

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
DENİZ BİLİMLERİ VE İŞLETMECİLİĞİ ENSTİTÜSÜ

KIYI ALANLARINDAKİ KENTSEL RANTIN KAMU
YARARI AMAÇLI KULLANIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cihat AŞAN
Deniz İşletmeciliği Ana Bilim Dalı

Danışman
Yrd.Doç.Dr. M.Ali AKKAYA

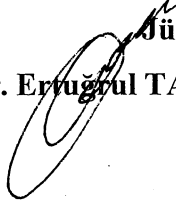
MAYIS, 2015

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
DENİZ BİLİMLERİ VE İŞLETMECİLİĞİ ENSTİTÜSÜ

CİHAT AŞAN tarafından hazırlanmış ve sunulmuş “KIYI ALANLARINDAKİ
KENTSEL RANTIN KAMU YARARI AMAÇLI KULLANIMI” başlıklı tez DENİZ
EKONOMİSİ Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

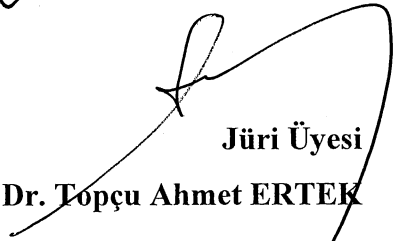
Yrd. Doç. Dr. M. Ali AKKAYA

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Ertağrul TARCAN

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Cem GAZIOĞLU

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Topçu Ahmet ERTEK

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Volkan DEMİR

Tez Savunma Tarihi: 05.06.2015

ÖNSÖZ

Tarih boyunca sayısız medeniyetlere ev sahipliği yapan, doğal, ekolojik değerler açısından yüksek önemi olan ve yapısı gereği insanoğlunun temel ihtiyaçlarından birçoğunu karşılama kapasitesine sahip kıyı alanları üzerindeki ilgi, zamana bağlı olarak sürekli artmaktadır. Sermayenin daha bağımsız bir aktör haline geldiği, üretici sermayenin kentsel mekana, özellikle de kıyı alanlarına yönelmesi ile sermaye açısından maliyeti daha düşük olan kentsel rantlar, küresel kapitalizm açısından önemli bir cazibe merkezi haline gelmiştir.

Bununla birlikte kıt kaynak statüsünde bulunan ve gelecek nesillere aktarılması gereken bir miras olan kıyı alanlarının, toplum yararına geri dönüşünü sağlayacak şekilde rasyonel kullanıma yönelik ve sürdürülebilir düzenlemeler yapılarak korunması zaruridir. Bu kapsamda, “Rant, Kentsel Toprak, Kıyı” ilişkisi, bunların arasında dengeyi sağlayacak şekilde düzenlenmeli, bu ilişkinin çıktısı her zaman “toplum yararına” yönelik olmalıdır.

Bu çalışmada; kıyı alanlarının hukuki statüsü irdelenmiş, bu alanlara yönelik talep ile kamu yararını koruma arasındaki dengeyi sağlamak, kıt kaynak statüsündeki kıyı alanlarını korurken, bu alanlardan meydana gelen rantın milli ekonomiye, dolaylı olarak da toplum menfaatine döndürülmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Bu kapsamda gerek tez konusu seçiminde, gerekse başlangıçtan savunma aşamasına kadar benden bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Sayın Yrd.Doç.Dr. Mehmet Ali AKKAYA’ya, özellikle format uygunluğu konusunda bana büyük destek sağlayan sevgili eşim Esra AŞAN’a şükranlarımı sunarım.

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ŞEKİL LİSTESİ.....	iv
RESİM LİSTESİ.....	v
EK LİSTESİ.....	vi
I. GİRİŞ.....	1
II. ÇALIŞMANIN AMAÇ VE KAPSAMI.....	3
III. BULGULAR.....	4
3.1. Kıyı Kavramı.....	4
3.2. Farklı Disiplinlerde Kıyı Kavramı.....	5
3.2.1. Jeomorfoloji ve Kıyı Kavramı.....	5
3.2.2. Çevre Bilimi ve Kıyı Kavramı.....	6
3.2.3. Coğrafya Bilimi ve Kıyı Kavramı.....	6
3.2.4. Ekonomi Bilimi ve Kıyı Kavramı.....	6
3.2.5. Hukuk Bilimi ve Kıyı Kavramı.....	6
3.3. Kıyı Alt Bölümlerinin Tanımları.....	8
3.3.1. Kıyı Çizgisi.....	11
3.3.2. Kıyı Kenar Çizgisi.....	12
3.4. Farklı Kıyı Şekilleri ve Hukuki Uygulamalar.....	12
3.4.1. Alçak-Basık Kıyı.....	13
3.4.2. Dar-Yüksek Kıyı.....	14
3.4.3. Sahil Şeridi.....	15
3.4.4. Dolgu Alanı.....	15
3.5. Kıyı Alanlarının Genel Özellikleri ve Nitelikleri.....	16
3.5.1. Doğal Kaynak Niteliği.....	16
3.5.2. Değişkenlik Özelliği.....	17
3.5.3. Geçiş Alanı Olma Özelliği.....	17
3.5.4. Hukukilik Özelliği.....	18
3.5.5. Ortak Kullanım Özelliği.....	18
3.5.6. Özel Mülkiyet Kurulamaması Özelliği.....	19
3.5.7. Kamusal Mal Özelliği.....	20
3.6. Kamu Yararı ve Toplum Yararı Kavramı.....	21
IV. KIYI KULLANIMININ KAMU YARARI BOYUTU.....	24
4.1. Kıyı Kullanımı.....	24
4.2. Kıyı Kullanımının Gerekliliği ve Önemi.....	24
4.3. Kıyı Kullanımına İlişkin Temel İlkeler.....	25
4.3.1. Ortak Kullanım İlkesi.....	26
4.3.2. Genellik İlkesi.....	26
4.3.3. Serbestlik İlkesi.....	27
4.3.4. Eşitlik İlkesi.....	28

4.3.5. Bedelsizlik.....	28
4.3.6. Kamu Yararı İlkesi.....	29
4.3.7. Sürdürülebilirlik İlkesi.....	30
4.3.8. Özel Mülkiyet Kurulamaması İlkesi.....	31
4.4. Kıyı Kullanımı ve Özel Teşebbüs Hürriyeti.....	32
4.4.1. Kıyılardan Özel Yararlanma ve Hukuki Statüsü.....	33
4.4.2. Özel Mülkiyetin Doğurduğu Sorunlar.....	33
V. KİYI ALANLARININ HUKUKSAL STATÜSÜ VE KAMU YARARI İLKESİ	36
5.1. Kıyıların Devletin Hüküm Ve Tasarrufu Altında Olmasından Doğan Sonuçlar...37	
5.2. Kıyı Alanlarında Kamu Yararı Açısından Dikkate Alınabilecek Kriterler.....	39
VI. KİYI ALANLARINDA KARŞILAŞILAN PROBLEMLER KENTSEL RANT.....	40
6.1. Kıyı Bölgelerinde Yaşanılan Sorunlar.....	40
6.2. Kıyıların Kaynak ve Kullanım Talepleri-Kentsel Rant İlişkisi.....	42
6.2.1. Kentsel Rant Kavramı.....	42
6.2.2. Kentsel Rant ve Toprak.....	43
6.2.3. Kamu Mülkiyetinde Kentsel Rant.....	43
6.2.4. Kentsel Toprakta Kamu Mülkiyeti.....	44
6.2.5. Kentsel Rant Üretim Aracı Olarak Kamu Arazileri.....	44
6.3. Kentsel Rant, Kıyılar ve Turizm Bölgeleri.....	45
6.3.1. Kıyılarda Özel Mülkiyet.....	45
6.4. Kıyı Yasalarında Kıyılar-Kamu/Toplum Yararı Amaçlı Kıyı Kullanımı.....	
Hakkında Kamu Erklarının Hüküm ve Görüşleri.....	46
6.5. Kıyı Kaynağının Rasyonel Kullanımı.....	50
6.6. Kıyı Bölgelerinde Sürdürülebilir Kalkınma.....	51
VII.SONUÇ VE TEKLİFLER.....	54
KAYNAKLAR.....	60
EKLER.....	63
ÖZGEÇMİŞ.....	98

ÖZET

KIYI ALANLARINDAKİ KENTSEL RANTIN KAMU YARARI AMAÇLI KULLANIMI

Cihat AŞAN

Gerek doğal zenginlikleri, gerekse ekonomiye yaptıkları katkı açısından yüksek öneme sahip kıyı alanları, sanayileşme ve şehirleşme açısından sağladıkları coğrafik ve ekonomik fırsatlardan dolayı yüzyıllar boyunca cazibe merkezi haline gelmiş, birçok medeniyetin yerleşim alanı olarak kullanılmıştır. Bundan dolayı kıyı alanlarının önemi hem doğal kaynak olmalarından hem de ekonomiye sağladıkları katkılardan kaynaklanmaktadır.

Birçok farklı sektörü ilgilendirmesi, ekolojik ve doğal değerleri ve ekonomiye sağladıkları katkılardan dolayı kıyı alanlarının bir kaynak olarak olarak kullanılmaları kaçınılmazdır. Ancak kıyı alanları; artan nüfus, kısıtlı kaynakların istismarı, bozulan ekolojik denge, doğal afetler ve farklı insan gruplarının müdahale ve rekabetleri neticesinde geri döndürülemez hasarlara maruz kalmaktadır.

Bunca problemin yanı sıra, kıyı alanlarının planlanmasında yerel yönetimler ile merkezi yönetim arasında yetki karmaşası da yaşanmaktadır. Kıyı alanlarının toplum yararı ve ekonomiye katkı odaklı planlanması gerekirken, bireysel çıkar amaçlı kullanımların arttığı gözlenmektedir.

Bununla birlikte, uygun planlama yapıldığı takdirde kıyı alanlarının ulusal ekonomiye sağlayabileceği katkılar ve sosyo kültürel faydaları gözden kaçırılmamalıdır. Kıyı alanlarının, negatif etki yaratacağı öngörüsü ve koruma amaçlı olarak, kullanımın tamamen yasaklandığı bölgeler olmaması gerektiği değerlendirilmektedir. Bu kapsamda kıyı alanları koruma-kullanma dengesi gözetilerek planlanmalıdır.

ABSTRACT

USAGE OF URBAN RENT IN COASTAL AREAS FOR THE PUBLIC WEAL

Cihat AŞAN

Coastal areas have become the most attractive locations for centuries because of their aesthetics and the economic and geographic opportunities they provide for industrialization and urbanization. Because of these, coastal areas have become settlement places for many civilizations throughout history. Coastal areas have considerable significance for both natural wealth and the contributions to the country's economy.

The use of coastal area as a resource is inevitable because it presents sectoral diversity, ecological and natural values, and contributions to the country's economy. However, coastal areas have been facing irreversible damage because of increasing pollution, exploitation of limited resources, spoiling of coastal eco-systems, natural disasters in the coastal areas, and groups of people who intervene and compete in the coastal areas.

Besides spatial problems, there is a fragmentation of authority between local government bodies and central government in the planning of coastal areas. Although coastal areas should be planned for the benefit of the economy and people, it has been observed that self-interest focused usages in coastal areas are widespread.

However, the diversity in terms of the contributions to the national economy and the social – cultural benefits coastal tourism could bring when properly planned should not be underestimated. Coastal areas are no places where the use can be restricted completely for protective purposes to avoid the negative impacts of tourism. Coastal areas should be planned with the protection-utilization balance.

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1a. Kıyı ve Alt Grupları.....	9
Şekil 1b. Kıyı, Sahil Şeridi ve Dolgu Alanı.....	10
Şekil 2. Kıyı Alanları Kullanma-Koruma Dengesi ve Sürdürülebilirlik.....	60

RESİM LİSTESİ

Sayfa

Resim 1. Kıyı görünümü.....	4
Resim 2. Kıyı Çizgisi.....	11
Resim 3. Kıyı Kenar Çizgisi.....	12
Resim 4. Alçak Basık Kıyı.....	13
Resim 5. Dar-Yüksek Kıyı.....	14

EK LİSTESİ

Sayfa

EK 1. Kıyı Kanunu.....	65
EK 2. Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik.....	73
EK 3. Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik.....	96

I. GİRİŞ

Kıyılar, deniz, akarsu ve göller gibi her türlü su kaynağının karalar ile birleştiği noktalardan oluşan alanlardır. Bu bölgeler, karaların iç kesimlerinden farklı toprak ve bitki örtüsü özellikleri göstermesinin yanında sularında ısı, derinlik ve canlı yaşam koşullarının farklı olduğu ekolojik olarak, insanlar için önemli doğal kaynaklardan biridir. Gerek doğal zenginlikleri, gerekse ekonomiye yaptıkları katkı açısından yüksek öneme sahip kıyı alanları, sanayileşme ve şehirleşme açısından sağladıkları coğrafik ve ekonomik fırsatlardan dolayı yüzyıllar boyunca cazibe merkezi haline gelmiş, birçok medeniyetin yerleşim alanı olarak kullanılmıştır.

Kentleşmede medyana gelen dramatik artış, daha yoğun doğal kaynak kullanımı ile çevre ve eko-sistem üzerindeki olumsuz baskıyı da beraberinde getirmiştir. Bu olumsuzluk, insanoğlunun sorumsuz davranışı ve yenilenemeyen doğal kaynakların aşırı kullanımı sayesinde artmıştır. 19'uncu yüzyılda başlayan sanayi devrimi, insanoğlu kaynaklı çevre tahribatını daha da artırmıştır. Bunun da ötesinde 20'nci yüzyılda yaşanan teknolojik gelişmeler, hem Türkiye hem de Avrupa genelinde çevre sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Bahse konu sorunların; hızlı nüfus artışı, karasal alan kullanımında yanlış lokasyon seçimleri, çevre konularındaki yetersiz kontrol mekanizmaları, ekonomik refah artışı, yetersiz ve eksik hukuki düzenlemeler ile sosyo-kültürel gelişmelerden kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte yenilenemeyen ve kıt kaynak statüsündeki kıyı alanlarının korunması ve kullanıma akılcı bir biçimde açılması gerekmektedir. Kıyı alanlarının düzenlenmesinde temel amaç, gelecek nesillere bölgenin doğal ve kültürel değerleri ile tüm güzelliklerin aktarılabilmesi ve bu zengin kaynakların rasyonel biçimde değerlendirilmesi olmalıdır. Ancak kıyı denildiğinde deniz kıyıları anlaşılmakta, akarsu ve göl kıyıları dikkate alınmamaktadır. Oysa akarsu ve göl kıyıları da deniz kıyılarında olduğu gibi kara ile suyun birleştiği ve bu iki ekosistemin birlikte zenginleştiği önemli alanlardır. Kıyıların diğer bir önemi de, bu alanların

canlıların yaşamaları için gerekli besin minerallerini diğer alanlardan çok daha zengin bir biçimde bulundurmasıdır (Doğan 1997).

Farklı kullanımlara kaynak oluşturması bakımından kıyıları toplumsal bir öneme sahiptir. Kıyı kullanımında farklı menfaatlerin çatışması kıyının artırılmaz, kısıt kaynak olmasındandır. Bu ilgi çekici ve herkes tarafından yararlanılmak istenen alanların kullanımı, toplumun tüm kesimlerinin hakça istifadesini sağlamak amacıyla yasalarla düzenlenmiş ve suiistimallerin kanunlarla önlenmesi amaçlanmıştır. Kıyı miktarının sınırlı oluşu, çıkar gruplarının etkisini yansıtmayan, tarafsız, rasyonel ve sürdürülebilir bir kıyı paylaşımını gerektirmektedir (Akın, 1998).

Kıyı alanlarının gerek korunması gerekse kamu yararı öncelikli kullanımı, rasyonel bir çizgide, diğer bir deyişle karşılıklı denge prensibi çerçevesinde yürütüldüğü takdirde, hem gelecek nesillere aktarılması gereken kısıt kaynak statüsündeki kıyı alanları korunmuş, hem de cazibesi ve talebi bu derece yüksek alanların yarattığı rant tekrar toplum menfaatine dönmüş olacaktır. Talebin son derece yüksek, arzın ya da kaynağın ya da kapasitenin ise o denli kısıtlı olduğu kıyı alanlarında koruma-kullanma dengesi; gerek planlama, gerek kullanma, gerekse yasal düzenleme sürecinde alınacak kararların merkezi kamu otoritesi, yerel yönetimler ve akademik bilirkişilerin ortak çalışması neticesinde alınmasıyla sağlanabilir. Bu süreç içerisinde rant potansiyelinin özel girişimciler tarafından gasp edilerek toplum yararına geri dönüşüne kota konulması, gerek merkezi gerekse yerel kamu idareleri ve sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla denetlenmeli ve engellenmelidir.

II. ÇALIŞMANIN AMAÇ VE KAPSAMI

Kara ile denizi birbirine bağlayan kırılğan bir alan olan kıyı her zaman insanlar tarafından bir doyumsuzluğun odak noktası olmakta, havzalardan, limanlardan, turistik ve sanayi tesislerinden yayılan atıklar kıyıların kirlenmesine yol açmaktadır. Sanayileşme ve kentleşmenin yoğunlaşması buna bağlı gelir düzeyinin yükselmesi ile birlikte artan turizm ve dinlenme ihtiyacının karşılanması bakımından kıyılardan yararlanma isteğinin artması, bu yerlerden çok sayıda kişinin yararlanmasını sağlamak, ayrıca tabii servet ve kaynak olarak değerini korunmasına yönelik önlemlerin alınmasını da beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte kıyı fiziksel bir alandan daha çok sosyal bir alandır. Ne yazık ki insanoğlu kıyıların fiziksel, biyolojik, ekolojik özelliklerine dikkat etmemek sureti ile adeta bir yağma ve talan edercesine kıyıların bozulmasına sebep olmuştur. Kentleşme ve sanayileşmenin hızlı oluşu da, kıyı sularının niteliğini ve ekolojik dengesini bozmuştur (Doğan 1997).

Bu çalışmanın amacı; gerek ticari gerekse sosyal amaçlı kullanım talebi bu derece yüksek olan kıyı alanlarından sağlanacak “kentsel rantın”¹, hizmet sunumu yoluyla kamu yararı amaçlı kullanımının nasıl sağlanabileceğine yönelik değerlendirmeler sunmaktır. Çalışmada kıyı alanlarının, koruma kullanma dengesini sağlayan, halk katılımını dikkate alan, tarihi ve kültürel mirası koruyan, doğal değerleri ve çevrenin dinamizmini göz önünde bulunduran, çevre duyarlı bir yaklaşım ile planlanmasının gerekliliği vurgulanmaktadır. Yapılan literatür araştırması ile kıyı alanlarının rasyonel kullanımı ile ülke ekonomisine sağlayacağı katkının son derece önemli olduğu görülmektedir.

¹ Karl Marx’ın Das Kapital-I kitabında tanımladığı şekli ile; kentsel topraktaki kamu mülklerinin satışı ile birlikte ortaya çıkan mutlak rant değeri yanında, planlama marifetiyle kentsel toprağın değeri artırılarak oluşan farklılık rantının toplamı özelleşen araziler üzerindeki yeni rant değerini oluşturmaktadır.

III. BULGULAR

3.1. Kıyı Kavramı

Kıyı, günlük dilde ve basit anlatımla deniz, göl, akarsu vb. gibi her türlü doğal ve yapay su kütlelerini çevreleyen toprak şeridi olarak tanımlanmaktadır. Bu basit tanımdan da anlaşılacağı üzere kıyı, su kütlelerini çevreleyen ve onun boyunca uzanan kara parçasıdır. Kıyı kavramı için zaman içerisinde “sahil çizgisi”, “kıyı hattı”, “yöre”, “şerit”, “çizgi” ve “kuşak” kavramları da kullanılmıştır. Kıyı, deniz göl ve akarsularda suyun karaya temas ettiği, su ve kara yönünde uzunlamasına devam eden bir sınır çizgisi, genişliği meteorolojik olaylara göre değişen doğal olduğu kadar sosyo-fiziksel bir alandır (Doğan ve diğerleri, 2008)(Resim-1).

Resim 1: Kıyı görünümü (Doğan-Erginöz, 1997).

Kıyının neresi olduğu konusunda uzun süre coğrafi ve morfolojik yaklaşımlar dışında multidisipliner kavramsal tanımlama yapılmamış, deniz ve kıyının stratejik, sosyo-ekonomik açıdan değeri ifade etmeye başlamasıyla birlikte kıyı diğer bilim dallarının da konusu haline gelmiştir. Bugün kıyı tanımı 1950'li yıllardaki klasik tanımdan ve coğrafi yaklaşımdan uzaklaşarak sosyo-ekonomik olarak içerik açısından zenginleştirilmiş ve farklı akademik çevrelerce yeniden tanımlanma gereği duyulmuştur.

Farklı akademik çevrelerin tanımını yapmış olduğu kıyı yargı kararlarında ortak olarak; "...kara ile su arasında kalan bir sınır çizgisi değil, denizden karaya doğru şeritler halinde uzanan kıyının kullanım ve korunmasını sağlayan uzunlamasına ve derinlemesine olmak üzere iki boyutlu olan alan..." şeklinde tanımlanmıştır².

Kıyı kavramı üzerinde kısmen de olsa konsensüs sağlanmış olmakla birlikte mevcut kıyı tanımı yeterli değildir. Mevcut kıyı tanımları çok boyutlu genel bir mekan politikasını yansıtmaktadır. Kıyı öncelikli olarak karasal ve denizel ortamın iç içe bulunduğu bir alan olmasından dolayı, bu alanın alt sınırının su ve üst sınırının karasal mekana göre belirlenmesi gerekir ve her iki alan yönetim sürecine dahil edilmelidir. (Doğan v.d., 2008)

3.2. Farklı Disiplinlerde Kıyı Kavramı

3.2.1. Jeomorfoloji ve Kıyı Kavramı

Kıyının neresi olup olmadığı konusunun kavramsal analizi ilk defa ve kapsamlı olarak jeomorfoloji bilimi tarafından yapılmıştır. Jeomorfoloji bilimine göre kıyı; sadece kara ile su arasındaki bir sınırsal çizgi değil, genişliği meteorolojik olaylara göre genişliği sürekli olarak değışiklik gösteren bir şerit, karanın denizde son bulduğu yatay yönde gelişmiş belirli bir genişliği olan karasal alandır (Erinç 2001). Jeomorfolojik tanımda kıyı, deniz veya göl sularının en alçak oldukları zaman çekildikleri sınır ile falezlerin tabanı arasında kalan şeride karşılık gelmektedir.

² A.Y.M.K.;25.02.1986 tarih ve E:1985/1, K: 1986/4 10.07.1986 Sayılı Kararı

3.2.2. Çevre Bilimi ve Kıyı Kavramı

Kıyı şeridi doğal ve çevresel kaynaklar yönünden çok zengin bir alandır. Ekoloji açısından deniz çevresi ve kıyı özel olarak korunması gereken alanlardır. Çevre bilimcilere göre kıyı denizel, ortam ile karasal ortam arasındaki etkileşimin nitelik ve yoğunluğunu kontrol eden bir alandır. Bu bölgedeki kaynakların doğal yapılarının ve ekolojik değerlerinin korunarak sürdürülebilirliğin devamı ekolojik olarak son derece önemlidir. Turizm, tarım, sanayi, kentleşme vb. faaliyetler kıyı kaynağının kullanımı konusunda sınırsız rekabet içerisindedir. Bu rekabetin olumsuz sonuçları ekoloji bilimi ile doğrudan ilişkilendirilmekte olup ekoloji kıyıya korunacak bir zenginlik olarak bakmaktadır (Doğan-Erginöz, 1997).

3.2.3. Coğrafya Bilimi ve Kıyı Kavramı

Kıyı, denizi çevreleyen değişken geometrik bir alan olmasının sonucu coğrafya bilimi ile yakından ilişki içersindedir. Coğrafya terimi olarak kıyı, suyun biriktirme, aşındırma ve yığma suretiyle oluşturduğu yüzeysel biçim olarak tanımlanmakta, bir yeryüzü şekli olarak kabul edilmektedir.³

3.2.4. Ekonomi Bilimi ve Kıyı Kavramı

Ülke ekonomisi açısından kıyılar büyük bir önem taşımaktadır. Miktarı sınırlı ve üretilmeyen doğal kaynaklar ve özellikle de kıyıların kullanımında bu bölgedeki toprak sahiplerinin ekonomik çıkarı ile toplum çıkarı arasında bir yapısal denge kurulmasını gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla ekonomik sistemin işleyiş kurallarına uygun olarak sosyal ve fiziki yapıda da değişim ve farklılaşmalar kavramsal tanımlarda da değişiklikler meydana getirmektedir. Adam Smith'ten bu yana klasik iktisatçıların doğal kaynaklara ve kıyıya bakışı "serbest mal" şeklinde olmuş, zamanla bu kaynakların kıt olduğu anlaşılmıştır. Ekonomik çevrelerce kıyının tanımlanmasında mülkiyet ilişkileri ön plana çıkacak şekilde kavramsal tanımlamaların yapıldığı görülmektedir (Akkaya, 2004).

3.2.5. Hukuk Bilimi ve Kıyı Kavramı

Doğal bir yeryüzü biçimi olarak kıyı; jeomorfoloji, coğrafya, ekoloji vb. bilimlerinin

³ Coğrafya Terimler Sözlüğü., Türk Dil Kurumu Yayını. Ankara 1980 S.72

konusu olduğu kadar zaman içerisinde kazanmış olduğu sosyo ekonomik önemle birlikte hukuk sistemi tarafından kendisine birtakım hukuki sonuçların bağlandığı bir kavram haline gelmiştir (Akin, 1998). Kanun koyucu kıyı alanını uzun dönem özel bir hukuki düzenlemenin konusu haline getirme gereği duymazken, kıyı alanı üzerindeki spekülasyon kullanım baskısının artması, sosyo-ekonomik açıdan artan rantsal önemi, toplumsal bilinçlenme ve pozitif etkiler hukuk sisteminin soruna yaklaşımını gerekli kılmıştır.

1972 yılına kadar, Türk Hukuk sisteminde kıyıya ait özel bir hukuki düzenlemenin olmadığı, yalnızca bazı yasal düzenlemeler içerisinde kıyı tanımına yer verildiği⁴ bu tanımların zamanla yargısal (Anayasa Mahkemesi⁵, Danıştay⁶ ve Yargıtay⁷) kararları ile kuvvetlendirildiği görülmüştür. 1982 Anayasal sisteminde kıyıda hukuk tekniği açısından söz edilmiş ve buna bağlı olarak alt hukuk düzenlemeleri olarak 3086, 3621 ve 3830 Sayılı Kıyı Kanunları ile özel anlamda kıyı farklı farklı tanımlanmıştır. Hukuk metinlerinde kıyı tanımından söz edilirken hukuk tekniği açısından iki teknik terim (kıyı çizgisi-kıyı kenar çizgisi) kullanılmış ve bu iki özel çizgi arasında kalan alan olarak ifade edilmiştir.

Kıyı tanımı farklı iki özel duruma bağlı olarak verilmiş ve Kıyı Kanunu'nda ve Uygulama Yönetmeliği'nde şu şekilde yapılmıştır: Kıyı, kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alan olarak verilmiştir.

Kıyı; deniz, göl, akarsu gibi her türlü doğal su kütlelerini çevreleyen, doğal olarak

⁴ Bu konuda geniş bilgi için bakınız. Medeni Kanun madde 641 "... sahihsiz şeyler ile menfaati umuma ait olan mallar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. ... menfaati umuma ait sular ile ziraata elverişli olmayan yerler, kayalar, tepeler, dağlar ve onlardan çıkan kaynaklar kimsenin mülkü değildir"

⁵ Anayasa Mahkemesi Kararında kıyı "... bugün bu yerler salt olarak kara ile su arasında kalan bir sınır çizgisi değil denizden karaya doğru şeritler halinde uzanan kıyının kullanım ve korunmasını sağlayan bu alanın uzunlamasına ve derinlemesine olmak üzere iki boyutlu bir takım bölgeleri kapsayan bir alan olarak kabul edilmektedir. A.Y.M.K.,: 25.2.1986 tarih ve E: 1985/1, K: 1986/4 10.7.1986 Sayılı Kararı

⁶ Danıştay kararlarında kıyı "... suyun biriktirme, aşındırma, yığma suretiyle oluşturduğu, genişliği yer yer değişebilen alan..." olarak tanımlanmıştır. Danıştay 6.Daire Esas No: 1997/1684, Karar No: 1998/493. Danıştay Dergisi Yıl 29, Sayı 971 Sayfa: 381, Yıl 1999.

⁷ Yargıtay 13.3.1972 tarih ve E. 1970/7. K .972/4 sayılı İçtihadı Birleştirme kararında kıyının alt sınırından söz etmiş ve kıyıya deniz zeminine karşı bağımsız bir nitelik tanınmamıştır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 16.12.1964 tarih ve E.7/218, K.720 sayılı kararında "deniz sınırı tapu kaydının ilk meydana geldiği tarihteki ve olağan zamanki durumu...", Yargıtay 7.Hukuk Dairesinin 12.11.1975 tarih ve 1974/6659 E.1975/5936 K.1975/3421 sayılı kararında "... nizalı taşınmazların normal şartlar altındaki meteorolojik olaylara göre denizin etkisinde kalan ..." alanı kıyının üst sınırı olarak belirlemiştir

uzunlamasına ve derinlemesine iki boyutu içeren kara parçası, deniz ve göllerde, taşkın durumlar dışında suların kara yönünde en çok ilerlediği anda belirlediği kıyı çizgisi ile, bu çizginin devamında kıyı hareketlerinin oluşturduğu kumluk, çakıllık, taşlık, kayalık, sazlık, bataklık kesimlerin kara yönünde doğal sınır çizgisi (kültür arazisi) arasında kalan alandır.

3.3. Kıyı Alt Bölümlerinin Tanımları

Kıyı alanı, bir yandan su, diğer yandan karasal alandan bağımsız olarak sınırlandırılmış bir alan olmasından dolayı alt sınır olarak su yönü, üst sınır olarak ise kara yönü ile tanımlanmaktadır. 1982 Anayasası, 3621 sayılı Kıyı Kanunu ve Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'te kıyı alanlarına yönelik bazı özel temel kavramlar kullanılmıştır. Bu kavramlardan ilki jeomorfolojik bir kavram olan “kıyı”⁸ ve kıyıyı uzunlamasına çevreleyen “sahil şeridi”⁹ ve “dolgu alanları”¹⁰. Kıyı Kanunu'nda “kıyı çizgisi”¹² ve “kıyı kenar çizgisi”¹³ kavramları kullanılmıştır.(Şekil-1a, 1b)

⁸ Kıyı: Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alan.(Bkz. 3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik)

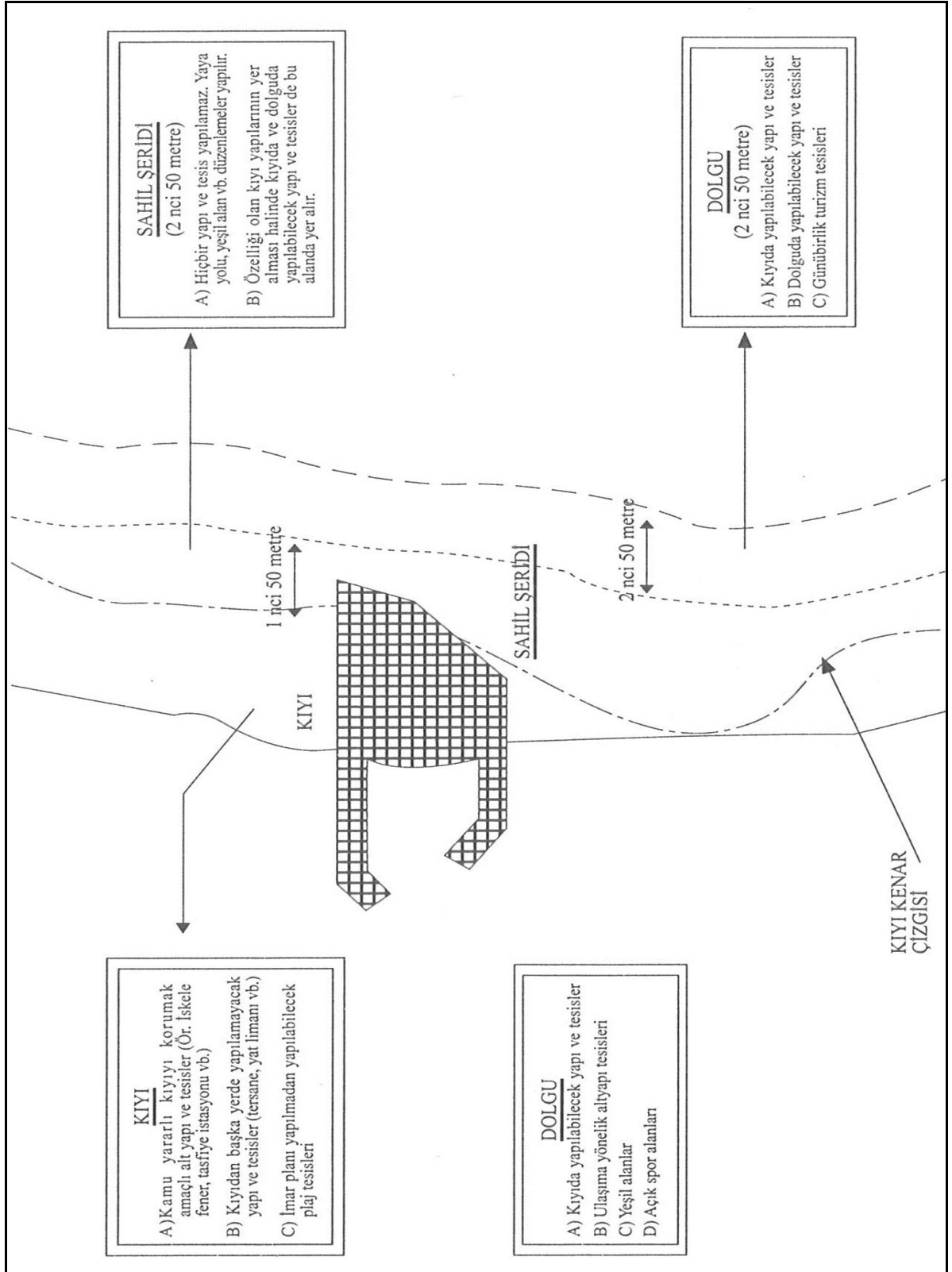
⁹ Sahil Şeridi: Kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak enaz 100 metre genişliğindeki alan. (Bkz. 3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik)

¹⁰ 3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik Md.7 “Kamu yararının gerektirdiği hallerde, uygulama imar planı kararı ile deniz, göl ve akarsularda ekolojik özellikler dikkate alınarak doldurma ve kurutma suretiyle arazi elde edilebilir” hükmünü amirdir.

¹¹ Dolgu, kamu yararına yapılan bir idari işlemin sonucu olan ve İmar Hukukunda yapı olarak ifade edilen bir kavramdır. (Bkz. Doğan, E., Akkaya M.Ali., Selmin Burak, (2002) “İdare Hukuku Açısından “Kıyı Kenar Çizgisi”nin Belirlenmesi”, Türkiye Kıyıları 02-İzmir, Konferans Bildiriler, KAY Milli Komitesi, ODTÜ, Ankara)

¹² Kıyı Çizgisi: Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun karaya değdiği noktaların birleşmesinden oluşan çizgi. (Bkz. 3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik)

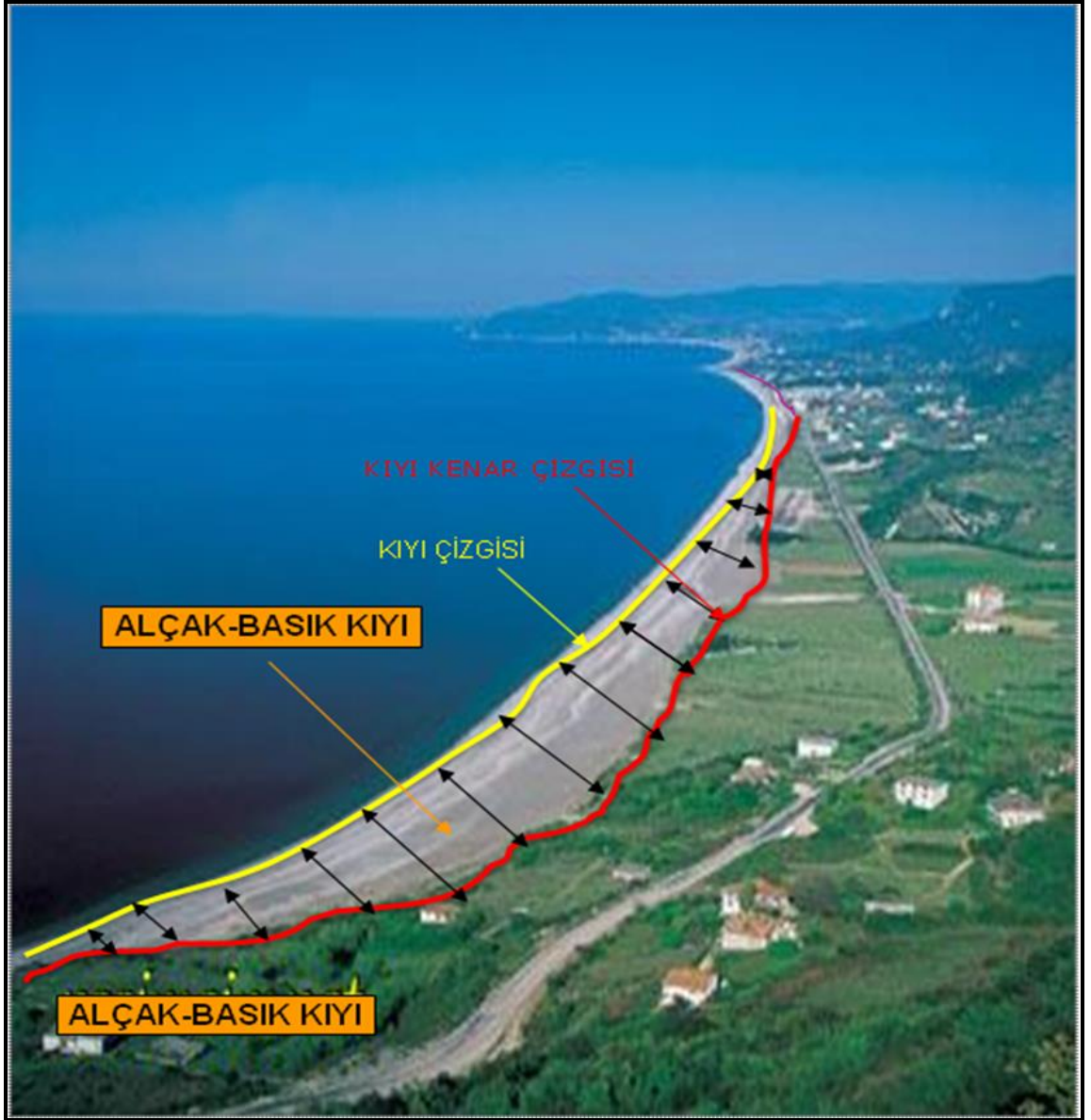
¹³ Kıyı Kenar Çizgisi: Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturulduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırı. (Bkz. 3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik)

Şekil 1b: Kıyı, Sahil Şeridi ve Dolgu Alanı (Kıyı Semineri, 1998)

3.3.1. Kıyı Çizgisi

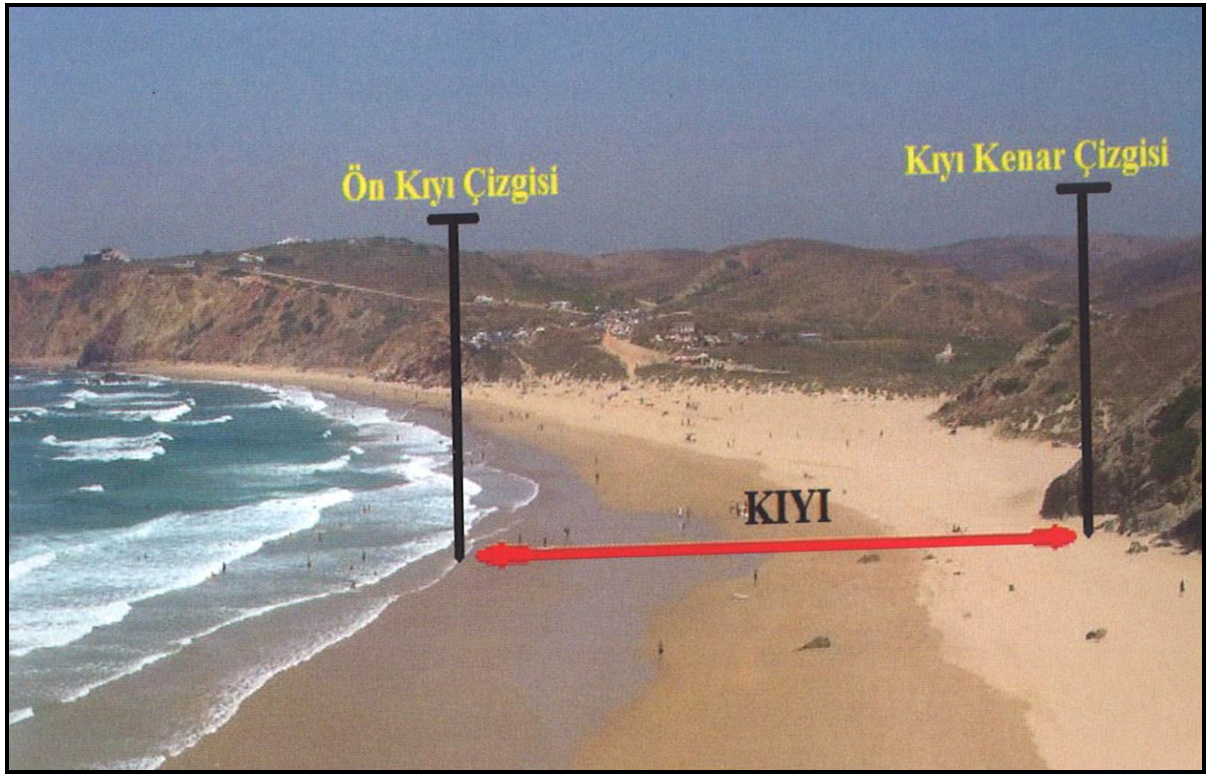
04.04.1990 tarihinde (Resmi Gazete Tarihi: 17.04.1990) kabul edilen 3621 Sayılı Kanunda; kıyı alanlarının belirlenmesinde en önemli kavram “kıyı çizgisi” olarak yer almakta ve “deniz, göl (doğal veya yapay) ve nehirlerde suyun durgun olduğu zamanda karaya değdiği noktaların birleşmesinden oluşan çizgi” olarak tanımlanmaktadır (Resim 2).

Resim 2: Kıyı Çizgisi (Doğan v.d.2005)

3.3.2. Kıyı Kenar Çizgisi

3621 sayılı Kıyı Kanunu’nda kıyı kenar çizgisi “deniz, tabii ve suni göl ve akarsuların, alçak basık kıyı özelliği gösteren kesimlerinde kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu alanların doğal sınırı, dar-yüksek kıyı özelliği gösteren kesimlerinde ise şev ya da falezin üst sınırı”nı göstermektedir (Resim-3).

Resim 3: Kıyı kenar çizgisi (Gazioğlu C., vd.,2013)

3.4. Farklı Kıyı Şekilleri ve Hukuki Uygulamalar

Kıyı alanlarında iç ve dış etkenler nedeniyle zamana ve yere bağlı olarak farklı kıyı yapıları ortaya çıkmaktadır. Kıyı yapılarının oluşumunda çözülme, kütle hareketleri, akarsular, buzullar, karstlaşma, canlılar, dalga ve akıntı etkisi vb. doğal veya yapay hareketler etkili olmaktadır. Kıyı alanları, bu ve benzeri iç ve dış etkenler nedeniyle zamana ve yere bağlı olarak farklı farklı ortaya çıkmaktadır.

Kıyı ile ilgili 3621 sayılı Kanunu’nun uygulanmasına ilişkin yönetmelikte “dar-yüksek

kıyı” ile “alçak-basık kıyı” kavramları kullanılmıştır.¹⁴

3.4.1. Alçak-Basık Kıyı

Alçak-basık kıyı, kıyı çizgisinden sonra da devam eden, kıyı hareketlerinin oluşturduğu plaj, hareketli ve sabit kumulları da içeren kıyı kordonu lagün alanları, sazlık, bataklık ile kumluk, çakıllık, taşlık ve kayalık alanları içinde barındıran geniş ve yüksekliği az olan kıyılardır (Bkz. 3621 sayılı Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik).

Resim 4: Alçak basık kıyı (Gazioğlu C., vd.)

¹⁴ 30.03.1994 tarihli yönetmelikte dar-yüksek kıyı şu şekilde tanımlanmıştır. Plaj ya da abrazyon platform olmayan veya çok dar olan şev veya falezle son bulan kıyılardır. Alçak-Basık Kıyı ise, Kıyı çizgisinden sonra da devam eden, kıyı hareketlerinin oluşturduğu plaj, hareketli ve sabit kumulları da içeren kıyı kordonu lagün gölü, lagün alanları, sazlık, bataklık ile kumluk, çakıllık, taşlık ve kayalık alanları içeren kıyılardır.

3.4.2. Dar-Yüksek Kıyı

3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun uygulanmasına ilişkin yönetmelikte dar-yüksek kıyı, "plaj ya da abrazyon platformu olmayan veya çok dar olan şev veya falezle son bulan kıyılar olarak tanımlanmıştır. Bu kıyılar dalgaların aşındırıcı etkisi ile kara parçası alttan oyularak denizel ortama kaymakta ve kıyı gerileyerek falezler ve falezlerin önündeki sığ sularda abrazyon platformu adı verilen alanlar oluşmaktadır (Resim-5).

Resim 5: Dar-Yüksek kıyı (Gazioğlu C., vd.)

3.4.3. Sahil şeridi

Hukuk sistemimize ilk defa 1982 Anayasası ile girmiş bulunan “sahil şeridi”nin statü hukuku açısından niteliği kıyı ve dolgu alanlarından farklı düzenlenmiştir. Anayasa’da kullanım açısından kıyı ile aynı statüye sokulmakla birlikte Kıyı Kanunu’nda ve uygulama yönetmeliğinde farklı konumda ele alınmıştır. Kıyı kavramı ile bilimsel olarak örtüşmeyen “sahil şeridi” kavramı 3621 sayılı Kıyı Kanunu’nda “deniz, tabii ve suni göllerin kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğindeki alandır. İki bölümden oluşan bu alan kullanım amacı ve doğal eşiklere göre belirlenir” şeklinde yer almaktadır.

3830 sayılı Kıyı Kanunu ve bu kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelikte;

“Sahil Şeridinin Birinci Bölümü; sahil şeridinin tümü ile sadece açık alanlar olarak düzenlenen, yeşil alan çocuk bahçesi, gezinti alanları, dinlenme ve yönetmelikte tanımlanan rekreatif alanlardan ve yaya yollarından oluşan, kıyı kenar çizgisinden itibaren, kara yönünde yatay olarak 50 metre genişliğinde belirlenen bölümdür” şeklinde yer alırken,

“Sahil Şeridinin İkinci Bölümü; sahil şeridinin birinci bölümünden sonra, kara yönünde yatay olarak en az 50 metre genişliğinde olmak üzere belirlenen ve üzerinde sadece kanunun 8’inci maddesinde ve bu yönetmelikte tanımlanan toplumun yararlanmasına açık günübirlik turizm yapı ve tesisleri, taşıt yolları, açık otoparklar ve arıtma tesislerinin yer alması gereken ve/veya düşünülen, öngörülen bölümdür” şeklinde tanımlanmaktadır.

3.4.4. Dolgu Alanı

Dolgu, kamu yararına yapılan bir idari işlemin sonucu olan ve İmar Hukukunda yapı olarak ifade edilen bir kavramdır. Fiziki anlamda dolgu, kara ve su alanlarını birlikte içerisine alan, sabit veya taşınabilir, resmi veya özel yer altı ve yerüstü inşaatını içine alan tesisler olarak tanımlanmaktadır. Dolgu kamu yararına yapılan idari işlemin sonucu olan ve İmar Hukuku’nda “yapı” olarak ifade edilen, yapay yollarla doğal kıyı yapısında meydana gelen yeni bir kıyı şeklidir (Akkaya v.d. 2001).

3.5. Kıyı Alanlarının Genel Özellikleri ve Nitelikleri

Değişik bilim dallarınca kavramsal analizi yapılan kıyı, sonuç olarak kendine ait özellikleri ve nitelikleri bulunan doğal bir alandır. Söz konusu alan bazen denizle ilgili bazen de kara ile ilgili özellik taşımakla birlikte, sonuç itibarıyla karadan ve denizden farklı, kendine özgü bir alandır. Kıyı alanına ait özelliklerin ve bu özelliklere bağlı niteliklerin detaylı olarak bilinmesi, bu konu hakkında üretilecek tezlerin sağlam bir altyapıya dayandırılması açısından önemlidir. Kıyı tanımlarında ortak üç temel öge yer almış olup bu ögeler kıyının “doğallık”, “değişkenlik” ve “hukukilik” özelliğidir. Bahse konu üç temel özellik ve diğer özellikler aşağıda ayrıntılı olarak verilmiştir.

3.5.1. Doğal Kaynak Niteliği

Kıyı alanının gösterdiği özellikler nedeniyle sosyo-ekonomik kullanımlara konu olması, kıyıya “doğal kaynak” niteliği kazandırmıştır. Kıyının doğal kaynak boyutu kapsamlı olarak ekonomi bilimi içerisinde incelenebilir.

Kıyının “serbest mal”¹⁵ iken “kıt kaynak”¹⁶ haline gelmesi uzun bir zaman süreci almıştır. Feodal toplum yapısından kapitalist toplum yapısına geçişle birlikte doğal kaynaklara olan gereksinim çeşitlenerek artış göstermiş, “serbest mal” konumunda olan su, hava, toprak, kıyı ve yeraltı kaynaklar “kıt kaynak” halini almıştır. Bu süreçte kıyılar, diğer doğal kaynaklar gibi toplumsal gereksinimi doğrudan veya dolaylı bir şekilde karşılayan, ekonomik anlamda kendisine değer atfedilen ve korunması gereken “doğal kaynak” olarak nitelendirilen özel bir nesne haline gelmiştir. Bununla birlikte kıyı, kendisine üstün değer kazandıran özelliklerini amaç dışı kullanım ile yitirebilir, kötü kullanımı nedeniyle niteliksel anlamda tükenir. Dolayısıyla sanayileşme ve kentleşmenin yoğunlaşmasıyla birlikte son elli yıl içerisinde artan kıyı kullanım talebi ve bu talebe bağlı olarak sosyo-ekonomik anlamda kıyı kullanımının artışı, özel mülkiyet kurma isteği, haksız işgal, kiralama v.b. yararlanma

¹⁵ Serbest Mal: Doğada her istendiğinde bulunabilen, çaba sarf etmeden bulunabilen mallardır. (Bkz.: Alkin E., ve diğerleri (2005) İktisada Giriş, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1472, Açıköğretim Fakültesi Yayını No:785)

¹⁶ Kıt Kaynak: Bir toplumu oluşturan bireylerin ihtiyaçlarının tümünü karşılayacak kadar bol olmayan kaynaklardır.(Bkz.: Alkin E., ve diğerleri (2005) İktisada Giriş, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No:1472, Açıköğretim Fakültesi Yayını No:785)

şekilleri, söz konusu doğal kaynağın hukuk sistemine konu edilmesi gereğini getirmiş ve ilk defa 1982 Anayasasında yer almıştır (Akkaya, 2004).

3.5.2. Değişkenlik Özelliği

Kıyı; kara, hava ve su hareketlerinin karşılıklı olarak birbirini etkilemeleri sonucunda oluşan doğal ve değişken bir özellik taşımakta, jeomorfolojik yapısı itibariyle de sürekli değişime konu olmaktadır. Bu değişim süreci bazen karasal alanın denizden, bazı durumlarda ise denizel ortamın karadan yeni alan kazanması şeklinde olmaktadır. Denizin zaman içerisinde karanın derinliklerine doğru ilerlemesiyle kıyı çizgisinin yer değiştirerek daha ileri doğru bir yerde oluşmasına neden olmaktadır. Bu değişiklikler sonucunda kıyı alanları daralabileceği gibi genişleyebilmektedir. Günümüzde artan sosyo-ekonomik taleplere bağlı olarak artan kullanım isteği ve doğal kaynak olarak kıyının yeniden üretilememesi özelliği nedeniyle yapay değişiklikleri gündeme getirmiştir. Dolgu bunlardan en genel örnektir.

3.5.3. Geçiş Alanı Olma Özelliği

Kıyı alanları, konumu itibariyle denizden karaya veya karadan denize bir geçiş alanı olma özelliği taşımaktadır. Sosyo-ekonomik olarak deniz ortamından yararlanma ancak kıyı alanını kullanmakla mümkündür. Turizm amaçlı olarak deniz ve kıyının kullanımı, liman işletmeciliği, altyapı yatırımları vb. birçok sosyal ve ekonomik aktiviteler deniz kıyısında olmak zorundadır. Kıyı bölgesi, deniz ürünleri ve deniz altı kaynaklarının kullanımı için bir geçiş bölgesi oluşturmaktadır. Denizden yararlanma ancak kıyı aracılığı ile olmaktadır. Kıyı alanlarının deniz ile kara arasında geçiş alanı olması doğal olarak sanayii ve kentsel kullanımların bu yörede kümelenmesine neden olmaktadır.¹⁷

¹⁷ Geniş bilgi için bakınız: 3621 Sayılı Kıyı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik mad.4 ve diğerleri.

3.5.4. Hukukilik Özelliği

Hukuk sistemi, sosyo-ekonomik açıdan bir değer göstermeyen kıyı alanını uzun dönem özel bir hukuki düzenlemenin konusu haline getirme gereğini duymazken kıyı alanı üzerindeki spekülâtif kullanım baskısının artması, sosyo-ekonomik açıdan artan rantsal önemi, beden ve ruh sağlığı açısından sağlamış olduğu yararlar ve toplumsal bilinçlenmenin pozitif etkileri hukuk sisteminin soruna yaklaşımlarını gerekli kılmıştır. Doğal bir yeryüzü biçimi olarak kıyıya zamanla kazanmış olduğu sosyo-ekonomik önemle birlikte hukuk sistemi tarafından bir takım sonuçlar bağlanmıştır. 1900'lü yıllara kadar kendisinden hukuk tekniği açısından söz edilmeyen kıyı bu dönemden itibaren yoğun olarak hukuk sistemleri tarafından incelemeye konu edilmiştir.

1972 yılına kadar, Türk Hukuk sisteminde kıyıya ait özel bir hukuki düzenlemenin olmadığı ancak bazı yasal düzenlemeler içerisinde kıyı tanımının yer aldığı görülmektedir, ilk defa 1982 Anayasası'nda kıyıda hukuk tekniği açısından söz edilmiş ve buna bağlı olarak alt hukuk düzenlemelerinde 3086, 3621 ve 3830 Sayılı Kıyı Kanunları ile özel anlamda kıyı tanımlanmış, kıyı bir takım hukuki özelliklere kavuşmuştur. Bu özelliklerden bazıları; kıyının doğal niteliği itibariyle herkesin kullanımına açık olması (kamu yararı), devletin hüküm ve tasarrufu altında olması, özel mülkiyetin kurulamaması vb. gibi temel hukuki bir takım düzenlemeler olarak sıralanmıştır (Doğan v.d., 2005).

3.5.5. Ortak Kullanım Özelliği

Hukuk sisteminin benimsediği ortak nokta, kıyının doğal niteliği gereği herkesin ortak kullanımına açık bulunmasıdır. Kıyı alanlarının kullanım şeklinin toplumsal düzeyde ortaklaşa olmasıyla birlikte, Anayasanın 43. maddesi ve yargı kararlarında¹⁸ düzenlendiği

¹⁸ "... kıyıları devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunması nedeniyle, kıyıda sadece taşınmazlara sınır olan malikler değil herkes yararlanacaktır..." Anayasa Mahkemesi Kararı, 25.2.1986, tarih E: 1985/1, K: 1986/4, 10.7.1986 tarih ve 19160 sayılı Resmi gazete. Yargıtay kararları da kıyı alanlarının olağan ortak kullanılması yönündedir. "... kıyıları herkesin eşit ve serbest kullanımına açıktır ..." Y.7.H.D. 1.4.1996 tarih ve E: 1996/1813, K:1996/3213, Yargıtay Kararları Dergisi Cilt 22, Sayı:7, Yıl: 1996, sayfa: 1063. Danıştay vermiş olduğu kararlarda özellikle 3621 sayılı kıyı kanununa atıf yaparak "... kıyıların herkesin eşit ve serbest kullanımına açık olması gerektiği ..." yönündedir. D.6.D. 19.6.1980, tarih ve E: 19.11.1980/2035, K: 1980/1940, Danıştay Dergisi, Sayı:40-41, yıl: 1980, sayfa:234.

şekliyle “kamu yararı” amacına uygun olması da gerekmektedir.¹⁹

Kıyı alanları, doğal konumu nedeniyle denizden yararlanmada vazgeçilmez bir unsur olarak ortaya çıkmasının sonucu herkese ortak nesne sayılmaktadır. Kıyı alanlarının herkesin ortak kullanımına açık bulunması sonuç olarak idareden herhangi bir izin almaksızın ve ücret ödemeksizin Anayasanın ve kanunun kendisine tanımış olduğu temel haklara uygun olarak kıyılardan yararlanma olanağı tanımaktadır.

Bir kamusal mal olan kıyı alanlarında ortaklaşa yararlanma kişi temel hak ve hürriyetleriyle de doğrudan ilgilidir. Dolayısıyla kıyı alanlarından ortaklaşa yararlanma kişilere bu konuda bir talep hakkı verdiği için devlet bu tür kamusal mallardan kişilerin yararlanması için koruyucu ve geliştirici önlemleri almak zorundadır.²⁰

3.5.6. Özel Mülkiyet Kurulamaması Özelliği

Kamusal mallar, doğal yapıları gereği sosyo-ekonomik nedenlere bağlı olarak özel mülkiyete elverişli olmakla beraber hukuk sistemi tarafından özel mülkiyet kapsamı dışında tutulmuştur. Hukuk sistemi genelde doğal servet ve kaynakların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğunu, bu değerler üzerinde bireysel anlamda özel mülkiyetin kurulamayacağı ilkesini kabul etmiştir.²¹

Kıyı alanlarının doğal yapıları gereği her ne kadar özel mülkiyete konu edilemeyecekleri genel kanı olarak kabul edilmiş olmakla birlikte birçok istisnai durumlar da bulunmaktadır. Bunlar; Medeni Kanun’un 461. maddesine göre “... devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerler ihraz ve işgal ile özel mülkiyete konu olabileceği, Kadastro Kanunu’nda ise devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerlerin tarım alanlarına dönüştürülmeleri ve ekonomik yarar sağlamanın mümkün olacağı...”, Turizm Teşvik Kanunu kapsamındaki düzenlemeler, son günlerde sıkça karşılaştığımız orman arazilerinin satışını

¹⁹ 1982 Anayasasının 43. Maddesinde kıyılardan yararlanma “... deniz, göl ve akarsu kıyılarıyla, deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir. Kıyılarla sahil şeritlerinin, kullanım amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkan ve şartları kanunla düzenlenir” şeklinde belirlenmiştir.

²⁰ Bu konuda geniş bilgi için bakınız. 3621 Sayılı Kıyı Kanunu ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik.

²¹ Bu konuda geniş bilgi için bakınız. Orman alanlarının, akarsuların ve kıyıların özel mülkiyet kapsamı dışında olması konusu Anayasa mad.43 ve diğerleri.

öngören düzenlemeler kıyı alanlarında özel mülkiyetin konu olduğu yönündeki düzenlemelerden bazılarıdır. Bununla birlikte Danıştay'ın bu konuda "... kıyının devletin hüküm ve tasarrufu altında olmasının özel mülkiyet ilişkisine engel olmayacağı..." noktasında bir kararı da bulunmaktadır²².

3.5.7. Kamusal Mal Özelliği

İktisadi anlamda insan ihtiyacını karşılamaya yönelik faydalı nesnelere "mal" denmekte ve bu nesnelere hukuk sistemine konu olmaktadır. Mallar konu oldukları hukuk sistemine göre ya "kamu malları" ya da "özel mal" olarak bir sınıflamaya tabi tutulmuşlardır. Hukuk sistemimizde kamusal mallar için "idare malları", "kamusal mal", "devlet malları", "idarenin mal varlığı" ve en genel anlamda "kamu malı" terimleri kullanılmıştır. Kamu mallarının statülerini belirleyen farklı hukuki rejimler olmakla birlikte bu durum açık ve net olmayıp her zaman tartışma konusu olmuştur.²³

Kıyıyı doğal niteliği itibariyle herkesin serbestçe yararlanmasına açık, mutlak anlamda sahihsiz bir şey olarak gören Türk hukukunda olduğu gibi Avrupa hukukunda da kıyı alanı kamusal mal niteliği taşımaktadır. Kıyının kamu malı niteliği doğal olaylara bağlı olarak gelişmekte, deniz ile kara arasında süren etkileşim sonunda, karanın kıyıya dönüşen bölümü, herhangi bir hukuki işleme gerek olmaksızın kamusal nitelik kazanmaktadır.

Türk Hukuk sisteminde kıyının kamusal mal olma niteliği Anayasal sistemden kaynaklanmaktadır. Kıyıları Anayasa veya alt hukuk normlarında "devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan mallar" kategorisinde yer almaktadır. Deniz, göl ve akarsu kıyıları devletin hüküm ve tasarrufu altında olan kamu malları niteliğindedir. Anayasal ve yasal düzenlemelerde kıyının herkese ortak nesne olarak kabul edilmiş olmasının sonucu olarak kıyı alanları kamu malı olarak nitelendirilmektedir. Kıyı alanlarının kamunun kullanımına açık

²² Bkz.: Dan.6.D.,21.3.1990 tarih E:1987/2209, K:1990/625, D.D, Sayı:89, sf:408)

²³ Danıştay 6. Dairesinin bu konudaki kararı için bakınız, "...devletin özel mülkiyetindeki veya hüküm ve tasarrufu altındaki taşınmazlar öze! hukuk hükümlerine tabi olup bunlar hakkında özel hukuktaki mülkiyet rejiminin uygulanması gerekir" D.6.D., 21.3.1990 tarih E:1987/2209, K:1990/625, Danıştay Dergisi, Sayı:89, sayfa:408.

sahipsiz mal olarak devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunması yargı kararlarında da (Anayasa Mahkemesi²⁴, Danıştay²⁵, Yargıtay²⁶)yer almıştır.

3.6. Kamu Yararı ve Toplum Yararı Kavramı

Kamu yararı, günümüzde Kamu Yönetimi, Siyaset Bilimi ve Hukuk gibi akademik çevrelerde en çok kullanılan ve en çok tartışılmakta olan kavramlardan biridir

‘Genel yarar’, ‘ortak iyilik’, ‘müşterek hayır’ ve ‘kamu menfaati’ gibi isimlerle de kullanılan ‘kamu yararı’ kavramı, çok işlevli bir kavram olup milleti oluşturan kişi ve grupların çıkarlarından bağımsız olduğu düşünülme, toplum içerisindeki grupların yararları arasındaki doğal ya da olması gerekli denge olarak düşünülmelidir. Kamu yararı kavramı, farklı akademik çevreler, yargı organları, bilim adamları ve yazarlar tarafından farklı tanımlanmıştır. Bu farklı görüşlerden dolayı, Charles Lindblom ve Robert Dahl gibi bazı siyaset bilimcileri bu kavramın ciddi bir anlamı olduğundan kuşku duymaya yöneltirken; Monique-Roland Weyl kamu yararı kavramını “efsane” olarak nitelendirmiş; Daniel Bell ve Irving Kristal gibi sosyal bilimciler ise, bu idealin öncülük etmediği bir toplumun düşünülemediği görüşünü ileri sürmüşlerdir (Akkaya v.d. 1998).

Bununla birlikte kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının sınırlarının belirtilmesi ile daraltılmamalı, genel ahlâk, kamu düzeni, toplumsal adalet ve ulusal egemenlik gibi konularda da kamu yararından söz edilmelidir.

Kavramın tanımlanma süreci irdelendiğinde, sanayi toplumuna geçiş öncesi Avrupa siyasi tarihinin, ortak kavramı olan “ortak iyilik” anlayışı dikkat çekmektedir. Bu anlayış ile devletten başka mevcut bir toplum yararı reddedildiği gibi toplum yararı akılcı, anlaşılabilir bir değer ölçüsü haline gelmiştir (Saraç, 2002).

Kamu yararı, kanunlarda belirlenmiş alanların sadece kamu kullanımına ayrılmış olması ile değil, altyapısıyla toplum yararına sunulmuş olmasıyla sağlanabilir. Bir alanın kamusal alan olarak belirlenmiş olması, toplumun bundan fayda sağlayabildiği anlamına

²⁴ Anayasa Mhk. Kararı,18.09.1991, E:1990/23, K:1991/9 sayılı kararı.

²⁵ Dan. 6.D.06.04.1984, E:1981/1909, K:1984/162, D.D., S:56-57, yıl 1985, s.214.

²⁶ Yarg.Huk.Gen.Krl, 30.09.1981, E:1979/1, K:1981/656, Y.K.D., cilt 8, S:2, s.165

gelmemektedir. Kıyı değerlerinin, iyileştirilmesi, geliştirilmesi kullanımı destekleyecek faaliyetlerin hayata geçirilmesi ve tabiki bunların korunmasıyla kamu yararı sağlanmış olur. Toplum yararı kavramı bireysel yarardan bağımsızdır. Sadece bir topluluğun ya da makamın yararı da toplum yararı sayılamaz. Kamu yararı ya da toplum yararı, devletin yararı değil halkın yararı olarak anlaşılmalıdır (Keleş, 2001).

Türkiye’de izlenen kıyı politikaları toplum yararı bağlamında nasıl ele alınabilir? Ya da bir başka anlatımla kıyı politikası ve buna ilişkin düzenlemeler ne ölçüde toplum yararına yöneliktir? Bu soruları tam anlamıyla yanıtlayabilmek için, öncelikle, "toplum yararı" kavramına nasıl bir anlam yüklenerek kullanıldığını incelemek gerekmektedir. Bu açıdan, her ne kadar "bireysel yarar" ya da "egemen güçlerin yararından çok başka şeyleri simgeleseler ve içerikleri arasında pek çok benzerlikler bulunsa da, "toplum yararı" ve "kamu yararı" kavramları arasında bir ayırım yapmanın, izlenen kıyı politikalarının çözümlenmesinde türlü kolaylıklar sağlayacağı düşünülmektedir. "Toplum yararı" kavramının; daha çok, ekonomik ve toplumsal açılardan toplumun alt düzeyde bulunan kümelerin yararına olan eylem ve işlemleri ifade ettiği, "Kamu yararı"nın ise bütün yurttaşların, genelin yararına göndermede bulunacak biçimde ele alınması gerektiği değerlendirilmektedir. Örneğin, kıyılardan yararlanmada ekonomi odaklı bakış açısının ön plana çıkarılarak, belirli bir kıyı alanından elde edilecek yararın, sonuçta herkese döneceği düşüncesinden yola çıkılarak alınan kararlar "kamu yararı" bağlamında düşünülmelidir. Daha somut bir örnek vermek gerekirse; kıyıların turizm alanı ilan edilerek buralardan elde edilecek gelirin dolaylı da olsa bütün yurttaşlara yansıtacağı varsayımında "kamu yararı"nın, aynı alanı şimdiki ya da gelecek kuşakların yararlanmasına açık tutmak için korumaya almak ya da buralarda düşük gelir kümelerine yönelik olanaklar yaratmak düşüncesinde ise "toplum yararı"nın ağır bastığı ileri sürülebilir (Keleş, 2001).

Türk Hukuku’nda idare ile kamu malları arasındaki hukuki ilişki ‘kamu mülkiyeti’ olarak belirlenmiştir. Ancak, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan kıyıları ile devlet arasındaki ilişkinin kamu mülkiyeti ile açıklanması mümkün değildir. Devletin hüküm ve tasarrufunda bulunmak kavramının kıyıları için ifade ettiği anlam, kıyıların özel mülkiyet altında bulundurulamayacağı, bunun gibi devletinde kıyıları üzerinde mülkiyet hakkının bulunmayacağıdır (Akın, 1998).

Günümüzde '*kentsel genel yarar*' kavramından da söz edildiği görülmektedir. Demokratikleşme sürecine koşut olarak, yerel ve bölgesel düzeylerdeki yönetim basamaklarının sayısı arttıkça, her düzey için tanımlanan kamu yararı kavramının birbiriyle örtüşmediği, biri için kamu yararına sayılan bir işlem ya da kararın, diğerleri için kamu yararına olamayacağı ileri sürülmektedir. Kamu yararı kavramının uygulamada işe yarayabilmesi, toplumun türlü sınıf ve katmanlarıyla ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Güncel gelişmeler ve değerlendirmeler ışığında kamu yararı kavramının;

- Sürdürülebilir gelişmeye olanak tanıyan,
- Toplumdaki herkes için eşitlik (hizmetten yararlanma eşitliği) arz eden,
- Değişen yaşam koşullarına uyum sağlayabilen ve herkesin ihtiyacına cevap verebilen,
- Kanunlarla ortaya çıkıp, hizmet sunumu yeterli ve planlı olan,
- Açıklık, esneklik, ölçülülük kriterlerini taşıyan,
- Mülkiyet hakkını tanıyan, ancak toplum faydasını esas alan, kriterlerin tamamının sağlanabildiği zaman var olabilen bir kavram olarak

tanımlanabileceği değerlendirilmektedir.

IV. KIYI KULLANIMININ KAMU YARARI BOYUTU

4.1. Kıyı Kullanımı

İnsanoğlunun doğasında var olan ihtiyaçlarını giderme isteği, sürekli artan tüketme ve lüks yaşam arzusu, iktisadi gelişme ve sanayileşme süreci ile günümüzde en yüksek düzeye ulaşmıştır. Sanayileşme sürecine bağlı olarak üretim sektörü insanların daha fazla refah içinde yaşamalarını sağlamaya yönelik olarak sürekli gelişme ve üretme çabası içinde doğal kaynakları kullanmaktadır. Bu kaynaklar içersinde kıyı alanları sağladığı avantajlar nedeniyle diğer bölgelerden ayrı olarak ulusal ve uluslararası birçok kullanım alanı olarak çekim merkezi olma özelliğini korumaktadır. Hızlı nüfus artışı ve buna bağlı olarak yaygınlaşan plansız şehirleşme ve endüstriyel gelişim hızının beraberinde getirdiği kullanım baskısı, yoğun bir kıyı kullanımını içermektedir.

Kıyı kullanım seçenekleri her zaman rasyonel olmamakta, çevresel koşullarda, geri dönüşü olmayacak şekilde yerel, bölgesel ve küresel sorunlar doğurmakta, dolayısıyla kıyı alanının ekolojik ve ekonomik sürdürülebilirliği gündeme gelmektedir. Deniz ve kıyı alanlarının rasyonel olmayan kullanımına karşın bu alanların kullanımının sürdürülebilir gelişmeyi sağlayacak etkinlikte olmayışı, deniz ve kıyı kaynaklarının kullanım karşısında korunması ve geliştirilmesi için ulusal, bölgesel ve küresel düzeyde koruma kullanım arasında optimal bir dengenin kurulması için plan, program, proje ve yasal düzenlemeler yapılmaktadır.

4.2. Kıyı Kullanımının Gerekliliği ve Önemi

Kıyı alanları kullanım süreci, kullanıcıları iki temel açmaz ve karşıtlık arasında bırakmaktadır. Birincisi; kıyı kaynaklarının sosyo-ekonomik anlamda toplum yararı için kullanımı, İkincisi ise, bu kaynakların korunmasıdır. Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de bu iki karşıtlık son derece kritik bir aşamaya gelmiş, kıyı alanları ve kaynakları telafisi

mümkün olmayacak şekilde bozulma sürecine girmiştir. Kıyı kullanım sonucu yoğun olarak kıyı karakteristiğinin nicel ve nitel anlamda bozulmasının yanı sıra sektörel değişimlerden kaynaklanan sosyal, ekonomik ve ekolojik sorunların varlığı kıyı alanlarının sürdürülebilir kullanımının gereği ve önemini ortaya çıkarmaktadır (Akkaya, 2004).

Duyarlı ekosistemlerin oluşturduğu kıyı alanlarının yoğun gelişme baskısı ve kaynakların aşırı kullanılması kıyı alanlarına özgü çevre sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bütün bu sorunlar ortaya konurken kıyı kullanımının Anayasal konumundan hareketle sorunun çözümüne rasyonel olarak yaklaşım gerekmektedir. Kıyıların Anayasal konumuna baktığımızda yararlanmanın bireyler açısından bir hak olduğu²⁷, bu hakkın Anayasa sistematığında “sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler” başlığını taşıyan üçüncü bölümünde düzenlenmiş olduğunu görmekteyiz.²⁸ Kıyı kullanım hakkı Anayasanın bireylere tanıdığı diğer haklarla da (çevre hakkı, yaşama hakkı, özel mülkiyet hakkı vb) doğrudan bir ilişki içerisinde bulunması²⁹ nedeniyle kıyı kullanımının Anayasal bir hak³⁰ olması ile korunması arasındaki dengenin sağlanması, konunun önemini ortaya koymaktadır.

4.3. Kıyı Kullanımına İlişkin Temel İlkeler

Kıyı alanları Anayasal ve yasal olarak doğal yapısı itibariyle herkesin serbestçe kullanımına açık olup kamu malı niteliği gereği kullanıma sunulmuş bakımından diğer kamu mallarından farklıdır. Kamusal malların kullanım gerekçesi ve şekli aynı hukuki gerekçelere bağlı olmayıp bireylerin bu mallardan yararlanması ve kullanım şekli, malın niteliği gereği “hizmet mal”, “özel mal” veya “kamunun doğrudan kullanımına sunulmuş mal” olması durumuna göre farklı hukuki statüye tabidir. Her ne şekilde olursa olsun kamusal mal olarak kıyı alanlarından yararlanmanın bir hukuki metne, kanuna bağlı olması gerekmektedir.

²⁷ A.Y.M. 18 .1991 tarih ve 19990/23, K:1991/29, 23.1.192 tarih ve 21120 sayılı R.G; 25.2.1986 tarih E: 1985/1, K: 1986/4, 10.7.1986 tarih ve 19160 sayılı R.G.

²⁸D.6.D. 8.12.1993 tarih, E:1993/54, K:1993/5183, D.D., S.89, 1995, s.309.

²⁹ Anayasa Madde 56. Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması başlıklı madde: Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.

³⁰ A.Y.M. 18..1991 tarih ve 19990/23, K: 1991/29, 23.1.1992 tarih ve 21120 sayılı R.G.

Anayasada kıyılarının kullanım şeklinin “... kanunla düzenleneceği ...” açıkça belirtilmektedir. Hukuk sisteminde kamusal mal niteliği ile özdeşleştirilmiş olan mallardan yararlanma üç şekilde düzenlenmiştir. Bu kullanım şekilleri; olağan ortak kullanım, yoğun ortak kullanım ve ruhsat veya izne bağlı özel yararlanma şekilleridir (Akın 1998).

4.3.1. Ortak Kullanım İlkesi

Kıyı alanlarından Anayasanın belirlemiş olduğu yararlanma şekli toplumsal düzeyde ortaklaşa yararlanmadır. Anayasanın 43. maddesinde ve 3621 sayılı Kıyı Kanununda “... kıyılar herkesin eşit ve serbest kullanımına açıktır³¹...” ifadesi bunu haklı gösterir nitelikte olup ortaklaşa kullanım şeklinin kıyının niteliğine ters düşmediğini ve özel bir hukuki sınırlama getirilmediği sürece fertlerin olağan ortak kullanımına açık olması gerekmektedir. Olağan ortak kullanım bireylere ayrıca bir talep hakkı sağlamakta olup bireyler devletten bu hakkın kullanımını engelleyici nedenlerin ortadan kaldırılmasını da isteme hakkına sahiptir.³² İstisnai durumlarda kıyının niteliğine göre veya genel kolluk nedeniyle kullanım hakkına sınırlandırma getirilmesi mümkündür.

Kamu malları üzerinde her bir ferdin kolektif mülkiyet hakkı bulunmaktadır. Herkes yasanın vermiş olduğu hukuk sınırları içerisinde kıyı alanından yararlanmak durumundadır. Kıyı alanları herkes tarafından doğrudan doğruya ve herhangi bir işlem ve izne bağlı olmaksızın ücretsiz olarak kullanılabilir. Bu ilke kişilere Anayasa tarafından tanınmış kıyı kullanım özgürlüğünün bir sonucu olup genellik, serbestlik ve eşitlik olmak üzere üç ilkeye dayanmaktadır (Turan, 2008).

4.3.2. Genellik İlkesi

Kıyı kullanımında genellik ilkesinden bahsedebilmek için kamu malı olarak kıyının herkesin kullanımına açık olması gerekmektedir. Herkesin ortak olarak kullanmadığı kamu

³¹ A.Y.M karar 25.2.1986, E: 1985/1, K:19986/4 10.07.1986 tarih ve 19160 sayılı R.G., ... devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunmasından dolayı kamu malı olan kıyılar sadece bu taşınmazlara sınırlı olan malikler tarafından değil herkesin kullanımına açıktır. Yargıtay’ın da bu konuda kararı vardır. Y.7.H.D. 1.4.1996 tarih ve E. 19996/1813, K.1996/3213 sayılı kararda “... kıyılar devletin hüküm ve tasarrufu altında olup herkesin eşit ve serbest kullanıma açık durumundadır” ifadesi bu niteliği doğrulamaktadır.

³² Anayasada bu hak dilekçe hakkı ile düzenlenmiş olup bireyler bu hakkı yok denecek kadar az kullanmakta yada söz konusu dününe ilişkin dilekçeler yanıtız kaldığı için sürekli başvurulmuş bir istem kurumu olmaktan öteye gitmemektedir.

malında ortak kullanım söz konusu değildir. Kıyı kullanım konusunda Anayasal güvence altında olan bu ilke, kıyı alanlarından yararlanmayı bireyselleştirmeyi ve ayrıcalıklı olmayı önlemeyi amaçlamıştır. Anayasa’da, Kıyı Kanunu’nda ve ilgili yönetmelikte kıyı kullanımı konusundaki genellik ilkesi temel felsefe olarak benimsenmiştir. Kıyı alanının bir bölümünün özel kişi veya kamu tüzel kişilerinince kapatılmak suretiyle bu alanın bir kişi veya kurum çalışanlarının özel kullanımına ayrılmak istenmesi genellik ilkesine uygun değildir. Bugün en kullanışlı kıyı alanlarının kamu kurum kampları olarak ayrılmış olması kıyı alanlarından ortak kullanımı engelleyici niteliktedir.

Turizm Teşvik Kanunu ile birçok kıyı bölgesi turizm merkezi ilan edilerek halkın kullanımına kapatılmıştır. Kıyı kullanımında genellik ilkesi ile uyumlu olmayan bu süreç sosyo-ekonomik yapısal sorunları da beraberinde getirmektedir. Son dönemde mali kriz içerisinde bulunan kamu ekonomisine kaynak oluşturma düşüncesiyle devletin kıyı alanlarını özel mülk olarak satışa sunması ihtimali olup bu durum hazine arazilerinin satışı ve kıyı bölgelerindeki orman arazilerinin satışı ile gündeme gelmiştir. Kıyı bölgelerindeki orman ve hazine arazilerinin bu şekilde satışı kıyı kullanımı konusunda kamu yararı ve genellik ilkesini olumsuz etkileyecektir (Turan, 2008).

4.3.3. Serbestlik İlkesi

Serbestlik ilkesi, kıyı alanından yararlanmanın herhangi bir izne ve ücrete bağlı olmaksızın kullanıma açık olmasıdır. Kıyı alanında serbest kullanımı engelleyici yapılar kanun ve ilgili yönetmelikte yasaklanmıştır. Mevcut uygulamaların bir çoğunun kıyı alanında eşit ve serbestçe kullanımı engellediğine ilişkin dava konusu olay ve yargı kararı bulunmaktadır.³³ 3621 sayılı Kıyı Kanunu kendi içerisinde de kıyı kullanımında serbestlik ilkesini gerçekleştirme konusunda tutarsız olup kanunda söz konusu “kısmi yapılaşma” durumu serbestlik ilkesini zedeler niteliktedir. Yine kıyı kullanımında serbestlik ilkesiyle uyum içerisinde bulunmayan Turizm Teşvik Kanunu önemli bir engeldir. Kıyı alanlarında yapılan tatil köyleri ve özel kamp alanları serbest kıyı kullanımını engellemektedir.

³³ Bakanız, Danıştay 6. Daire Kararı, 04.02.1980, E: 1976/7118, K: 1980/274. D.6.D., kararı, 04.02.1980, Esas No: 1976/7118, karar No: 1980/274.

4.3.4. Eşitlik İlkesi

Eşitlik ilkesi, kıyılardan Anayasa gereği her bireyin şahsına bağlı olmaksızın bir başka bireyin de kullanım hakkını sınırlamayacak şekilde kullanımını öngörmektedir. Kıyı alanları hiç bir ön şarta bağlı olmaksızın herkesin kullanımına açıktır³⁴. Bu yararlanma şekli kesintiye uğrayacak şekilde yasaklanamaz ve önceden izin alma zorunluluğu gibi bir hukuk dışı gerekçe ileri sürülemez. Kıyı kullanımı sadece vatandaşlara tanınmış bir ulusal hak olmayıp yabancılara da tanınmıştır. İdare bu konuda bir kişi veya kurum lehine diğer kullanıcılar aleyhine sınırlama getiremez. Aksi bir durum olarak hiç bir kimse toplum yararlanmasına engel olacak nitelikte özel yararlanmanın bir hak olduğunu iddia ederek söz konusu kıyı alanı üzerinde toplumsal yararlanmayı belirli bir grup yararını gözeterek diğer şahısların kullanımını yasaklayamaz ve sınırlama getiremez.³⁵(Akkaya, 2004).

4.3.5. Bedelsizlik

Olağan ortak kullanım ilkesinin diğer bir sonucu kıyı alanından kullanımın herhangi bir izne bağlı olmaksızın gerçekleşmesi ve kullanım amacına uygun olarak kullanıcılardan kullanım bedeli talep edilemeyeceği gibi, vergi, resim, harç vb. mali yükümlülükler de konulamamasıdır. Bireyler kıyı alanından serbestçe yararlanırlarken bu yararlanmalarının bir bedel karşılığı olması gerekmektedir. Kıyı kullanımına uygun olarak ücret ödeyen ile ödemeyen arasında kullanım açısından eşitsizlik olacağından ücretsiz kullanım temel ilke olmalıdır. Ancak kıyı alanından yararlanmayı kolaylaştırmak amacıyla kullanım sonucu olarak kısmi bir ücretin istenmesi mümkündür. Bu bedel kıyının kullanımına ilişkin değil kıyı alanında sunulan hizmet nedeniyle olması gerekmektedir (Turan 2008).

Kıyı kullanımının olağan ortaklaşa kullanım şeklinin kapsamına bakıldığında kıyı alanlarından ortaklaşa kullanımı yasaklayıcı ve engelleyici davranışlar yasaklanmış,³⁶

³⁴ 3621 sayılı kıyı kanunu madde 43'te "... kıyılar ve doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan araziler devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyılar, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır" ifadesi yer almaktadır. Aynı görüşü paylaşan Danıştay kararları da bulunmaktadır. D.6.D. 3.2.1981 tarih ve E:1977/5878, K: 1981/261 sayılı karar, D.D., Sayı:40-41.

³⁵ Kamu kullanımına açık olması gereken salıil, orman ve nehir gibi doğal sitin bir kamu kuruluşunun sadece kısıtlı sayıdaki mensuplarına kullanım gerekçesi ile yazlık konaklama için düzenlenmesi kamu yaran ve eşitlik ilkesine ters düşmektedir. D.6..D. 20.10.1982 tarih ve Esas No:1982/3193, Karar No: 1982/31.3, Yıl: 1983, D.D., S:50-51, s.230

³⁶ Kıyı Kanunu ilgili maddesinde kirletme yasağı, yapı yasağı ve kazı yapma yasaklarını düzenlemiştir

ortaklaşa kullanımı kolaylaştırıcı olarak devlete görev verilmiştir

4.3.6. Kamu Yararı İlkesi³⁷

Yönetimin genel amacı kamuya yararlı olmak, kamusal içerikli hizmetleri düzenlemek ve mevcut ulusal kaynakların hukuka uygun olarak kamu yararına uygun tahsis işlemini yapmaktır. Ekonomik anlamda kalkınma ve iktisadi büyümenin gerçekleştirilebilmesi için doğal kaynakların tüketildiği, sürdürülebilir dengeli ve sağlıklı bir yaşam ortamının zaman içerisinde yok olma eğiliminde olduğu bir gerçektir.

Kamu yararının her bir somut olayda gerçekleşen fiilin topluma sağlayacağı yarar ölçüsünde boyutu değişmektedir³⁸. Dolayısıyla kıyı kullanımı konusunda kamu yararının tanımını içerik açısından değil biçim açısından tanımlanması gerekmektedir. Kamu yararı kavramı mutlak manada tartışmasız olmayıp yer, zaman ve mekan boyutuna bağlı olarak içeriği değişebilmektedir. Bu süreç sürdürülebilir kalkınma (sustainable development) süreci olup insanoğlunun sürdürülebilir ve sağlıklı bir ortamda yaşama ve bu ortak doğal mirası gelecek kuşaklara ulaştırmasıyla ilgilidir. Amaç bugünün gereksinmelerini karşılarken gelecek kuşakların da gereksinimini karşılayıcı nitelikli kalkınma ve kısıyıldan yararlanmak olmalıdır.

Kamu yararı konusunda gündeme gelmeyen fakat asıl üzerinde durulması gereken konu kamu yararı nedirden çok, kıyı kullanımında “kamu yararı kararı”ni verecek kurum ve kuruluşların kimler olduğu önemlidir. Herhangi bir kıyı alanında farklı kullanım talepleri bulunmaktadır.

³⁷ Kıyı kullanımında “kamu yaran” kavramı için bakımsz. Akıllıoğlu Tekin, “Kamu Yaran Kavramı”, Amme İdaresi Dergisi, C:24, Sayı:2, S. 3-15. Ünal Özlem: “Kıyıların Yönetimi Ve Planlanmasında Kamu Yaran” Türkiye’nin Kıyı Ve Deniz Alanları Konferansı. 1997, Ankara. Mehmet. Ali Akkaya, Selmin Burak, Cem Gazioğlu, Zeki Yaşar Yücel. Kıyı Alanlarının Rasyonel Kullanımı ve Yönetiminde “Kamu Yaran” İlkesi “Türkiye’de Kıyı Alanları Yönetimi Ve Sorunları” Türkiye’nin Kıyı Ve Deniz Alanları Konferansı, 1997:Ankara. Çevre Şurası, “Kıyı Alanlarının Rasyonel Kullanımı Ve Yönetimi”, Komisyon Raporu-1996.Dogan Ertuğrul-Erginöz M:Aykaç: Türkiye’de Kıyı Alanları Yönetimi Ve Yapılanması, Arion Yayınevi, İstanbul: 1997.Keleş Ruşen “Kıyıları Ve Toplum Yaran”, Kıyıları Kolokiyumu 1988:Trabzon. Keleş Ruşen, “Kıyıların Korunması Ve Toplum Yaran” Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,Cilt: XIV. Sayı: 1-2, Ankara: 1989.Öktay Ekinci: Kıyıları Ve Toplum Yaran. İmge Yayınları, İkinci Baskı, Ankara: 1997.

³⁸ 3621 Sayılı Kıyı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 14. Maddesinde “planların hazırlanması incelenmesi ve doldurma ve kurutma işleminin gerçekleştirilmesi aşamalarında ekolojik dengenin korunması, deniz tabii ve suni göl ve akarsularla bunların çevrelerinin ve bu çevredeki canlı hayatın olumsuz etkilenmemesi esastır” hükmü, dolgu teklifine ilişkin kamu yararının nasıl yorumlanması gerektiğine ayrı bir boyut kazandırmıştır. Ekolojik ve çevresel değerlerin korunması ile kamu yaran arasında ilişki kurulmuştur.

olması durumunda hangi kurumun ne gerekçelerle kamu yararı kararı vereceği ve bu karar doğrultusunda kıyının kullanımının söz konusu olacağı gündeme gelmeyen konulardandır. Asıl tartışılması gereken konu kıyı kullanımı konusunda kamu yararı kararını kimlerin vereceğidir (Turan, 2008).

Kamu yararı kavramı, kıyı mevzuatının bütününde şu ilkelere dayandırılmalıdır; Doğal kaynakların mutlak korunmasının gerekliliği, teklif edilen yapı ve tesisler toplum yararı açısından zorunlu ise alternatiflerine ve gerekçelerine titizlik gösterilmesi, kıyıda ve dolgudaki yapı, tesis ve faaliyetlere ilişkin teklifler çok boyutlu ele alınmalı ve bölge bütününde toplu halde çözülmeli, kıyıda ve dolgu alanında yapılacak zorunlu yapı ve faaliyetlerin, bir grup, kişi veya kesimin faydalanmasına yönelik izin verilmemesi, kullanıma ilişkin irtifak hakkının kamu adına tesis ve tescil edilmesi, yapı ve tesislerin yapımı ve işletilmesinde, verilen taahhütlere uyulup uyulmadığı denetlemesini kamu yararı içersinde ele almak gerekmektedir. Kıyı kullanımında kamu yararı kavramı her zaman hukuki bir sorun değil, bazen idari bazen de siyasi boyutu olan soyut bir kavramdır (Akkaya, 2004).

4.3.7. Sürdürülebilirlik İlkesi

Dünyanın en geniş ekonomik sektörünün deniz ve kıyılarla iç içe olması, bu amaçlara yönelik deniz ve kıyı kullanımını artırmakta, kıyının bir çok farklı kullanımları bu kaynakların korunması ve ekonomik verimliliğinin sürdürülebilir olmasını gündeme getirmektedir.

Ekonomik gelişme ve iktisadi kalkınma, ekoloji ile kıyaslandığında getirileri nedeni ile daha güçlü olup ekoloji-ekonomi çatışmasında tercih ekonomi yönünde olmaktadır. Kalkınmanın en başta gelen amacı doğal kaynakların bugün ve gelecekteki sosyo-ekonomik ihtiyaçları karşılayabilme yeteneğinin, teknolojinin ve sosyal yapının getirdiği sınırlılıkta karşılayabilir olmasıdır. Kalkınmada sürdürülebilirliğin ekonomik, toplumsal ve ekolojik anlamda ilişkili üç boyutu bulunmaktadır. Ekolojik sürdürülebilirlikle iktisadi kalkınma arasındaki ilişki kıyı kullanımı açısından sınırlayıcı özellik taşımaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması sürecinde ekoloji ekonominin dış çerçevesini belirlediği sürece ekonomi sürdürülebilir olabilir (Uslu, 1997).

Kıyı kullanımı konusunda salt iktisadi kalkınma içerikli sürdürülebilirlik kavramından çok, ekolojik anlamda sürdürülebilirlik kavramı üzerinde durulması gerekmektedir (Saltık, 1997). Doğal denge ve ekolojinin her gün biraz daha bozulduğu, geri dönüşsüz duyarlı kaynaklar olan kıyılardaki olumsuzluklar irdelenecek olursa, hızlı göçün etkisiyle oluşan sağlıksız yapılaşma, denize yapılan dolguların etkisiyle kaybolan doğal plajlar ve doğal kıyı çizgisi, gereksiz rıhtım, çekek yeri, mahmuz ve ilan tasarımları nedeni ile orijinal kıyı formasyonunun bozulması ve kıyı erozyonu, kontrolsüz bataklık, deniz dolguları vb. uygulamalar nedeni ile deniz yaşamı için önemli olan habitatların bozulması kıyı kullanımında sürdürülebilirlik kavramının önemini güncel hale getirmektedir.

4.3.8. Özel Mülkiyet Kurulamaması İlkesi

Kapitalizme paralel olarak ekonomik sistemler toprağın da özel mülkiyete konu olabileceğini gündeme getirmiş, kentlerde ve kıyılarda toprak kullanım şekli değişmiş, kıyıların ve kent topraklarının ticarete konu edilmeleri söz konusu olmuştur. Bugün kıyılar yalnız ekonomik değer olarak değil bir çok toplumsal faaliyet alanı haline gelmiş, kent nüfusunun artması ve artan konut ihtiyacı, tatil alışkanlıklarının değişmesi, ikinci konut tutkusu, yazlık ev ihtiyacı, kamu kurumlarının kıyılardaki dinlenme kampları, iç ve dış turizm, tasarruf sahiplerinin mevcut kaynaklarını kıyı bölgelerindeki gayri menkullere yatırması gibi nedenlerle kıyı alanları ulusal ve uluslararası bir rant merkezi haline gelmiş, kıyı bölgelerinde beklenilmeyen bir değer artışı olmuştur. Artan fiyat karşısında rantın söz konusu olması kaynakların artırılmaması kaynak üzerinde spekülatif yağmalamaları gündeme getirmiştir. Bütün bu durumlar karşısındaki toplumsal talep kıyı alanlarında özel mülkiyeti gündeme getirmiştir.

Kentsel topraklarda özel mülkiyet tartışmasız olarak vardır ancak kıyılar genel ilke olarak umuma ait kamusal içerikli kullanılması gerekli olan yerlerdir. Kıyıların özel mülkiyete konu edilemeyeceği gibi, özel mülkiyete konu olmuş olsa bile temel ilke olarak kamu yararı amacına uygun kullanımın sağlanması gerekmektedir. Anayasanın 35. maddesinde de herkes mülkiyet ve miras hakkına sahip olmakla birlikte bu haklar kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilecek ...”, dolayısıyla mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına hiç bir zaman aykırı olamayacaktır. Kıyılar Anayasanın kabul ettiği şekliyle kamu

yararının dışında her ne şekilde olursa olsun mülkiyet hakkı gerekçesiyle kullanılmayacaktır (Akkaya, 2004).

4.4. Kıyı Kullanımı ve Özel Teşebbüs Hürriyeti

Anayasa gereği özel teşebbüs kurmak serbest olup (Anayasa mad 48) herkes dilediği alanda çalışma hürriyetine de sahiptir. Devlet bu konuda milli ekonominin gereklerine uygun olarak yasal ve idari tedbirleri almak zorundadır. Özel veya kamusal ticari teşebbüse konu olan doğal kaynaklardan biri de kıyı alanlarıdır. Bunun sonucu olarak Anayasaya uygun olarak her girişimci istediği yerdeki kıyı alanında ticari girişimde bulunabilir mi sorusu gündeme gelmektedir. Anayasanın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin sınırlama sebebi belirtilmiş olup, bu sınırlama sebepleri (kamu yararı-koruma-genel sağlık) kıyı kullanımı konusundaki özel teşebbüs hürriyeti açısından da geçerlidir. Teşebbüs hürriyeti ve bu hürriyetin kullanım hakkına ilişkin sınırlama nedenleri birçok mahkeme kararında da sayılmıştır. Temel sınırlama sebepleri olarak "kamu yararı", "koruma" ve "genel sağlık" sayılmıştır. Kıyı kullanımı konusundaki özel teşebbüs hürriyeti ekonomi politikası ve hukuki uygulamalar açısından farklı sonuçlanabilir. Kıyı Kanunu, kendi içerisinde kıyı kullanımı özel teşebbüs hürriyeti ilişkisinin sınırlayıcı olmayan ve istisnai durumları belirlemiş dolayısıyla kıyı kullanımına ilişkin teşebbüs hürriyeti kanundan kaynaklanan bir takım nedenlerle sınırlandırılmıştır. Ancak Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile "Genel Sınırlamalar" kaldırılmış, "Kamu Yararı" gözetilmek suretiyle "Özel Sınırlamalar"ın olabileceği hüküm altına alınmıştır.³⁹

Kalkınmanın bir yönü de kıyı kullanımı konusunda getirilen hukuki sınırlamaların özel teşebbüsü kısıtlayıcı değil bu hakkın kullanımında herkesin ve gelecek kuşakların da kullanım hakkı olduğundan hareketle hukuk devleti ve sosyal adalet ilkelerine uygun olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

³⁹ Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelikte, (Resmi Gazete 2 Nisan 2013, Sayı:28606) 3621 ve 3680 Sayılı Kıyı Kanunlarında yer alan genel sınırlamalar kaldırılarak, kamu yararı amaçlı yapıların yapılabileceği yani kıyıların özel sınırlamalara tabi tutulabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda değişiklikte; "İki bölümden oluşan sahil şeridi kullanım amacı, topoğrafya ve doğal eşiklere göre uygulama imar planı kararı ile belirlenir. Sahil şeridinde yapılacak yapılar kıyı kenar çizgisine en fazla 50 metre yaklaşabilir. Yapı yaklaşma mesafesi içerisinde kalan alanlar uygulama imar planı ile gezinti alanları, dinlenme ve bu Yönetmelikte tanımlanan rekreatif alanlar ve yaya yolları olarak düzenlenebilir" hükmü getirilmiş ve tüm bu özel sınırlamalara konu olan alanların tanımları yapılmıştır.

4.4.1. Kıyılardan Özel Yararlanma ve Hukuki Statüsü

Kıyı alanlarının kamu malı statüsünün sonucu olarak temel yararlanma şekli olağan ortaklaşa ve genel yararlanmadır. Kamu malı olan kıyılardan özel yararlanma kamu malının tamamı veya bir kısmı üzerinde tanınan ayrıcalıklı bir kullanım hakkı olarak ortaya çıkmaktadır. Hukuk sistemi içersinde sahipsiz mallardan özel yararlanmanın mümkün olup olmadığı sürekli tartışılan konulardandır. Sahipsiz mallar üzerinde devletin yetkisi ilgili malların korunması ve toplumun bu mallardan yararlanmalarının sağlanması ile sınırlıdır.

3621 sayılı Kıyı Kanununda kıyıların özel ve istisnai kullanımına olanak sağlayan hükümler bulunmaktadır⁴⁰. Özel yararlanmanın kural olarak geçici bir nitelik taşıması gerekmekte ve istisnai kullanım için kamu idaresinden izin alınması zorunlu olduğu gibi özel veya kamu kullanıcıları bu kullanım karşılığında bir ücret ödemeleri gerekmektedir. Kıyı Kanununun 6'ncı ve uygulama yönetmeliğinin 13'üncü maddesinde iskele, liman, barınak, yanaşma yeri, rıhtım, dalgakıran, köprü, menfez, istinat duvarı, fener, çekek yeri, kayıkhanesi, tuzla, dalyan, tasfiye ve pompaj istasyonları ile faaliyetlerinin özelliği gereği kıyıda başka yerde yapılması mümkün olmayan yapı ve tesisler, tersane, gemi bakım ve onarım yeri, su ürünleri üretim ve yetiştirme tesisleri, duş, gölgelik, soyunma kabini, büfe ve kirletici etkisi olmayan fosseptik yapımını gerektirmeyen seyyar tuvalet ve ahşap iskeleler yapılar kıyının özel biçimde kullanımına yönelik yapılardır. Bu yapıların kıyılardan ortaklaşa yararlanma şeklini engeller nitelik taşıması gerekmektedir (Ekinci, 1997).

4.4.2. Özel Mülkiyetin Doğurduğu Sorunlar

Toplumsal yapıdaki değişim ve gelişme trendi günden güne çeşitlenerek artmakta ve bu artış sosyal devletin gereği olarak kamusal alanın özel alan aleyhine genişlemesine neden olmaktadır. Bu alanlardan biri de özel mülkiyet kullanım alanıdır. Mülkiyet hakkı kişinin özel yaşamında önemli bir yere sahip olup bu hak tabii ve mutlak bir hak olmayıp toplum açısından sosyal hak, sahibi açısından ise ekonomik içerikli bir hak niteliği taşımaktadır. Özel mülkiyet, niteliği gereği kişi hak ve hürriyetleri içersindeki konumu nedeniyle Anayasal

⁴⁰ 2634 sayılı Turizmi Teşvik kanununa göre belirlenen turizm bölge, alan ve merkezlerindeki turizme dönük kullanımlar ile aynı alanlarda yer alan sahil şeritlerindeki günübirlik turizm alanlarının veya sahil şeridi dışındaki konaklama tesislerinin tamamlayıcısı ve devamı niteliğinde olan alanlarda özel kullanıma olanak tanınmıştır.

güvence altına alınmıştır. Fakat Anayasada da ifade edildiği şekliyle mülkiyet hakkının kullanımında kamusal alan lehine özel kişi aleyhine (kamu yararı amaçlı) bir takım kısıtlayıcı hukuki düzenlemeler bulunmaktadır.⁴¹ Özel mülkiyet kullanımı konusuna getirilen ve daraltıcı nitelik taşıyan bu durum sosyal alandaki birçok gelişmenin gereği ve sonucudur. Doğal kaynaklar, kentsel toprak, deniz ve kıyı alanları özgülenmiş oldukları kullanımları gereği kamu ile doğrudan ilgili olmaları nedeniyle zaman içerisinde bu değerlerin ortak paylaşımı ve kullanımı bir takım hukuki sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Anayasada ve Kıyı Kanununda özel mülke konu olmayacağı belirlenen kıyı alanlarının uygulamada özel mülkiyet hakkı var olduğu savı ile yapılan kullanım, planlama, yönetim ve uygulama süreci beraberinde birtakım sosyal, ekonomik ve hukuki sorunların doğmasına neden olmaktadır. Örneğin; kıyı alanlarında özel mülkiyet ulusal, bölgesel ve şehir planlarının uygulanmasını güçleştirmektedir. Kıyı bölgelerindeki il, ilçe ve belde belediye başkanlığı ve belediye meclis üyeliği siyasi rantın ekonomik ranta dönüşüm yeri olarak bakılmaktadır. Dolayısıyla bu kurumlar kıyı kentleri üzerinde hareket eden rantın gelecekte kentin hangi kıyı bölgesine odaklanacağı ve bundan hangi sosyal sınıfın yararlanacağını belirleme yetkisine sahiptirler (Ceylan, 2006).

Kıyı kentlerindeki toprakta özel mülkiyetin olması ulusal kaynakların israf edilmesine sebep olmaktadır. Özel mülkiyet hakkı kişilerin sahip oldukları toprakta özgürce tasarruf imkanı vermekte bu şekilde bir serbest kullanım hakkı gelecekte tahmin edilemez sorunları karşımıza çıkarmaktadır. Bugün için kıyı alanlarındaki önlenemez sorunların temelinde özel mülkiyet hakkının var olduğu düşüncesi ve bu hakkın yanlış kullanımı vardır. Bugün bu kullanım serbestisi çerçevesinde özel mülkiyet hakkı varmış gibi kıyı alanlarında yoğun bir yapılaşmanın olduğu bir gerçektir. İç ve dış turizmin artmasıyla birlikte kıyı alanlarımızda ikinci konutlara önemli kaynak olmakta, yazlıklar, dinlenme evi vb. amaçlı büyük tasarruflar ayrılmaktadır.

Kıyıların değer kazanmasında tek başına kıyı çevresindeki özel mülk sahiplerinin özel çaba ve gayretlerinin var olduğunu söylemek mümkün değildir. Dolayısıyla kıyı alanlarındaki değer artışlarının kaynağında coğrafi, sosyolojik, tarihi, dini, ekonomik vs. nedenler

⁴¹ Bkz. 1982 Anayasası inad. 35 “...herkes miras ve mülkiyet hakkına sahiptir. Bu haklar ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabilir bu hakkın kullanımı toplum yararına aykırı olamaz”

bulunmaktadır. Özellikle kamunun kıyı bölgelerine yapmış olduğu alt yapı yatırımları (otoyol-havalimanı, liman, marina vb.) bu sürece eklenince kıyı kent toprağının kullanım değeri artmış olmaktadır. Kıyılarda beklenmeyen bir ekonomik rant artışının yaratmış olduğu olanakları özel mülk sahipleri sosyal adalete uygun olarak toplumsal paylaşımından yana değildirler. Kıyının ekonomik değeri artışında kamu yatırımlarının önemli bir payı olduğu için sağlanan bu rant artışlarında kamunun katkısı bir şekilde hesaplanmalı ve bu rantın kamuya dönüşü sağlanmalıdır. Bu değeri artışı malike değil kamuya mal edilmelidir. Aksi durum ulusal değerlerin ortak paylaşımı konusunda adaletsizliğe ve sosyal sorunlara sebep olmaktadır.

Kıyılarının yönetimi ve bu alanlardaki sorunların temel kaynağını teşkil eden “özel mülkiyet” ilişkisini kırmak sadece bu alandaki toprakların kullanımıyla ilgili değil bütün ulusal toprakların kullanım düzeniyle ilgili bir planlama sorunudur (Ceylan,2006).

V. KIYI ALANLARININ HUKUKSAL STATÜSÜ VE KAMU YARARI İLKESİ

Türk Hukuku'nda idare ile kamu malları arasındaki hukuki ilişki 'kamu mülkiyeti' olarak belirlenmiştir. Ancak, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan kıyılar ile devlet arasındaki ilişkinin kamu mülkiyeti ile açıklanması mümkün değildir. Devletin hüküm ve tasarrufunda bulunmak kavramının kıyılar için ifade ettiği anlam, kıyıların özel mülkiyet altında bulundurulamayacağı, bunun gibi devletinde kıyılar üzerinde mülkiyet hakkının bulunmayacağıdır (Düren, 1976).

Kıyılar konusunda ilk yasal düzenleme 1982 Anayasası ile getirilmiştir. Anayasamızın 43. maddesinde kıyı kavramı "kamu yararı" başlığı altında düzenlenmiştir. Anayasanın ilgili maddesinde kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu, kıyılarla kıyıları çevreleyen sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararının gözetileceği ..." hükmü yer almaktadır. 1982 Anayasasından sonra kıyılar konusunda, ilk yasal düzenleme 1984 yılında 3086 Sayılı Kıyı Kanunu ile yapılmış olup, bu tarihe kadar yapılan kısmi düzenlemeler arasında Türk Medeni Kanunu, 2290 Sayılı Yapı ve Yollar Kanunu, 6785 Sayılı İmar Kanunu (1605 Sayılı Kanunla eklenen Ek 7 ve 8. maddeler), sayılabilir. Deniz, göl ve nehirler ile ilgili ilk hukuki düzenleme 743 Sayılı Medeni Kanunda yer almıştır. Kanunun 641. Maddesi; "Sahipsiz mallar ile menfaati umuma ait olan mallar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Hilafı sabit olmadıkça menfaati umuma ait sular ile ziraate elverişli olmayan yerler, kayalar, tepeler, dağlar ve onlardan çıkan kaynaklar kimsenin mülkü değildir. Sahipsiz şeylerin ihraz ve işgali, yollar ve meydanlar, akar sular ile yatakları gibi menfaati umuma ait malların işletilmesi ve kullanılması hakkında ahkamı mahsusa vazolunur." hükmünü getirmiştir.

4721 Sayılı Medeni Kanununun 715. Maddesi; "Sahipsiz yerler ile yararı kamuya ait mallar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Aksi ispatlanmadıkça, yararı kamuya ait sular ile kayalar, tepeler, dağlar, buzullar gibi tarıma elverişli olmayan yerler ve bunlardan çıkan kaynaklar, kimsenin mülkiyetinde değildir ve hiçbir şekilde özel mülkiyete konu olamaz. Sahipsiz yerler ile yararı kamuya ait malların kazanılması, bakımı, korunması, işletilmesi ve

kullanılması özel kanun hükümlerine tabidir.” düzenlemesini getirmiştir.

3621 Sayılı Kıyı Kanunu, bu kanunda değişiklik yapan 3830 sayılı Kıyı Kanunu ve 20594 sayılı Kıyı Yönetmeliğinin amaç ve kapsamına bakıldığında ise “... kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu, kıyılardan yararlanmada öncelikle kamu yararının gözetileceği, ayrıca kıyıların ancak kamu yararı ile doldurulmak suretiyle arazi kazanılabileceği ...” belirtilmiştir.⁴²

Kıyılarla ilgili bir diğer kanuni hüküm ise 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanununda yer almaktadır. Bahse konu Kanunun 7. Maddesinde; “kamu yararına olan yerlerde doldurma veya kurutma yoluyla arazi kazanılabilir.” hükmü yer almaktadır. Buradaki kamu yararı ifadesi subjektif değerlendirmelere yol açmakta, menfaatler temelinde çok farklı şekillerde yorumlanmaktadır.

2012 yılında çıkartılan 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun, Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi açısından önem arz eden bir düzenlemedir. Bu kapsamda kentsel dönüşümlerde kentin bir bölümü planlanırken diğer bölümleriyle de ilişkisi bir bütün olarak değerlendirilmeli, bu şekilde sürdürülebilir bir oluşum sağlanmalıdır.

5.1. Kıyıların Devletin hüküm ve Tasarrufu Altında Olmasından Doğan Sonuçlar

Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunmak kavramı, birçok yasada farklı kapsamlarda düzenlendiği ve bu düzenlemelerin hiçbiri, belirli bir tanım içermediği için, “...her kanun bakımından ayrı bir inceleme yaparak o kanunda amaçlanan işlevine uygun olarak tespit edilecek anlam ve kapsamına göre devletin hüküm ve tasarrufu altında olmayı yorumlamak gerekir”. Bu sebeple, kıyıların, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunmasının hukuksal sonuçları, gerek Anayasa’nın ilgili hükmü ve gerek 3621 sayılı Kıyı Kanunu’nun incelenmesi yoluyla belirlenebilir. Söz konusu düzenlemeler ve kamu mallarına bağlanan hukuksal sonuçları da göz önünde bulundurularak, kıyılara ilişkin hukuksal sonuçları

⁴² Yönetmeliğinin 14. Maddesinde “planların hazırlanması incelenmesi ve doldurma ve kurutma işleminin gerçekleştirilmesi aşamalarında ekolojik dengenin korunması, deniz tabii ve suni göl ve akarsularla bunların çevrelerinin ve bu çevredeki canlı hayatın olumsuz etkilenmemesi esastır” hükmü, dolgu teklifine ilişkin kamu yararının nasıl yorumlanması gerektiğine ayrı bir boyut kazandırmıştır. Ekolojik ve çevresel değerlerin korunması ile kamu yararı arasında ilişki kurulmuştur.

aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir:

- *Kıyılar devir edilemez*; Konuyla ilgili Anayasa'nın 43 üncü maddesinde ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nda böyle bir yasak açıkça belirtilmemiş olmakla beraber, gerek kıyıların kamu malı olmaları gerek sözkonusu düzenlemelerde, kıyıların devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunduğu belirtilmiş olması sebepleriyle, devir ve ferağ edilme yasağının kıyılar bakımından da sözkonusu olması gerekir. Bunun gibi, 3621 sayılı Yasanın 7 nci maddesinde yer alan, deniz, göl ve akarsulardan, doldurma ve kurutma yoluyla elde edilen arazinin, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunmak sebebiyle özel mülkiyete kapalı oluşuna ilişkin kuralın, kıyılar bakımından öncelikle uygulanabileceği söylenebilir (Akın 1998).

- *Kıyılar haczedilemez*; Anayasa hükmü gereği devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunduğu için, kıyıların özel yararlar için haczedilmelerinin, toplumun yararlanmasını engelleyecek olması sebebiyle, imkânsızlığı açıktır. Kaldı ki, kimsenin mülkiyetinde yer almadığı için, kıyıları, haczedilmelerini gerektirecek bir hukuksal ilişkinin konusunu da oluşturamazlar. Kıyıları üzerinde uygulanacak haciz, tedbir vb. zorlayıcı işlemler, kamu hizmetlerinin sürekliliğini aksatacağı ve toplumun yararlanmasını engelleyeceği sebebiyle mümkün değildir (Karatepe, 1986).

- *Kıyılar zaman aşımı yoluyla edinilemez*; Bu kural, kıyıların, özel mülkiyete kapalı olma durumları ve devir ve ferağ edilmelerine ilişkin yasakla yakından ilgilidir. 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun 18'inci maddesine göre, "*Orta malları, hizmet malları, ormanlar ve Devletin hüküm ve tasarrufu altında olup da bir kamu hizmetine tahsis edilen yerler ile kanunları uyarınca Devlete kalan taşınmaz mallar, tapuda kayıtlı olsun olmasın kazandırıcı zamanaşımı yolu ile iktisap edilemez.*". Bir malın mülk edinilmesine ilişkin hiçbir yol kıyıları bakımından işlemez. Kıyıları, sudan yararlanmanın onsuz olmaz aracını oluşturdukları için ve toplumsal kullanımda kamusal yarar bulunduğu gerekçesiyle, Anayasa hükmü gereği devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyıları, özel mülkiyete söz konusu olamayacağı için kazandırıcı zamanaşımıyla da mülkiyete geçirilmeleri imkânsızdır (Karatepe, 1986).

- *Kıyılar kamulaştırılmaz*; Anayasa'nın Kamulaştırma başlığını taşıyan 46'ncı maddesine göre, kamulaştırmanın konusunu, özel mülkiyette bulunan taşınmaz mallar oluşturacağından, kimsenin mülkiyetinde yer almayan kıyıların kamulaştırılması mümkün

değildir. Kıyılar toplumun ortaklaşa mülkiyeti altındadır. Kamulaştırmanın konusunu özel mülkiyette bulunan taşınmazlar ve idarenin özel malları oluşturacağından, kıyılar kamu yararı adına kamulaştırılmaz (Sönmez, 1997).

- *Kıyılar özel kişilerin mallarından farklı biçimde korunurlar*; Kıyıların, kendilerine doğal servet ve kaynak olma niteliğini kazandıran doğal özelliklerinin kaybolmaması için, özel bir koruma altına alınmaları gerekir. Bunun dışında, kıyıların, kamu malı olmalarından kaynaklanan bir koruma altında buldukları da belirtilmelidir. Kıyıların vergi, harç, kira vb. özel hukuk kurallarına konu olmamaları kamu malı olmalarından kaynaklı hukuksal sonuçlardır.

- *Kıyılar üzerinde kanunen öngörülmedikçe sınırlı aynı haklar kurulamaz*; kıyının toplumun yararlanmasına açık kullanılmasını engelleyecek, özel mülkiyete konu tesisler yapmak mümkün değildir (Düren, 1976).

5.2. Kıyı Alanlarında Kamu Yararı Açısından Dikkate Alınabilecek Kriterler

Günümüzdeki; sürdürülebilir gelişme, bütünleşik çevre yönetimi, çevre sağliklaştırma ve halk katılımına odaklı kıyı planlaması, gelecekte; ekolojik temele dayalı kıyı acil önlem planlaması ve idari bölünmelere dayalı bir yapı sergileyecektir (Alder ve Kay, 1999).

Kıyı kaynaklarına ilişkin temelde iki karşıtlık söz konusudur. Birincisi; kıyı kaynaklarının insan yararı için kullanımı ve tüketilmesi zorunluluğu, ikincisi ise; bu kaynakların koruma-gelişme dengesi içinde kullanılabilme zorluğudur (Güneş v.d, 1998).

VI. KIYI ALANLARINDA KARŞILAŞILAN PROBLEMLER-KENTSEL RANT

6.1. Kıyı Bölgelerinde Yaşanılan Sorunlar

Diğer birçok kıyı ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de 1960 sonrası artan şehirleşme ve sanayileşme, kıyı alanlarında yerleşim ve çevre sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Plansız ve kontrolsüz gelişim, kıyı alanlarında rasyonel olmayan yerleşimlerle sonuçlanmış, kıyı alanları ayırım düzeni konusundaki eksiklik, yetersiz kamu iştiraki, planlamada yüksek karar mercilerinin yokluğu ve kıyı kenar çizgileri belirlenmeden yapılan planlar, kıyı alanlarında yaşanan sorunların temelini teşkil etmiştir. Değer biçilemez kültürel ve tarihsel varlıkları bünyesinde barındıran kıyı ve deniz alanlarımızın tahrip edilmesi yalnızca bugünü ilgilendiren bir sorun değil ayrıca geleceği de doğrudan ilgilendirecek niteliktedir. Üç tarafı denizlerle çevrili ülkemizin kıyı ve deniz alanlarında sahip olduğu potansiyel, uygun olmayan kullanımlar, yetersiz planlamalar, tanım ve mevzuat eksiklikleri sebebiyle ulusal sorunlara dönüşmüşlerdir. Bu kapsamda mevcut sorunlar genel anlamda aşağıda özetlenmiş olmakla birlikte teorik ve pratik bazda detaylandırmak mümkündür.

- a. Kıyı alanları yönetimi ile ilgili hususlarda ulusal kıyı politikasının bulunmayışı, ilgili kamu kurumlarının, gerek yasal mevzuat düzenlemelerinde, gerekse icraatta koordineli çalışmamlarına neden olmaktadır.
- b. Çevresel tedbirler alınmadan ve altyapı planlamaları yapılmadan turizm sektörünün büyük teşviklerle kıyılara yönlendirilmesi çevre zararlarına yol açmıştır.
- c. Ağır sanayi yatırımları kıyı içinde ve yakın çevresinde kurulmaktadır.
- d. Türkiye kıyı bölgelerinin mevcut kalkınma planları, çevre yönetim programları, sektörlerin gelişme projeleri ve bölge planları birbirinden ayrı ve uyumsuzdur.
- e. Yetişmiş insan gücü eksikliği sebebiyle kıyıdaki yerel yönetimler kıyı yasasını,

imar yasasını ve kıyı ile ilgili diğer yasaları yeterince bilmemekte ve uygulamada personel, teçhizat ve personelin eğitimi açısından eksik kalmakta, hatalı uygulamaları sıkça yapmaktadırlar.

- f. Türkiye'de mevcut kıyı mevzuatı, sürdürülebilir planlama ve rasyonel kullanım politikalarını üretmekte yetersiz kalmakta, Türkiye kıyı alanlarında ve Dünyada yaşanan gelişmelere cevap verememektedir.
- g. Mevcut kıyı yasasında "kıyı kenar çizgisi", "sahil şeridi" ve "kısmi yapılaşma" kavramları bilimsel temellerden yoksun, uygulama ve denetim realitesi olmayan kavramlar olarak yasada yer almaktadır.
- h. Anayasa'da yer alan kamu yararı ilkesine kıyı ile ilgili yasalarda açıklık getirilmemiştir. Bu nedenle kamu yararı ilkesi kıyı ile ilgili konularda soyut bir kavram olarak olumsuz gelişmelerde sık sık karşımıza çıkmaktadır (Büyükvelioğlu, 1998).

Tarihsel süreç içerisinde kıyı alanlarının planlanması ve korumaya ilişkin uygulamaların ihmal edilmesinin birçok nedeni vardır bu nedenlerin en önemli olanları; ülke içinde sanayileşme ve kentleşme düzeyinin düşük olması, turizm ve eğlence faaliyetleri için özel sektörün yetersizliği, kıyı alanlarının özel mülkiyetle sınırlandırılmış olması ve kıyı alanlarının jeomorfolojik özellikleridir

Problemlerin hâlihazırda kendini gösteriyor olması, konuya ilişkin kanuni düzenlemede bir aksama olduğu düşüncesini vurgulamaktadır. Aksamanın iki yönlü olabileceğini düşünmek mümkündür; birincisi, kanun maddelerinin kıyı kullanımında kamu yararını vurgulaması noktasında eksikliklerin olduğudur. Bu eksiklik, algılanan kamu yararı kavramının, farklı olmasından kaynaklanmaktadır. İkincisi ise, Kanunun kıyı kullanımında kamu yararının sağlanabilmesine ilişkin gerekli düzenlemeleri içermesine rağmen, uygulamada bir takım sıkıntıların doğduğudur (Sağ v.d., 2005). Türkiye’de deniz, göl ve akarsu kıyılarına ilişkin ayrıntılı yasal düzenlemeler bulunmasına karşın kıyıları; konut, turizm ve sanayi yatırımlarının desteklenmesi amacıyla yerleşmeye açılmaktadır. Türkiye’nin kıyılarında kurulmuş olan kentlerin, kentsel gelişme ile ve çevrelerinde bulunan kıyı ve ormanlık alanlara doğru gittikçe genişlemiş olduklarından, kıyıları kentsel toprak rantı için ele alınması gereken önemli alanları teşkil etmektedir. Büyük oteller, alışveriş merkezleri,

limanlar, özelleştirilen kuruluşlara ait topraklar ve yazlık konutlar kıyılar üzerindeki yapılaşmanın örnekleridir. Üstelik bu yapılara hergeçen gün yenilerinin eklenmesi, yabancıların konut talebini karşılamak için yasalarda yapılan değişiklikler, imar planları ile tanınan ayrıcalıklar kıyı kentlerinde karşılaşılan önemli sorunların yalnızca birkaçıdır (Turan, 2008). Nüfusunun önemli bir bölümünün yoksulluk sınırında veya bu sınırın altında yaşadığı, gelir dağılımı dengesizliğinin bulunduğu ülkemizde, toplumun ortak yararlanmasına ayrılan alanlardan biri olan kıyılar, gündeme gelen ve gerçekleştirilen uygulamalarla birlikte hızla özel mülkiyete konu olmakta ve toplum bu alanlardan gittikçe dışlanmaktadır. Uygulanan politikalarda kıyının bir ekonomik değer olarak görülmesi ve başta turizm olmak üzere yatırımcının hizmetine sunulması *kıyıların özel mülkiyete konu olmasına* ve hızla tahrip olmasına yol açmıştır.

6.2. Kıyıların Kaynak ve Kullanım Talepleri-Kentsel Rant İlişkisi

Kıyının en temel özelliği deniz ve kara arasında bir geçiş şeridi olmasından dolayı oluşan özel konumudur. Bu özel konumu kıyı için çok yönlü kaynak olma özelliği oluşturmaktadır. Bu çok yönlülük ise kıyı kullanılışlarını çeşitlendirmekte ve cazip özellikleri olan kıyıya talebi artırmaktadır. Kıyı kırsal alanları da içerdiği özellikleri ile kentleşme ve yerleşme açısından olduğu gibi turizm ve tarım amaçlı kullanımlar için de cazip özelliklere sahiptir (Büyükvelioğlu, 1998).

6.2.1. Kentsel Rant Kavramı

Kent ve kapitalizm ilişkisi üzerine rant olgusu temel alınarak yapılmış olan Marx'ın çalışmalarında özellikle de *Kapital Üçüncü Cilt*'te, doğal kaynakların tekelleştirildiği her yerde artı karın rant biçiminde kapitalist sanayiciden alındığı yazılıdır. Bu durum, arsa ve madencilik rantı diye de belirtilmektedir. Özellikle nüfus artışıyla birlikte ortaya çıkan barınma talebinin dışında, ya toprağa katılan ya da tüm sınai yapılarda ortaya çıkan sabit sermaye gelişiminin yapı rantını artırdığını, arsaya olan bu talebin toprağın değerini yükselttiğini, böylece yapı malzemesine olan talebin arttığı ifade edilmektedir. (Kahraman, 2010).

6.2.2. Kentsel Rant ve Toprak

Toprak fiziksel olarak üretilemeyen, ya da çok sınırlı bir biçimde üretilebilen bir kaynak; bir metadır. Topraklar kullanım amaçlarına göre tarımsal toprak ve kentsel toprak olarak sınıflandırılmaktadır: Tarımsal toprak; üzerinde tarımsal üretim yapılan ve değeri, tarımsal üretim açısından verimliliği ile belirlenen topraktır. Kentsel toprak (Arsa); *“kent ve kasabalarda, yapı yapmaya ayrılmış ve kent yönetiminin sunduğu kolaylık ve donanımlardan yararlanabilecek arazi”* olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 1998). Tarım alanı olarak kullanılan topraklar, altyapı hizmetleri getirilmesi ve imar hakları verilmesi yolu ile kentsel toprağa dönüştürülmektedir. Bu süreç ‘kentsel toprak üretimi’ olarak ifade edilmektedir. Kentsel toprakta imar hakkı olmamakla birlikte imar hakkı verilme olasılığı yüksektir. (Tekeli 1991). İmar parseli haline getirilerek üzerinde imar hakkı tanınan toprak ise kentsel arsadır. Bu nedenle tarımsal toprak, kentsel toprak ve kentsel arsa kavramları arasında ayırım yapılması gerekmektedir. İmar hakkı verilmesi olasılığı kentsel topraklarda el değiştirme sürecini hızlandırmakta ve kentlerin çevresindeki tarımsal topraklar hızla kentsel topraklara dönüştürülmektedir.

6.2.3. Kamu Mülkiyetinde Kentsel Rant

Rant ve kamu mülkiyeti kavramları, birbirinden bağımsız iki kavram olarak görünse de; bugün kentlerde gerçekleşen özelleştirmeler ve bu özelleştirmeler sırasında bir düzenleyici işlem olarak kullanılan kentsel planlama faaliyetleri ile bu iki kavram iç içe geçmektedir. Özellikle kentsel rant değerlerinin çok yüksek seviyelere çıktığı büyük şehirlerde özelleştirmeler ile birlikte rant anlamında değersiz kent toprakları üzerinde gerçekleşen planlama faaliyetleri, bu alanların rant değerlerini oluşturmakta ve rantı maksimize etmektedir. Kamu mülkiyetindeki alanlarda yaratılan bu yüksek rantın paylaşım modelleri, kentsel eşitsizliğin en çarpıcı örneklerini oluşturmakta, özel mülkiyetin kamu mülkiyeti üzerinde yayılması, kentsel eşitsizlikleri daha da derinleştirmektedir (Kahraman, 2010).

6.2.4. Kentsel Toprakta Kamu Mülkiyeti

Kentsel toprak, yukarıda açıkladığımız gibi, tarımsal topraklardan çok farklı bir karakter kazanmaktadır. Üretim süreçlerinin ve toprak üzerindeki ilişki biçimlerinin değiştiği kentsel toprak, ulaşılabilirliği ve altyapı hizmetlerinin yoğunluğu nedeniyle mal değeri olarak da tarımsal topraktan farklılaşmaktadır. Kentsel toprağın değeri, üzerine sermaye yatırıldıkça, ulaşılabilirliği, altyapı hizmetleri ve kullanım biçimleri çeşitlendikçe piyasa koşulları içerisinde artış gösterir. Bu artışların sonucu olarak da, kentsel toprak üzerinde tarımsal topraktan farklı karakterlerde özel mülkiyetin doğası gereği tekelci rantlar oluşmaktadır (Kahraman, 2010).

Esas olarak özel mülkiyetin hiçbir çaba harcamadan, toprak üzerindeki artı değere el koyması olarak tariflenen bu süreç kentsel toprak üzerinde baskılara neden olmakta ve bunun sonucunda kentsel toprak üzerinde ekonomik, sosyal ve mekansal eşitsizlikler de eş zamanlı olarak artmaktadır. Bu anlamda özellikle kentsel mekan üzerinde toplumsal ve mekansal eşitsizliklerin azaltılması veya önlenmesi, rant baskısının dışlandığı alanların yaratılması ile mümkün olacaktır. Bu amaçla da, kentsel toprakların kamu yararına kullanımını öncelemek için, kamu tarafından kentsel mekan düzenlenmeli, sermayenin bireysel çıkarları ile kamu çıkarı dengesi kurulmalı ve en önemlisi bunu sağlamak üzere kentsel toprakların bir kısmı kamu mülkiyetinde bırakılması gerekmektedir (Akın, 2007).

6.2.5. Kentsel Rant Üretim Aracı Olarak Kamu Arazileri

Kamu mülkiyeti konusunda ortaya konduğu gibi, kentsel toprağın özel mülkiyete konu olması rantın varlığına işaret etmektedir. Bu nedenle, kamu mülkiyetinde bulunan kentsel toprağın rant ile ilişkisini kurmak ancak kamu mülkiyetinden özel mülkiyete geçişi ile mümkün olmaktadır.

Kapitalist sistemde devlet, sistemin yaşadığı krizleri aşması için gerekli düzenlemeleri yapmakla görevlidir ve devletin kendi eliyle rant açısından sıfır değer taşıyan bir yeri özel mülkiyete geçirerek ranta doygun bir yer haline getirmesi işlemi, bu düzenleyici görevlerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yukarıda da kısaca bahsettiğimiz gibi devlet başka bir düzenleyici işlevi olan planlama işlevini de kullanarak, kamu mülkiyetindeki toprağın özelleşmesi ile ortaya çıkan *mutlak ranta* ek olarak; toprağın

verimliliğini artırma yolu ile *farklılık rantı* yaratmakta ve bu değeri sermayeye devretmektedir. Böylece kamu eliyle yaratılan mutlak rant ile farklılık rantının birlikte sermayeye aktarılmaları toplumsal ve ekonomik anlamda oluşan etkiyi de ikiye katlamaktadır (Kahraman, 2010).

Özetle, kamu mülkiyetindeki toprağın özel mülkiyete geçişi ile yaratılan rant ve rantın ortaya çıkışının sonucu olarak oluşan baskılar, kentsel mekanda devletin düzenleyici rolünün zayıfladığını göstermektedir. Rant baskısı, devlet her ne kadar güçlü olursa olsun kentsel mekanda belirleyici olmaktadır.

6.3 Kentsel Rant, Kıyılar ve Turizm Bölgeleri

Türkiye’de deniz, göl ve akarsu kıyılarına ilişkin ayrıntılı yasal düzenlemeler bulunmasına karşın kıyılar konut, turizm ve sanayi yatırımlarının desteklenmesi amacıyla yerleşmeye açılmaktadır. Türkiye’nin kıyılarında kurulmuş olan kentler çevrelerinde bulunan kıyı ve ormanlık alanlara doğru gittikçe genişlemiş olduklarından, kıyılar kentsel toprak rantı için ele alınması gereken önemli alanlardır. Büyük oteller, alışveriş merkezleri, limanlar, özelleştirilen kuruluşlara ait topraklar ve yazlık konutlar kıyılar üzerindeki yapılaşmanın örnekleridir. Üstelik bu yapılara hergeçen gün yenilerinin eklenmesi, yabancıların konut talebini karşılamak için yasalarda yapılan değişiklikler, imar planları ile tanınan ayrıcalıklar kıyı kentlerinde karşılaşılan önemli sorunların yalnızca birkaçıdır (Turan, 2008).

6.3.1 Kıyılarda Özel Mülkiyet

1970’li yıllardan sonraki turizm hareketleri ve 1982 yılında çıkarılan *Turizmi Teşvik Kanununun* etkisiyle Türkiye’de kitle turizminin gelişmiş olması sonucunda kıyılarda özel mülkiyet oluşturulmuştur. Kıyıların korunması amacıyla, 1972 yılında çıkarılan ilk yasadan⁴³ bu yana yapılaşmayı özendiren, yapılmış olan yapıları düzenleme kapsamı dışında tutan, yasal boşluklardan kaynaklanan nedenlerden dolayı kıyılarda özel mülkiyet oluşumuna olanak sağlanmıştır (Turan, 2008).

⁴³ (6785 sayılı İmar Kanununda Bazı Değişiklikler Yapılması Hakkında 1605 sayılı Kanun (RG: 20 Temmuz 1972, 14251))

6.4. Kıyı Yasalarında Kıyılar-Kamu/Toplum Yararı Amaçlı Kıyı Kullanımı Hakkında Kamu Erklerinin Hüküm ve Görüşleri

Daha önce kıyıları konu edinen çeşitli yasal düzenlemeler varsa da en önemli yasal düzenleme, kıyılarda özel mülkiyet ve arsa spekülasyonunu önlemek üzere 1972 yılında çıkarılmış olan 1605 sayılı yasanın ek 7. ve ek. 8. maddeleridir. Bu düzenlemeye göre deniz, göl ve nehir kenarlarında kamuya ait arazi ve arsalar özel mülkiyete dönüştürülemede, bu yerlerde, denizi doldurma ve bataklık kurutma yoluyla özel mülkiyet adına arazi ve arsa kazanılamamaktadır. Yasanın uygulanması amacıyla, iki yıl sonra çıkarılan ve 1984 yılına kadar yürürlükte kalan yönetmelik ile uygulamaya yön verilmeye çalışılmıştır. Yönetmelikte, kamuya yararlı yapılar dışında yapı yasağı ve bunların özel mülkiyete konu olamayacağı hükümleri bulunmasına karşın, denizin doldurulması yoluyla özel mülk edinme yaygınlaşmış, kıyı kuşağının arkasında bulunan bölgelerin kamulaştırılacağını düşünenlerce arsa spekülasyonu yapılmıştır. Yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden sonraki üç ay içinde yönetmelik kapsamındaki alanların tespitine ilişkin geçiş süreci de özel mülkiyete geçişi kolaylaştırmıştır (Duru, 2003).

1980'li yıllara kadar kıyılar konusunda önemli düzenlemeler yapılmış ve 1982 Anayasası ile birlikte anayasa kuralı haline gelmiştir. Anayasa'da kıyılar; "Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler" bölümü, "Kamu Yararı" başlığı altında ele alınan 43. maddede devletin hüküm ve tasarrufu altında olan yerler olarak düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile kıyılar diğer kamu mallarından farklı bir konumda tutulmuştur. Şöyle ki, ormanlar, doğal servetler ve kaynaklar üzerinde de devletin hüküm ve tasarrufu bulunmakta ancak buna istisnalar da getirilmektedir. Kıyılarda bu istisnalar yoktur (Duru, 2003).

Öte yandan askeri yönetim döneminde çıkarılmış olan *Turizmi Teşvik Kanunu*, *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu*, *Milli Parklar Kanunu* ve *Boğaziçi Kanunu*, kıyıları doğrudan ilgilendiren düzenlemelerdir. Ancak doğrudan doğruya kıyılarla ilgili ilk yasa 1984 yılında çıkarılmış olan *3086 sayılı Kıyı Kanunu (RG: 1 Aralık 1984, 18592.)* ve ondan bir yıl sonra çıkarılmış olan yönetmeliktir⁴⁴. Ancak bahse konu yasanın 1986 yılında,

⁴⁴ (3086 sayılı Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik -RG: 18 Mayıs 1985, 18758)

kimi hükümleri Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilince⁴⁵ uygulanma olanağı kalmamıştır. Ancak 1972 yılından önce yapılmış olan yapılarla, yasanın yürürlüğe girdiği tarihten daha önceki mevzuata ve planlara göre yapılan yapılara ise bu 3086 sayılı yasa hükümlerinin uygulanmayacağı kuralı yasa da yer almaktadır. Bu durumda, diğer hükümlerin yanı sıra bu hükümlerle kıyılarda özel mülkiyet yaratılabilmekte ve daha önce yapılmış olanlar af kapsamına alınmıştır. Yine bu yasaya göre, tersane, fabrika santral ve su ürünleri tesisleri gibi kıyıların dışında başka yerlerde yapılamayacak olan faaliyetler ile eğitim, spor ve turizm amaçlı tesislerin yapılmasına izin verilmesi ve daha sonra başlayacak olan özelleştirmeler aracılığıyla, kıyılarda özel mülkiyetin yaygınlaşması olanaklı hale gelmiştir. Bazı hükümleri Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen 3086 sayılı yasa da, kıyı tanımı yapılırken, kayalıkların bu tanımın dışında tutulması sonucunda, kıyılarda yapılaşmanın ve özel mülkiyetin yolu açılmıştır (Duru, 2003). Bir yasal boşluktan sözedilebilecek olan bu dönemde kıyıları etkileyen, Turizmi Teşvik Kanunu ise olanca hızıyla uygulanmıştır (Duru, 2003). Yine “faaliyetlerinin özellikleri gereği kıyıda yapılabilecek tesisler” ve “kamu önceliği olan yerler dışında plan kararlarıyla özel yapılanmalara izin verilebilir” ibareleri, Anayasa’ya aykırılık nedeniyle iptal edilmiştir⁴⁶.

Önemli hükümleri iptal edildikten sonra uygulama olanağı kalmayan 3086 sayılı yasanın yerine 1990 yılında 3621 sayılı yasa çıkarılmıştır. Anayasa Mahkemesinin önceki yasa hakkındaki iptal gerekçeleri gözüne alınarak bu yeni yasada kıyı tanımına kayalık sözcüğü eklenerek daha önce yaşanmış yağmanın önlenmesi amaçlanmıştır. Kıyıda yapılacak olan yapıların sınırlandırılması, yapıların uygulama imar planları ile düzenlenmesi, fabrika ve santral gibi tesislerin kıyıda yapılacak olan yapılar arasında sayılmaması, doldurma ve kurutma yoluyla arazi kazanılmasına sınırlama getirilmesi ve izlenecek yolun zorlaştırılması gibi önemli konular yasanın temel hükümleri arasındadır. Ancak yasanın bazı hükümleri de Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Yasanın, sahil şeridi derinliğinin 10 metreye kadar düşürülebilmesine olanak tanıyan 4. maddesi kazanılmış hakların korunması bağlamında değerlendirilmiştir. Bunun üzerine son olarak 1992 yılında 3830 sayılı kıyı yasası çıkarılmıştır. Yasayla, sahil şeridi yeniden tanımlanarak kıyı kenar

⁴⁵ AYM, 25 Şubat 1986, E.1985/1, K. 1986/4.

⁴⁶ AYM, 25 Şubat 1986, E.1985/1, K. 1986/4.

çizgisinden kara yönüne doğru 100 metre olarak saptanmıştır. Bu saptama yerleşim yerlerine göre farklılığı da ortadan kaldırmıştır. 2013 yılı Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile sahil şeridinde yapılacak yapıların kıyı kenar çizgisine en fazla 50 metre yaklaşabileceği çeşitli hükümlerle tanımlanmıştır.

Anayasamızın 43'üncü maddesinde yer alan düzenlemede, kıyı bölgesine ilişkin iki kavram yer almaktadır. Bunlardan biri "kıyı", diğeri ise bu kıyuyu çevreleyen "sahil şeridi"dir. Anayasamız bu kavramları kullandıktan sonra yine aynı maddede kıyılarla, sahil şeritlerinin derinliğinin kanunla düzenleneceğini belirtmektedir.

3621 sayılı Kıyı Kanunu'na baktığımızda ise; kıyı dediğimiz kavramın neresi olduğunu tanımlamak için kullanılan "kıyı çizgisi" ve "kıyı kenar çizgisi" kavramlarıyla karşılaşmaktayız. Kanun, kıyının sınırlarını ifade etmek için kıyı çizgisi ve kıyı kenar çizgisi terimlerini kullanmış ve kıyuyu, bu iki sınır çizgisi arasında kalan doğal bir yüzey biçimi olarak tanımlamıştır (Gazioğlu v.d., 2013).

Kıyı alanı tanımı genellikle denizden itibaren "şu kadar" metrelik bir bant olarak algılanmaktadır. Kıyı kenar çizgisi, kıyının kara yönündeki sınırını göstermektedir. Ülkemizde bu sınır zaman içinde değişikliğe uğrayan yasa ve yönetmeliklerle pek çok kez müdahaleye uğramıştır:

- 1933 yılı 2290 Sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu: Deniz ve göl kenarlarından 10 m. genişliğindeki bir bandın kamunun yararlanmasına ayrılmış bir yer olarak serbest bırakılması,
- 1957 yılında yayınlanan İmar Nizamnamesi: Su kenarından itibaren en az 30 m. derinliğindeki bir bantta özel yapılaşmaya izin verilmemesi,
- 1990 yılı 3621 sayılı Kıyı Kanunu: Kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde en az 20 m'lik bandın toplum yararlanmasına ayrılmış tesislerin yanı sıra günübirlik kullanışlara ayrılması gerektiği,

- 1992 yılı Kıyı Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair 3830 sayılı yasa: Sahil şeridi en az 100 metre olarak tanımlanmış; iki bölümlü olan şeritte ilk 50 metrenin açık alan ağırlıklı, ikinci 50 metrenin de toplum yararına günübürlük kullanımlara açık olacağı,

- 1992 yılı 3830 sayılı Yasaya İlişkin Yönetmelik: Kıyının, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 m genişliğindeki alan olduğu,

- 2013 yılı Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik: Sahil şeridinde yapılacak yapılar kıyı kenar çizgisine en fazla 50 metre yaklaşabileceği çeşitli hükümlerle tanımlanmıştır.

Bu çizginin tespit işlemi ise bir komisyona bırakılmıştır. 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 9'ncü maddesi; "kıyı kenar çizgisi valiliklerce, kamu görevlilerinden oluşturulacak en az beş kişilik bir komisyonca tespit edilir. Komisyonca tespit edilip valiliğin görüşü ile birlikte gönderilen kıyı kenar çizgisi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nca onaylandıktan sonra yürürlüğe girer" hükmünü amirdir.

Yargı mercilerinin güncel içtihatları incelendiğinde, kıyı alanlarının kullanımına yönelik verilen kararların "kamu yararı" esasına dayandırıldığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda;

- İstanbul Zeytinburnu'nda yükselen ve İstanbul'un tarihi yarımadasının silüetini bozan gökdelenlerle ilgili Danıştay, İstanbul 4'üncü İdare Makemesi'nin verdiği "kamu yararı bulunmadığı gerekçesi ile tarihi silüeti bozan kısmın yıkımı" kararına ilişkin kararı onamıştır⁴⁷.

- İstanbul Ataköy sahildeki inşaatların yapımına izin veren 1/5000 ve 1/1000 ölçekli imar planları için İstanbul 5. İdare Mahkemesi'nde açılan davada mahkeme 02/05/2014 tarihinde yürütmeyi durdurma kararı vermiş ve aldığı kararda;" 28.02.2012 onaylı 1/5000 ve 1/1000 ölçekli imar planı notu değişikliği şeklindeki imar plan tadilatlarında, planlama ve şehircilik ilkeleri ile kamu yararına ve hukuka uyarlılık bulunmamaktadır. Hukuka aykırı olduğu anlaşılan dava konusu işlemin uygulanması halinde telafisi güç ve imkânsız zararları ortaya çıkaracağından dava sonuna kadar yürütülmesinin durdurulmasına oybirliği ile karar

⁴⁷ Danıştay 14'üncü Dairesinin 28.05.2014 tarihli kararı.

verildi” ifadelerine yer verilmiştir. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Birinci Kurul’u da 5. İdare Mahkemesi’nin yürütmeyi durdurma kararını onamıştır.

- İstanbul Ataköy sahilindeki iki parselin TOKİ tarafından 12 Temmuz 2010 tarihinde yapılan ihaleyle satışını İstanbul 3. İdare Mahkemesi iptal etmiştir. Mahkeme 01 Eylül 2014 tarihli kararında, "Deniz kıyıları devletin tasarrufu altındadır, özel mülkiyete konu edilemez, ülke güvenliği hariç kamunun kullanımına kapatılamaz" kararını vermiş, bu gerekçeyle, kanuna göre kıyıya 100 metre mesafede inşaat yapılamayacağı vurgulanmıştır.

6.5. Kıyı Kaynağının Rasyonel Kullanımı

Kıyı kaynağı çabuk bozulabilen, tükenbilir doğal bir kaynak olup bu özellikleri, kıyı kaynağının hassas bir konuma sahip olduğunu göstermektedir. Kıyı kaynağının bilinçsiz kullanımları, kıyı kaynağının rasyonel kullanımının gerekliliği konusunu gündeme getirmiştir. Bu konu dünya literatüründe koruma ve kullanma dengesi olarak tanımlanan "sürdürülebilir kalkınma" (sustainable development) kavramı ile gündeme gelmiştir.

Genel anlamda sürdürülebilirliğin tanımı, bir toplumun ekonomik sisteminin ya da sürekliliği olan herhangi bir sisteminin işlevini kesintisiz, bozulmadan, çürümesine meydan vermeden aşırı kullanımla tüketmeden ya da sistemin hayati bağı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürülebilmesidir (Karaman, 1993).

Dünya literatüründe koruma ve kullanma dengesini sağlayarak gelişmeyi tanımlayan "Sürdürülebilir Kalkınma" ilkesi, 1987 Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nda şöyle tanımlanmaktadır: "Bugünün ihtiyaçlarını, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetinden ödün vermeden karşılayan kalkınmadır" (Ceylan, 2006).

Kentleşmenin yoğun olduğu yerlerde doğal kaynakların rasyonel kullanım bilinci yitirilmiştir. Yoğun kullanılan doğal kıyı kaynakları tahrip edilmiştir. Burada sorun doğal kıyı kaynaklarının koruma-kullanma dengesi içinde kullanılmayarak "*taşıma kapasiteleri*"nin çok üzerinde kullanımların gerçekleşmesidir.

Taşıma kapasitesi; "doğal bir kaynağın, kendisinin veya onun bir kullanma ürününün özellik ve kalitesinde kabul edilmez bir bozulma olmaksızın, belirli bir yönetim altında taşıyabileceği rekreasyon kullanım düzeyidir" (Yıldız, 1979).

Gelişme aşamasındaki ülkelerde kıyılarda belli bir derinlikte şerit tanımlanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise özel kıyı kesimleri birden fazla yasa ile korunmakta buna karşın yapılaşmaya açılacak kıyı kesimlerinin sahil şeridi, derinliği ve kullanımı planı tarafından yönenin fiziki yapısı ve toplumun mahalli ihtiyaçları göz önüne alınarak belirlenmektedir. Bu yaklaşım ülke kıyılarının doğal kaynaklarının envanterini çıkarmış ülkeler için rasyonel bir yaklaşım olmaktadır. Planlamaya tanınan esneklik yerel ve bilimsel verilere dayanan bir çerçeve ile belirlenmektedir (Eke, 1995).

Kıyı tüketimi açısından turizm sektörüne baktığımızda da amaç; kıyının rasyonel kullanımın sağlanması yani doğa, kültür, ekonomi ve sektör kaynaklarının sürekliliğinin korunmasına yönelik koruma-kullanma dengesinin sağlandığı fiziksel planlama kararları olmalıdır. Turizm sektörü açısından rasyonel kullanımın sağlanmasına yönelik olarak dengelenmesi gereken en önemli faktör bölgeye geçici bir süre için gelen artı nüfustur. Turizm insana hizmet veren bir faaliyettir. Bu faaliyetler için de turizmin hammaddesini içeren doğa, kültür ve tarih değerlerinin kullanımı gerekmektedir. Koruma-kullanma hassas dengesinin kurulması doğal, kültürel ve tarihi değerlerin sürekliliğinin sağlanması zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir (Bayer, 1990).

6.6. Kıyı Bölgelerinde Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilir planlama; doğal ve yapı fiziki çevrede sürdürülebilir bir gelişmenin sağlanabilmesi ve çevre kalitesinin yükseltilebilmesi için çevre kirliliği ve kaynak tahribatının önlenmesine ve bu kapsamda mevzuat, kurumsallaşma, halkın katılımı ve finansman gibi yönetim araçlarının geliştirilmesine yönelik temel ilke, politika, strateji ve programları belirleyen planlama yaklaşımıdır (Yıldırım. 1993).

Sürdürülebilir kalkınma, çevresel değerlerle, ekonomik faaliyetler ve politikalar arasında karşılıklı uyumlu ilişkinin kurulmasıdır. Sürdürülebilir kalkınma, insanoğlunun bugünkü ve gelecekteki gereksinimlerini karşılarken; çevrenin korunması, geliştirilmesi ve insanlar arasında eşitlik sağlanmasını ve herkesin hayat standardının geliştirilmesini amaçlar

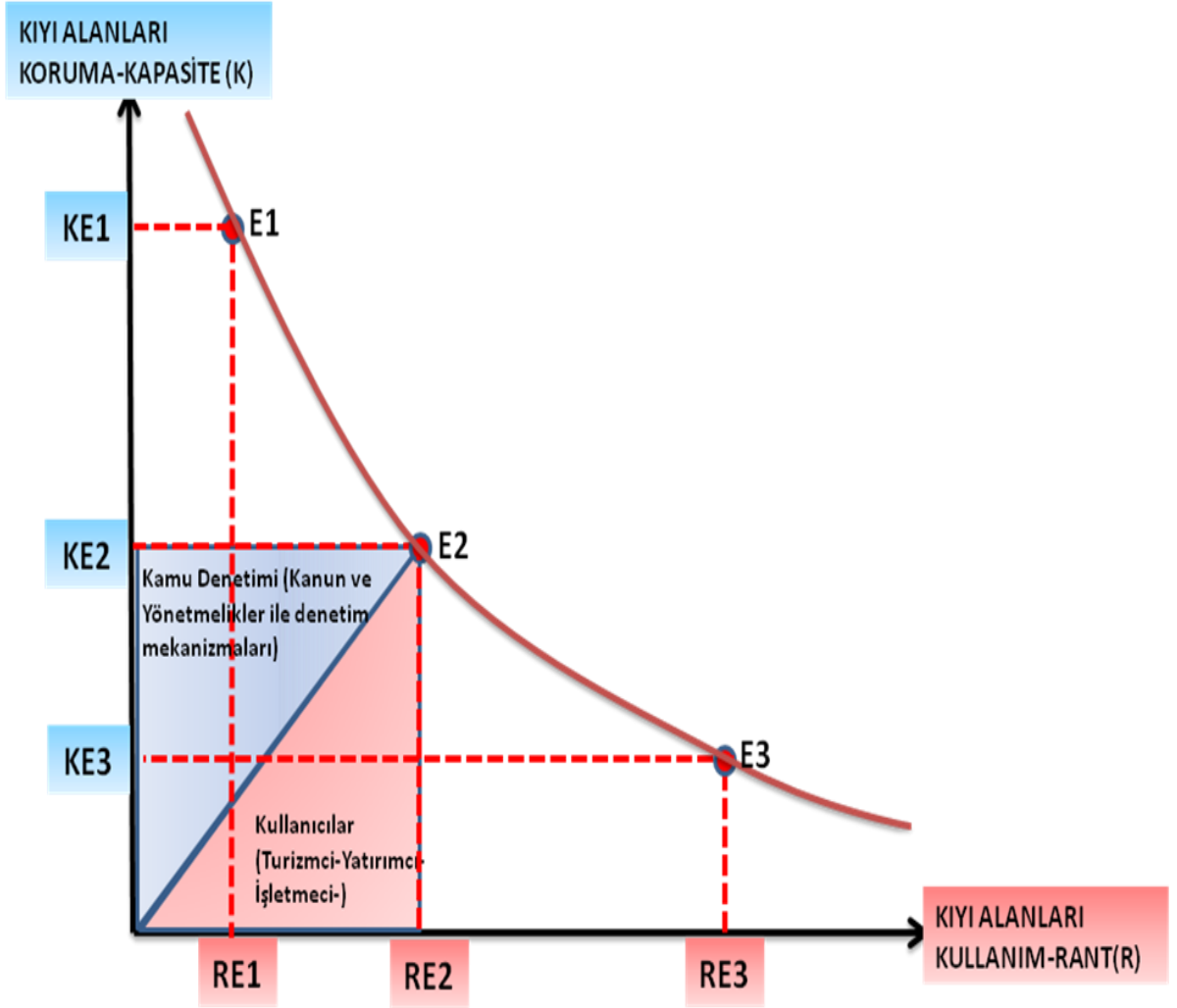
Kalkınmanın en başta gelen amacı doğal kaynakların bugün ve gelecekteki sosyo-ekonomik ihtiyaçları karşılayabilme yeteneğinin, teknolojinin ve sosyal yapının getirdiği

sınırlılıkta karşılanmasıdır. Sürdürülebilir kalkınma ise bugünün ihtiyaçlarını karşılarken gelecek kuşakların da ihtiyaçlarını karşılama potansiyeli yaratmaktır. Bu kapsamda sürdürülebilirlikte üç temel kavramın göz önünde bulundurulması esastır: “ihtiyaç”, “ihtiyaçların sınırsızlığı” ve “kıt kaynak”. Bu paralelde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için kıt kaynakların tüketim hızının asgari seviyeye indirilmesi önem arz etmektedir. Kıyı kaynağının sürdürülebilir kalkınma kavramı kapsamında rasyonel kullanımının sağlanabilmesi ise ancak kıyı alanlarının yönetimi ile mümkün olabilir.

1982 yılındaki Avrupa Konseyi'nin, Avrupa Kıyı Bölgelerinin Sosyo-Ekonomik gelişimi ve planlaması raporunda; kıyıların sürdürülebilir gelişimi ve kalkınmasına yer verildiği görülür. Raporda, kıyı bölgelerinde tespit edilen yüksek yoğunluktaki insan yerleşim alanlarına, kıyı kuşağı bölgelerinin daha çok kentsel özellik taşıdığına ve kıyı bölgelerindeki yüksek sektörel farklılıklara dikkat çekilmektedir (Büyükvelioğlu,1998).

Belirtilen hususlar çerçevesinde; kentsel rant cazibesi yüksek olan kıyıların toplum yararına kullandırılabilmesi için amaç; “*kıyının rasyonel kullanımının sağlanması*” yani doğal, kültürel, ekonomik ve diğer sektörel kaynakların sürekliliğinin korunmasına yönelik koruma-kullanma dengesini sağlayacak planlama kararları olmalıdır.

Kıyı kaynaklarının, gerek bünyesinde barındırdığı rant potansiyelinin kamuya dönmesini sağlamak, gerekse gelecek nesillere de aktarılması kapsamında sürdürülebilir ve rasyonel kullanımını sağlamaya yönelik bir model aşağıda sunulmuştur. Kıyı Alanlarının koruma-kullanma dengesini sağlayacak tüm aktörler modelde yer almış, bu kapsamda Dikey ekseninde kıyı kaynağının kapasitesi (K) ve bu kapasiteyi koruma araçları, yatay ekseninde ise kıyı kaynağı kullanımı ve bu paralelde ekonomik çıktı düzeyi (rant-R) gösterilmiştir. Kıyı kullanımı artarken kıyı kaynağına verilen zarar da artmaktadır. Ekonomik çıktı-Kullanım-Rant düzeyi RE3'e ulaştığında, kıt kaynak statüsündeki kıyıların korunması minimum düzeye düşmekte dolayısıyla kaynak azalmakta, koruma düzeyi KE1'e ulaştığında ise kıyıların kullanımı asgari seviyeye düşmekte, toplum yararına sunulabilecek kazanç azalmaktadır. Bu durum rasyonel kullanıma aykırı ve sürdürülebilir olmayan bir durum teşkil etmektedir. Bu kapsamda kıyı kaynakları, Şekil-2'de yer alan E2 düzeyini muhafaza edecek biçimde kullanma-koruma rasyosu içerisinde tutulmalıdır.

Şekil 2: Kıyı Alanlarının kullanma-koruma dengesi ve sürdürülebilirlik

VII. SONUÇ VE TEKLİFLER

Kıyı alanları doğal güzelliklerinin yanı sıra birçok değişik kültür ve medeniyete ev sahipliği yapmıştır.

Bu noktada, kısıtlı bir kaynak olan kıyı alanlarının kullanımında, iyi bir planlama dahilinde sağlanan rasyonel kullanımın ulusal ekonomiye ve sosyo kültürel yapıya sağlayacağı ortak faydalar göz ardı edilmemelidir. Bu kapsamda kıyı alanları, koruma-kullanma dengesi göz önünde bulundurularak planlanmalıdır.

Değişik sektörlere yönelik kaynak niteliği taşıyan kıyı alanları, şu ana kadar kullanıcılar arasında dengeyi ve ekonomik gelişmeyi sağlayacak bir politikadan yoksun olarak planlanmıştır. Bugün kıyı alanlarının çoğunlukla, tatil köyleri, oteller ve yazlıklarla doldurularak talan edildiğini görmekteyiz. Gerek kamu, gerekse özel mülkiyet sahiplerinin kıyı alanları kullanımında önceliklerinin, bu alanların gelecek kuşaklara doğal güzellikleriyle ve kendine özgün yapısını korunmuş şekilde devredilmesi olmalıdır. Ancak sadece bireysel düşünce ve girişimler rasyonel bir kıyı planlaması için yeterli değildir. Bu kapsamda merkezi ve yerel kamu yönetimlerinin bu bakış açısıyla kıyı alanlarını koruma-kullanma dengesi içerisinde yönetmeleri gerektiği değerlendirilmektedir. Bununla birlikte merkezi ve yerel yönetimler arasındaki planlı ve düzenli yetki tahsisleri, kamu ile özel teşebbüs arasında koordineyi artırarak ideal kıyı planlamasına yönelik ortak bir yaklaşımı da beraberinde getirecektir.

Belirtilen hususlara ilaveten, farklı kamu idareleri tarafından oluşturulan kararlar yerine kıyı alanları planlaması ve uygulamasına yönelik tek bir düzenlemenin varlığına ve bu çerçevede ortak bir bakış açısına ihtiyaç bulunmaktadır. Bunun da ötesinde, kıyı alanlarının korunmasına yönelik en önemli yaklaşımın, kıyılardaki gelişmelerin yakinen takip edilmesi olduğu düşünülmektedir.

Kıyılarla ilgili yürürlükte bulunan kanun ve yönetmelik sadece günlük problemlerin ve

ihtiyaçların çözümüne yöneliktir. Örneğin kıyı kenar çizgileri sadece talep edildiğinde ya da ihtiyaç duyulduğunda belirlenmektedir. Kıyı kanunu, kıyı alanlarının entegrasyonunu sağlayacak herhangi bir madde içermemektedir. Bu durum sahil şeridi için, farklı yaklaşımlar ve bölünmüş planlamayla sonuçlanmaktadır. Bu kapsamda iki önemli soru ortaya çıkmaktadır.

Birincisi: “Yürürlükte bulunan hukuki mevzuat ile kıyı kaynakları ile bunların üzerindeki talepler arasında koruma-kullanma dengesini sağlamak mümkün müdür?”

İkincisi: “Değişik yapıdaki kıyı alanları hakkında ortaya çıkan farklı tip talep ve ihtiyaçlara, yürürlükte bulunan ve çok genel özellik taşıyan kanun ve yönetmelik cevap verebilmekte midir?”

Yapılan literatür taraması ve incelemeler göstermektedir ki; kıyı alanları ile ilgili farklı karar mekanizmalarının, farklı ekonomik bakış açılarıyla, çok farklı kullanım kararları vermiş bulunmaktadırlar. Bu noktada kıyı alanları mevzuatının, “kıyı alanları yönetimi” açısından yetersiz olduğu birçok akademisyen tarafından da dile getirilmektedir. Yürürlükteki kıyı alanları mevzuatı bütün kıyı alanlarını aynı nitelikte görmekte ve ortaya çıkan ihtiyaçlara tek tip bakış açısıyla yaklaşmakta, üzerinde yapılan sıkça değişiklikler sebebiyle kısa zaman içerisinde farklı uygulama kararlarına kaynak teşkil etmekte, bununla birlikte karar kontrol mekanizmalarını da içermemektedir. Belirtilen hususlar çerçevesinde kıyı alanları ile ilgili hukuki düzenlemelerin; her bir kıyı alanının kendine has özelliklerinin envanterinin çıkartılması, bu alanlardaki gelişmeleri takip edecek merkezi, bölgesel, yerel ve toplumsal seviyede organize bir yapıyı oluşturacak hüküm ve yaptırımları içermesi gerektiği, “etkin ve dengeli” bir koruma sağlamaya yönelik olarak;

- a. Farklı tip kıyı alanlarına yönelik farklı çözümler getirebilecek organizasyonel bir yapıya sahip olması,
- b. Yapısında güçlü bir denetleme mekanizmasını barındırması,
- c. Toplumun, karar mekanizmaları içerisinde yer almasını sağlayacak daha demokratik bir yapıya sahip olması,
- d. Kıyıları aşırı yerleşimden, özellikle geleneksel yapısının bozulmasından koruyacak sorumluluğa sahip olması,
- e. Toplumun her bir kesiminin kıyı alanlarından eşit bir şekilde faydalanmasını

sağlayacak bir yapıya sahip olması gerektiği değerlendirilmektedir.

Kıyı alanları ile ilgili tüm otoritelerin birbirleriyle koordine içerisinde bulunmaları gerekmektedir. Aksi durumda, parçalanmış yetki ve sorumluluk sahaları, bütünleşmiş ve organize olmuş bir kıyı alanları planlaması ve yönetimini imkansız kılmaktadır. Ekonomik çıkarlar gözetilerek farklı otoriteler tarafından verilen farklı uygulama kararları, kullanma-koruma dengesi gözetilerek kullandırılması gereken kıyı alanlarının doğal güzelliklerinin yok olmasına ve ekolojik dengesinin bozulmasına yol açmaktadır. Kıyı alanları;

- a. Çevreye duyarlı,
- b. Kıyı kaynağını kullanan sektörler arasında dengeyi gözetilen,
- c. Sürdürülebilir kazanımları hedefleyen,
bir şekilde planlanmalıdır.

Kıyı, jeomorfolojik bir terim olarak, karanın su ile temas ettiği yerden başlayan; genişliği, bu genişliğin belirlenmesinde kullanılacak ölçüte bağlı olarak değişen bir alandır. 3621 sayılı Kıyı Kanunu, kıyıyı, bu jeomorfolojik yaklaşıma uygun biçimde doğal bir alan olarak düzenlemiştir. Bununla beraber, adı geçen Kanun'da kıyının bütünüyle doğal bir yeryüzü biçimi olarak tanımlanmış oluşu, birçok yerde kıyı bölgesini, buralardan yararlanmış olanaksızlaştıracak ölçüde daraltmaktadır. Bununla birlikte yapılan değerlendirmelerle, Kıyı Mevzuatının günümüzdeki kamu yararı yaklaşımını tam anlamıyla yansıtamadığı, mevzuattaki kamu yararı yaklaşımının “genel (ortak) yarar” yaklaşımı özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. Bu yaklaşımın yerini günümüzde; bir kişinin bile zararına olacak düzenlemelerin, kamu yararını sağlamadığı bunun yerine toplumsal odaya sonucunu toplumun tümünün yararına düzenlemelerle kamu yararının sağlanabileceği, düşüncesi almaktadır. Bu nedenle kıyılardan kamu yararına uygun kullanım biçiminin sağlanması, kıyının toplumsal düzeyde “*ortaklaşa kullanımını kolaylaştıracak hizmetlerin sunulabilmesi*”, gelecek nesillerin yararlanma hakkının devam ettirilebilmesi amacıyla kararlar üretilmesi ve günümüz kamu yararı yaklaşımı çerçevesinde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Kentsel nüfusun sürekli artması, kentsel toprağa olan talebi de sürekli artırmaktadır. Bu talep artışı, kent toprağının fiyatını da artırmaktadır. Çünkü kent toprağı nispi olarak kıt bir kaynaktır. Kıt olan ve üretilmesi zaman alan ve kent toprağının miktarı talep oranında

artırılmadığı için, spekülasyon ve rant aracı olarak kullanılmaktadır. Benzer biçimde, artan kentsel nüfusun geliri yükseldikçe, sağlık, dinlenme, eğlenme ve tatil alışkanlıkları da değişmektedir. Bu nedenle kıyılara olan talep de gün geçtikçe sürekli olarak artmaktadır. Dış turizmin canlanması ile de desteklenen bu sürekli talep artışı, kıyılardaki toprakların fiyatlarını sürekli olarak artırmaktadır. Bu belirtilenlerin yanısıra, kıyının dolaylı yönden “üretilir” kaynak niteliğine sahip kılınabileceği değerlendirilmektedir. Bu kapsamda gerekli altyapılarla kıyıların donatılması, kullanıma açılması ve kötü kullanımının önlenmesi, vasıtasıyla “kıyının üretilmesi”, zaman ve kamu harcamasını (yatırımlarını) gerekli kılmaktadır.

Kamu yararı, mevzuatlarda belirlenmiş alanların sadece kamu kullanımına ayrılmış olması ile değil, altyapısıyla toplum yararına sunulmuş olmasıyla sağlanabilir. Bir alanın kamusal alan olarak belirlenmiş olması, toplumun bundan fayda sağlayabildiği anlamına gelmemektedir. Kıyı değerlerinin, iyileştirilmesi, geliştirilmesi kullanımı destekleyecek faaliyetlerin hayata geçirilmesi ve tabiki bunların korunmasıyla kamu yararı sağlanmış olur. Toplum yararı kavramı bireysel yarardan bağımsızdır. Sadece bir topluluğun ya da makamın yararı da toplum yararı sayılamaz. Kamu yararı ya da toplum yararı, devletin yararı değil halkın yararı olarak anlaşılmalıdır.

Kamu malının ortak kullanımı sağlamak ve buna yönelik koruyucu toplumsal tepkiyi oluşturmak toplumsal sağduyuya, yurttaşlık bilincine ve kişilerin sorumluluk duygusuna sahip olmalarına bağlıdır. Ne var ki, liberal ekonominin oluşturduğu mekanizma içinde, bireylerin bu sorumluluğu kendiliğinden taşımalarına genellikle olanak bulunamaz. Bununla birlikte kentsel toprak üzerinde yaşanan toplumsal eşitsizlikleri derinleştirerek gelir adaletsizliğini artıran, hukuka karşı güveni azaltarak kamunun düzenleyici işlevini ortadan kaldıran, kentlerde birlikte yaşamı imkansız hale getiren özelleştirme politikalarına karşı; kamu mülklerinin özelleşmesini engellemek üzere yeni bir toplumsal mücadelenin verilmesi gerekmektedir. Devletin kamu mülklerinin satışı (mutlak rant) ile kentsel toprakta yarattığı ve kentsel planlama marifetiyle artırarak (farklılık rantı) sermayeye aktardığı çifte rant karakteri kazanan kentsel rant (mutlak + farklılık rantları); kamuyu zarara uğratmakta, toplumsal adaletin sağlanmasını engellemektedir. Kıyılarda beklenmeyen bir ekonomik rant artışının yaratmış olduğu olanakları özel mülk sahipleri sosyal adalete uygun olarak toplumla

paylaşmaktan yana değildirler. Kıyının ekonomik değer artışında kamu yatırımlarının önemli bir payı olduğu için sağlanan bu rant artışlarında kamunun katkısı bir şekilde hesaplanmalı ve bu “*rantın kamuya dönüşü sağlanmalıdır*”. Bu değer artışı malike değil kamuya mal edilmelidir. Aksi durum ulusal değerlerin ortak paylaşımı konusunda adaletsizliğe ve sosyal sorunlara sebep olmaktadır.

Bu kapsamda devlet, özellikle gelecek nesiller için tarihsel miras niteliğinde olan ve “kıt kaynak” statüsündeki kıyı alanlarınının kamu mülkiyeti hüviyetini korumak ve sermayenin kente müdahalesini denetlemek zorundadır. Bu amaçla da, kentsel toprakların kamu yararına kullanımını önceliklendirmek için, devlet otoritesi tarafından, “*sermayenin bireysel çıkarları ile kamu çıkarı dengesi kurulmalı*” ve en önemlisi bunu sağlamak üzere kentsel toprakların bir kısmının kamu mülkiyetinde bırakılması gerekmektedir.

Talebin son derece yüksek, kapasitenin ise o denli kısıtlı olduğu kıyı alanlarında sürdürülebilir koruma-kullanma dengesi; planlama, kullanma ve yasal düzenleme sürecinin merkezi kamu otoritesi, yerel yönetimler ve akademik bilirkişilerin ortak yürütmesiyle sağlanabilir. Bu süreç içerisinde rantın kamu yararına geri dönüşüne kota konulması, gerek merkezi gerekse yerel kamu idareleri ve sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla denetlenmeli ve engellenmelidir. Bahse konu kıyı alanlarının kullanılabilmesine yönelik hizmetlerin (yeme, içme, dinlenme vb. sosyal tesisler), ticari kuruluşlar yerine asli vazifesi kamu hizmeti sunmak olan yerel yönetimler ve yerel dinamikler vasıtasıyla yerine getirilmesi, bundan elde edilecek faydanın tekrar toplum yararına dönüşüne olanak sağlayacaktır. Muğla ili sınırları içerisinde yer alan Dalyan İztuzu plajının işletme hakkının bir Limited Şirkete devrine yönelik merkezi yönetim tarafından 2014 yılında yapılan ihalenin, yerel yönetim, akademik çevreler ve sivil toplum kuruluşlarının çabası sonucunda yargı kararıyla durdurulması⁴⁸ buna güzel bir örnektir.

Kıyı alanlarının kullanımında “*toplumsal yararın sürdürülebilir*” olması önemli bir kriterdir. Sürdürülebilirlik kendi bünyesinde sürekli değişim kavramını da barındırmaktadır. Bu süreç içerisinde kıyı kaynaklarının kullanımı, yatırımların yönlendirilmesi, teknoloji seçimi sürekli güncellenmeli ve bu sayede kıyının gelecekte de ihtiyaç ve beklentileri

⁴⁸ Muğla 2. İdare Mahkemesinin 2014/1242Esas sayılı dosyasında verilen 15.01.2015 tarihli yürütmeyi durdurma kararı

karşılama potansiyeli artırılmalıdır. Bu maksatla; düzenlenmiş olan mevzuatların, bu sürekliliği sağlaması için gelişen teknoloji, soysal hayat, bireysel ve toplumsal alışkanlıklar vb. paralelinde sürekli güncellenmeleri gerekmektedir. *“Kıyı alanlarının toplum yararı amaçlı kullanımına yönelik hizmetleri sunacak özel teşebbüs faaliyetleri (özel mülkiyetten farklı olarak) ile sağlanacak toplumsal fayda arasında bir doğrusal orantı yaratabilmek ve bu ilişkinin kamu otoritesi vasıtasıyla denetlenerek sürdürülebilirliğini sağlamak temel amaç olmalıdır”*.

KAYNAKLAR

- AKIN, Ü. (1998): İdare Hukuku Açısından Kıyıların Tabii Olduğu Hukuki Rejim, Yetkin Yayınları, Ankara. ISBN No: 9754641293.
- AKIN, E. (2007): Kentsel Gelişme Ve Kentsel Rantlar: Ankara Örneği, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- AKKAYA, M., GAZİOĞLU, C., YÜCEL, Z. Y., BURAK, S. (1998): Kıyı Alanlarının Rasyonel Kullanımı Ve Yönetiminde Kamu Yararı İlkesi, Editör: ÖZHAN, E. Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları II. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları 98 Konferansı Bildiriler Kitabı, ODTÜ, Ankara, 39-47, 22-25 Eylül 1998. ISBN No: 9754291349, 9789754291346
- AKKAYA, M. ve MÜFTÜOĞLU, A. Edip. (2001): Denizel Ortamın Doldurulmasıyla Kazanılan Kıyı Alanının Hukuki Statüsü. Türkiye Kıyıları 01 Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, KAY 01, İstanbul. ISBN No: 9754291713, 9789754291711
- AKKAYA, M. (2004): Türkiye'de Kıyı Alanlarının Hukuksal Rejimi Ve Avrupa Birliğine Uyum Süreci, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- ALDER, J. ve KAY, R. (1999): Coastal Planning and Management, E&Fn Spon, an Imprint of Routledge, London and New York, ISBN No: 0-203-01017-5.
- BAĞCI, A. (2007): Antalya-Lara Entegre Kıyılarını Yönetim Modeli, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- BAYER, Z. (1990): Turizm ve Çevre Dengesi, Turizm ve Çevre Konferansı, TDKV, İstanbul.
- BÜYÜKVELİOĞLU, E. (1998): Kıyı Alanlarında Sürdürülebilir Kalkınma Doğrultusunda Kıyı Yönetimi ve Planlaması Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- CEYLAN, E.Ş. (2006): Türkiye'deki Kıyı Mevzuatının Koruma Kullanma Dengesini Sağlamada Etkinliği, Yüksek Lisans Tezi, İzmir Teknoloji Üniversitesi, İzmir.
- DOĞAN, E. ve ERGİNÖZ, M.A. (1997): Türkiye'de Kıyı Alanları Yönetimi ve Yapılanması, Arion Yayınevi, İstanbul. ISBN No: 975 571 0582
- DOĞAN, E., AKKAYA, M.A., ve BURAK, S. (2005): Türkiye Kıyıları (Kavramsal Tanımlama-Planlama-Kullanım). Beta Yayınevi, İstanbul. ISBN No: 9789752954953
- DOĞAN, E., AKKAYA, M.A., ve BURAK, S., (2008): Türkiye Kıyıları-II Devletin Deniz Ülkesi-Temel Haklar ve Yükümlülükler. Beta Yayınevi, İstanbul
- DOĞAN, E., ERGİNÖZ, M. (1997) Türkiye'de Kıyı Alanları Yönetimi ve Yapılanması, Arion Yayınevi, İstanbul. ISBN No: 975 571 0582

DURU, B. (2003): Ormanların Özelleştirilmesi Kıyılar ve Dünya Bankası Doğal Değer mi, Ekonomik Kaynak mı? Planlama Dergisi. No. 2003/1.

DURU, B. (2003): Kıyı Politikası, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara. ISBN: 9757400165

DÜREN, A. (1976): Kıyıların Hukuki Düzeni, Mimarlık Dergisi, 76/2, Ankara.

EKE, F. (1995): Kıyı Mevzuatının Gelişimi ve Planlama Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ankara. ISBN: F3-0032

EKİNCİ, O. (1997): Kıyılar ve Toplum Yararı, Ruşen Keleş (Der.), İnsan, Çevre, Toplum, 2. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.

ERİNÇ, S. (2001): Jeomorfoloji II. 3. Basım-Güncelleştirenler: Ahmet Ertek, Cem Güneysu. Der Yayınları, İstanbul. ISBN: 9789753533942

GAZİOĞLU, C., UZUN, Y., AKKAYA, M.A. ve KAYA H. (2013): Kıyı Alanlarının Planlanması ve Kullanılması- İstanbul

GEZİM, F. ve KİPER, P. (1991): Kıyı Bölgeleri Planlama Sorunları, Türkiye’de Şehirciliğin Gelişiminde Son 30 Yılın Değerlendirilmesi, Türkiye’de 15. Dünya Şehircilik Günü 3. Türkiye Şehircilik Kongresi, İzmir, 363-369.

GÜNEŞ, Ş., GÖRER, N. ve NURAY, A. (1998): Rio sonrası Entegre Kıyı Alanları Yönetimi; Türkiye Deneyimi, Editör: ÖZHAN, E., Türkiye’nin Kıyı ve Deniz Alanları II. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 23-32, Ankara.

KAHRAMAN, T. (2010): Kentlerde Kamu Mülklerinin Satışı ve Devlet Eliyle Kentsel Rant Üretimi: İstanbul Örneği, Yüksek Lisans Tezi, (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul).

KARATEPE, Ş., (1986): İdare Hukuku, Akevler Akdeniz Bilimsel Araştırma Merkezi Ders Kitabı, Seri No : 1, İzmir.

KARAMAN, A. (1993): Ekolojik Planlama Çevre Yönetimi Çerçevesinde Planlama, Çevre ve Genel Md.lüğü. İstanbul

KELEŞ, R. (2001): Kent ve Çevre Değerleri Bağlamında Kamu Yararı Kavramı, Mekan Planlama ve Yargı Denetimi, Yargı Yayınevi, Ankara.

KIYI SEMİNERİ, (1998), Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, Kıyı Semineri Bildiriler, Ankara.

SALTIK, A. (1997): Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi, Kavramsal Bir Yaklaşım, Kalkınmanın Uygulanması Konferansı, Türkiye Çevre Vakfı, Ankara

- SARAÇ, O. (2002): Kamu Yararı Kavramı, Maliye Dergisi, Sayı: 139, Ocak-Nisan 2002, Maliye Bakanlığı Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- SAĞ S.N. ve YILDIRIM H. H. (2005): Selçuk Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, KONYA, TBMM, ANKARA Dünya Şehircilik Günü 29'ncü Kolokyumu-2005. Planlamada Riskler ve Fırsatlar sunumu, Kamu Yararı Kavramının Kıyı Mevzuatında Ele Alınış Biçimi başlıklı bildiri.
- SÖNMEZ, M. T. (1997): Osmanlıdan Günümüze Toprak Mülkiyeti Açıklamalı Sözlük, Yayınevi A. Ş. Ankara.
- TEKELİ, İ. (1991): Kentsel Topraklarda Mülkiyet Kurumunun Varlığının Toplumsal Sonuçları ve Yeniden Düzenleme Olanakları Üzerine Kent Kooperatifçiliği Altıncı Teknik Semineri, Sarıgerme, Türkent Yay., No:4, Ank., 1991, s. 135.)
- TURAN, A., (2008): Türkiye'de Kentsel Rantin Oluşumu ve Bölüşümü: Devlet Mülkiyetinden Özel Mülkiyete Geçiş Süreci- Doktora tezi-Ankara-2008
- USLU, O. (1997): Ekonomik ve Ekolojik Uygulamalarda Sürdürülebilir Kalkınmanın Yeri. Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması Konferansı, Türkiye Çevre Vakfı, Ankara
- YILDIRIM, H. (1993): Çevre Yönetimi Çerçevesinde Planlama. Çevre Gen. Md.lüğü. İstanbul.
- YILDIZ, C. (1979): Kıyıda Doğal Kaynakların Rekreasyon ve Turizm Açısından Değerlendirilmesi, Kuşadası Belediyesi Yayını. Kuşadası.

EKLER

EK-I

KIYI KANUNU

Kanun Numarası : 3621
Kabul Tarihi : 4.4.1990
Yayımlandığı R. Gazete : Tarih : 17.4.1990 Sayı : 20495
Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 29 Sayfa 76

*

**

*Bu Kanunun yürürlükte olmayan hükümleri için bakınız
"Yürürlükteki Bazı Kanunların Mülga Hükümleri Külliyesi"*

Cilt : 2, Sayfa : 1339

*

**

BİRİNCİ

BÖLÜM

Genel Hükümler

Amaç

Madde 1 – Bu Kanun, deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve devamı niteliğinde bulunan sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek koruma ve toplum yararlanmasına açık, kamu yararına kullanma esaslarını tespit etmek amacıyla düzenlenmiştir.

Kapsam

Madde 2 – Bu Kanun, deniz, tabii ve suni göller ve akarsu kıyıları ile deniz ve göllerin kıyılarını çevreleyen sahil şeritlerine ait düzenlemeleri ve bu yerlerden kamu yararına yararlanma imkan ve şartlarına ait esasları kapsar.

İstisnalar

Madde 3 – Askeri yasak bölgeler ve güvenlik bölgelerinde veya ülke güvenliği ile doğrudan ilgili, Türk Silahlı Kuvvetlerine ait hareket ve savunma amaçlı yerlerde (konut ve sosyal tesisler hariç) özel kanun hükümlerine, diğer özel kanunlar uyarınca belirlenmiş veya belirlenecek yerlerde ise özel kanunların bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerine uyulur.

Tanımlar

Madde 4 – Bu Kanunda geçen deyimlerden;

Kıyı çizgisi: Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun karaya değdiği noktaların birleşmesinden oluşan çizgiyi,

Kıyı Kenar çizgisi: Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturulduğu kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırını,

Kıyı: Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alanı,

Sahil şeridi: Kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak enaz 100 metre genişliğindeki alanı,(1) **Dar Kıyı:** Kıyı kenar çizgisinin, kıyı çizgisi ile çakışmasını,

Toplumun yararlanmasına açık yapı: Mevzuata göre tespit ya da tasdik edilmiş kural ve ücret tarifelerine uygun biçimde, getirdiği kullanımdan belirli kişi ya da topluluklara ayrıcalıklı kullanım hakkı tanımaksızın yararlanmak isteyen herkese eşit ve serbest olarak açık bulundurulan ve konut dokunulmazlığı olmayan yapıları,

İfade eder.

(Son fıkra iptal: Ana. Mah.'nin 18/9/1991 tarih ve E.: 1990/23, K.: 1991/29 sayılı kararı ile)

(1) Bu tanım 1/7/1992 tarih ve 3830 sayılı Kanununun 1 inci maddesi ile değiştirilmiş olup,

metne işlenmiştir

Genel Esaslar

Madde 5 – Kıyılar ile ilgili genel esaslar aşağıda belirtilmiştir:

Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyılar, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır, Kıyı ve sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir.

Kıyıda ve sahil şeridinde planlama ve uygulama yapılabilmesi için kıyı kenar çizgisinin tespiti zorunludur.

Kıyı kenar çizgisinin tespit edilmediği bölgelerde talep vukuunda, talep tarihini takip eden üç ay içinde kıyı kenar çizgisinin tespiti zorunludur.

Ek : (1/7/1992 - 3830/2 md.) Sahil şeritlerinde yapılacak yapılar kıyı kenar çizgisine en fazla 50 metre yaklaşabilir.

Ek : (1/7/1992 - 3830/2 md.) Yaklaşma mesafesi ve kıyı kenar çizgisi arasında kalan alanlar, ancak yaya yolu, gezinti, dinlenme, seyir ve rekreatif amaçla kullanılmak üzere düzenlenebilir.

Ek : (1/7/1992 - 3830/2 md.) Sahil şeritlerinin derinliği, 4 üncü maddede belirtilen mesafeden az olmamak üzere, sahil şeridindeki ve sahil şeridi gerisindeki kullanımlar ve doğal eşikler de dikkate alınarak belirlenir.

Ek : (1/7/1992 - 3830/2 md.) Taşıt yolları, sahil şeridinin kara yönünde yapı yaklaşma sınırı gerisinde kalan alanda düzenlenebilir.

Ek : (1/7/1992 - 3830/2 md.) Sahil şeridinde yapılacak yapıların kullanım amacına bağlı olarak yapım koşulları yönetmelikte belirlenir.

İKİNCİ BÖLÜM

Kıyı, Kıyı Kenar Çizgisi, Sahil Şeridi,

Planlama ve Yapılanma Kıyının Korunması, Yapı Yasağı ve

Kıyıda Yapılacak Yapılar

Madde 6 – Kıyı, herkesin eşitlik ve serbestlikle yararlanmasına açık olup, buralarda hiçbir yapı yapılamaz; duvar, çit, parmaklık, telörgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamaz.

Kıyılarda, kıyıyı değiştirecek boyutta kazı yapılamaz; kum, çakıl vesaire alınamaz veya çekilemez. Kıyılara moloz, toprak, curuf, çöp gibi kirletici etkisi olan atık ve artıklar dökülemez.

Kıyıda, uygulama imar planı kararı ile;

a) İskele, liman, barınak, yanaşma yeri, rıhtım, dalgakıran, köprü, menfez, istinat duvarı, fener, ekkek yeri, kayıkhanesi, tuzla, dalyan, tasfiye ve pompaj istasyonları gibi, kıyının kamu yararına kullanımı ve kıyıyı korumak amacıyla yönelik alt yapı ve tesisler,

b) Faaliyetlerinin özellikleri gereği kıyıdan başka yerde yapılması mümkün olmayan tersane, gemi söküm yeri ve su ürünlerini üretim ve yetiştirme tesisleri gibi, özelliği olan yapı ve tesisler,

c) **(Ek: 3/7/2005 - 5398/13 md.)**Organize turlar ile seyahat eden kişilerin taşıdığı yolcu gemilerinin (krvaziyer gemilerin) bağlandığı, günün teknolojisine uygun yolcu gemisine hizmet vermek amacıyla liman hizmetlerinin (elektrik, jeneratör, su, telefon, internet ve benzeri teknik bağlantı noktaları ve hatlarının) sağlandığı, yolcularla ilgili gümrüklü alan hizmetlerinin görüldüğü, ülke tanıtımı ve imajını üst seviyeye çıkaracak turizm amaçlı (yeme-içme tesisleri, alışveriş merkezleri, haberleşme ve ulaştırmaya yönelik üniteler, danışma, enformasyon ve banka hizmetleri, konaklama üniteleri, ofis binalar) fonksiyonlara sahip olup, krvaziyer gemilerin yanaşmasına ve yolcuları indirmeye müsait deniz yapıları ve yan tesislerinin yer aldığı krvaziyer ve yat limanları,

d) **(Ek: 31/7/2008 - 5801/3 md.)** Uluslararası spor otoritelerinin, Türkiye’de spor faaliyetlerinin düzenleneceğine dair kararı gereğince Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün bağlı olduğu spordan sorumlu Bakanlığın izni doğrultusunda, 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun (I) sayılı Cetvelinde düzenlenen genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri, aynı Kanunun (II) sayılı Cetvelinde düzenlenen özel bütçeli idareler, belediyeler ile il özel idareleri tarafından her türlü spor aktiviteleri ve organizasyonların yapılmasına/yaptırılmasına yönelik spor tesisleri ve zorunluluk arz eden durumlarda bunların tamamlayıcı konaklama tesisleri,

yapılabilir.

(Ek fıkra: 3/7/2005 - 5398/13 md.) Özelleştirme kapsam ve programına alınan ve sahil şeridi belirlenen veya belirlenecek olan alanlar ile kıyı ve dolgu alanlarında yapılacak yat ve krvaziyer limanlarının ihtiyacı olan yönetim birimleri, destek birimleri, bakım ve

onarım birimleri, teknik ve sosyal altyapı ve konaklama birimleri ile ilgili kullanım kararları ve yapılanma şartları imar plânı ile belirlenir.

Bu yapı ve tesisler yapım amaçları dışında kullanılamazlar.

Doldurma ve Kurutma Yoluyla Arazi Kazanma ve Bu Araziler Üzerinde Yapılabilecek Yapılar

Madde 7 – Kamu yararının gerektirdiği hallerde, uygulama imar planı kararı ile deniz, göl ve akarsularda ekolojik özellikler dikkate alınarak doldurma ve kurutma suretiyle arazi elde edilebilir.

Bu gibi yerlerde doldurma veya kurutmayı yapacak ilgili idarenin valiliğe iletilen teklifi, valilik görüşü ile birlikte Bayındırlık ve İskan Bakanlığına gönderilir. Bakanlık, konusuna göre ilgili kuruluşların görüşünü de almak suretiyle teklifi inceler. Uygun bulunması halinde ilgili idare tarafından uygulama imar planı hazırlanır. Bu yerler için yapılacak planlar hakkında İmar Kanunu hükümleri uygulanır. Ancak, bu planlar Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu kapsamında kalan alanlardaki planlar ise, anılan Kanunun 7 nci maddesine göre tasdik edilir. Doldurma ve kurutma işlemleri yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre yapılır. Bu araziler Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır, özel mülkiyet konusu olamaz.

Bu alanlar üzerinde 6 ncı maddede belirtilen yapılar ile yol, açık otopark, park, yeşil alan ve çocuk bahçeleri gibi teknik ve sosyal altyapı alanları düzenlenebilir.

Sahil Şeridinde Yapılabilecek Yapılar

Madde 8 – Uygulama imar planı bulunmayan alanlardaki sahil şeritlerinde, 4 üncü maddede belirtilen mesafeler içinde hiç bir yapı ve tesis yapılamaz.

Uygulama imar planı bulunan yerlerde duvar, çit, parmaklık, telörgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamaz. Moloz, toprak, curuf, çöp gibi kirletici ve çevreyi bozucu etkisi olan atık ve artıklar dökülemez, kazı yapılamaz.

Ancak bu alanlarda; uygulama imar planı kararıyla altı ve yedinci maddede belirtilen yapı ve tesislerle birlikte toplum yararına açık olmak şartıyla konaklama hariç günü birlik turizm yapı ve tesisleri yapılabilir.

Kıyı Kenar Çizgisinin Tespiti

Madde 9 – Kıyı kenar çizgisi, valiliklerce, kamu görevlilerinden oluşturulacak en az 5 kişilik bir komisyonca tespit edilir.

Bu komisyon; jeoloji mühendisi, jeolog veya jeomorfolog, harita ve kadastro mühendisi, ziraat mühendisi, mimar ve şehir plancısı, inşaat mühendisinden oluşur.

Komisyonca tespit edilip valiliğin uygun görüşü ile birlikte gönderilen kıyı kenar çizgisi, Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca onaylandıktan sonra yürürlüğe girer.

Komisyonun çalışma usul ve esasları Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca hazırlanan yönetmelik ile belirlenir.

Kıyı ve Sahil Şeridinde Planlar

Madde 10 – Kıyıda ve sahil şeridindeki planlar bu Kanunun ve buna dayanılarak çıkarılacak yönetmeliğin hükümlerine aykırı olamaz. Bu yerlerde düzenlenen planlardan, imar mevzuatı veya yerin özelliği dolayısıyla 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu kapsamına girenler, anılan Kanunun 7 nci maddesine göre onaylanarak kesinleşir.

Kıyıda ve Doldurma ve Kurutma Yoluyla Kazanılan Araziler Üzerinde Yapılanmalara İzin Verilmesi

Madde 11 – Bu Kanun hükümlerine göre, kıyıda ve doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan araziler üzerinde yapılması mümkün olan yapı ve tesislerin yapılabilmesi için, Maliye ve Gümrük Bakanlığından gerekli iznin alınması zorunludur.

Yapı ruhsatı verilmesinde bu izin belgesi yeterlidir.

İzin verilme şekil ve şartları Bayındırlık ve İskan ve Maliye ve Gümrük bakanlıklarınca birlikte tespit edilerek çıkarılacak uygulama yönetmeliğinde belirtilir.

Tapuya Şerh Verilmesi

Madde 12 – Sahil şeridinde, bu Kanunun 8 inci maddesinde belirtilen hükümlere uygun olarak yapılan yapıların bu niteliklerinin, tapu kütüğünün beyanlar hanesine işlenmesi zorunludur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kontrol, İmar Mevzuatına Aykırı Yapı ve Ceza Hükümleri

Madde 13 – Bu Kanun kapsamında kalan alanlardaki uygulamaların kontrolü; belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediye, dışında ise valilikçe yürütülür. İlgili bakanlıkların teftiş ve kontrol yetkileri saklıdır.

İmar Mevzuatına Aykırı Yapı

Madde 14 – Bu Kanun kapsamında kalan alanlarda ruhsatsız yapılar ile ruhsat ve eklerine aykırı yapılar hakkında 3194 sayılı İmar Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.

Ceza Hükümleri

Madde 15 – (Değişik: 23/1/2008 – 5728/466

md.)

Kıyıda ve uygulama imar planı bulunan sahil şeritlerinde duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engelleri oluşturanlara ikibin Türk Lirasından onbin Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir. Ayrıca oluşturulan engellerin beş günden fazla olmamak üzere belirlenen süre zarfında kaldırılmasına karar verilir. Bu süre zarfında engellerin ilgililer tarafından kaldırılmaması halinde, masrafı yüzde yirmi zammıyla birlikte kendilerinden kamu alacaklarının tahsili usulüne göre tahsil edilmek üzere kamu gücü kullanılmak suretiyle derhal kaldırılır. Kabahatin tekrarı halinde, ceza üst sınırdan verilir.

Birinci fıkrada sayılan yerlerden kum, çakıl alanlara üçbin Türk Lirasından onbeşbin Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir.

Birinci fıkrada sayılan yerlere moloz, toprak, cüruf, çöp gibi atık ve artıkları dökenler, atılan veya dökülen maddenin niteliğine, çevreyi kirletici ve bozucu etkisine göre Türk Ceza Kanunu, Kabahatler Kanunu veya Çevre Kanunu hükümlerine göre cezalandırılır.

Yukarıdaki fıkralarda sayılan fiillerin kıyının doğal yapısını bozacak bir etki meydana getirmesi halinde, daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde, failleri hakkında altı aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Birinci fıkrada sayılan yerlerde ruhsatsız veya ruhsat ve eklerine aykırı olarak yapı yapan kişilere Türk Ceza Kanunu veya İmar Kanunu hükümlerine göre verilecek ceza bir kat artırılır.

İlgili kanunlarda belirtilen makamların yetkileri saklı kalmak üzere, bu maddede belirtilen idarî yaptırımlara karar vermeye mahalli mülki amir yetkilidir.

Yönetmelik

Madde 16 – Bu Kanunun uygulanması ile ilgili yönetmelik, Kanunun yayımından itibaren 3 ay içinde Maliye ve Gümrük, Turizm Bakanlıklarının yazılı görüşü alınarak Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca hazırlanır.

Ek Madde 1- (Ek: 1/8/2003-4971/26 md.)

Özelleştirme kapsamındaki kuruluşların kullanımında bulunan ve bu Kanunun 6 ncı maddesi kapsamında kıyıda yer alan arazi ve yapılar için, bu Kanun hükümleri çerçevesinde yapılması gereken tüm işlemler (kıyı kenar çizgisinin tespiti, Özelleştirme İdaresi Başkanlığınca lüzum görülmesi halinde kıyı kenar çizgisinin yeniden tespiti, uygulama imar plânlarının hazırlanması, ruhsat ve benzeri hususlar) kuruluşun özelleştirme kapsamına alınmasını takiben ilgili kurum ve kuruluşlarca iki ay içerisinde sonuçlandırılır. Bu arazi ve yapılar Özelleştirme İdaresi Başkanlığının talebine istinaden kadastro müdürlüğünce kadastro paftalarına özel işaretleri ile belirtilir.

Geçici Madde – Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onanmış ve kısmen veya tamamen yapılaşmış 1/1000 ölçekli uygulama imar planlarının sahil şeritleri ile ilgili hükümleri geçerlidir. Ancak, 8 inci maddenin ikinci fıkraya hükümleri saklıdır.

Yürürlük

Madde 17 – Bu Kanunun (...) ⁽¹⁾ hükümleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 18 – Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

-
-
- (1) *Bu maddede yer alan "4 üncü maddesinin son fıkrası hükmü 1/3/1995 tarihinde, diğer..." ibaresi, Anayasa Mahkemesinin 18/9/1991 tarih ve E.: 1990/23,K.: 1991/29 sayılı Kararıyla iptal edilmiş olup, metinden çıkarılmıştır. (Bkz. R.G.: 23/1/1992 - 21120)*

4/4/1990 TARİHLİ VE 3621 SAYILI ANA KANUNA İŞLENEMEYEN HÜKÜMLER

1) 1/7/1992 tarihli ve 3830 sayılı Kanunun geçici maddesi:

Geçici Madde – Kısmen veya tamamen yapılaşmamış alanlarla ilgili imar planı revizyonları bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 1 yıl içinde tamamlanır.

EK-II

KIYI KANUNUNUN UYGULANMASINA DAİR YÖNETMELİK

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Yasal Dayanak

Madde 1- (Değişik: RG- 13/10/1992-21374)

Bu Yönetmelik, 1.7.1992 tarih ve 3830 sayılı Kanun ile değişik 4.4.1990 tarih ve 3621 sayılı Kıyı Kanununun 5 ve 16 ncı maddeleri gereğince düzenlenmiştir.

Amaç

Madde 2- Bu Yönetmeliğin amacı, deniz, tabii ve suni göller ve akarsularda kıyı kenar çizgisinin tespiti, kıyıların kullanılması ve korunması ile kıyılarda, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan alanlarda, deniz ve göllerin kıyılarının devamı niteliğinde olan sahil şeritlerinde planlama ve uygulama esaslarını belirlemektir.

Kapsam

Madde 3- Bu yönetmelik, deniz, tabii ve suni göller ve akarsu kıyıları ile sahil şeritlerini, bu yerlerden kamu yararına yararlanma imkan ve şartlarını, kıyılarda ve sahil şeritlerinde planlama ve yapılanma esaslarını doldurma ve kurutma yolu ile arazi kazanma ve kullanma esaslarını, kıyı kenar çizgisi tespit komisyonunun teşekkülü, görev ve yetkileri, çalışma şekli ile Kanunun uygulanmasına açıklık getiren esasları kapsar.

Tanımlar

Madde 4- Bu yönetmelikte kullanılan deyimler aşağıda tanımlanmıştır.

(Değişik: RG- 13/10/1992-21374) Kanun: 1/7/1992 tarihi ve 3830 sayılı Kanun ile değişik 4/4/1990 tarihi ve 3621 sayılı Kıyı Kanunudur.

Bakanlık: (Değişik:RG-26/7/2014-29072) Çevre ve Şehircilik Bakanlıdır.

Kıyı Çizgisi: Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun kara parçasına değdiği noktaların birleşmesinden oluşan meteorolojik olaylara göre değışen doğal çizgidir.

Tabii ve suni göllerde Devlet Su İşleri, Genel Müdürlüğünce belirlenen maksimum su kotu kıyı çizgisini belirler.

(Değişik: RG- 30/3/1994-21890) Kıyı Kenar Çizgisi: Deniz, tabii ve suni göl ve akarsuların, alçak-basık kıyı özelliği gösteren kesimlerinde kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumsal ve kıyı kamularından oluşan kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık benzeri alanların doğal sınırı; dar- yüksek kıyı özelliği gösteren kesimlerinde ise şev yada falezin üst sınırıdır.

Bu sınır doldurma suretiyle arazi elde edilmesi halinde de değıştirilemez.

Kıyı kenar çizgi tespitine konu olmayan akarsuların, deniz, tabii ve suni göllerle birleştiği yerlerde, kıyı kenar çizgisi olarak tesbit edilir.

(Ek:RG-25/3/2011-27885) Tabii ve sunî göller ile akarsuların, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünce taşkın seddi yapılmış ya da henüz yapılmamış olmakla birlikte sınırları haritalar üzerinde gösterilen bölümlerinde kıyı kenar çizgisi taşkın seddinin kara tarafındaki toprakla kesiştiği sınırdan tespit edilir.

(Değişik: RG- 30/3/1994-21890) Kıyı: Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alandır.

a) Dar-yüksek Kıyı: Plaj ya da abrazyon platform olmayan veya çok dar olan şev veya falezle son bulan kıyılardır.

b) Alçak-Basık Kıyı: Kıyı çizgisinden sonra da devam eden, kıyı hareketlerinin oluşturduğu plaj, hareketli ve sabit kumulları da içeren kıyı kordonu lagün gölü, lagün alanları, sazlık, bataklık ile kumluk, çakıllık, taşlık ve kayalık alanları içeren kıyılardır.

(Değişik:RG-25/3/2011-27885) Sahil Şeridi: Deniz ve tabii göllerin kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğindeki alandır.

(Değişik paragraf:RG-2/4/2013-28606) İki bölümden oluşan sahil şeridi kullanım amacı, topoğrafya ve doğal eşiklere göre uygulama imar planı kararı ile belirlenir. Sahil şeridinde yapılacak yapılar kıyı kenar çizgisine en fazla 50 metre yaklaşabilir. Yapı yaklaşma

mesafesi içerisinde kalan alanlar uygulama imar planı ile gezinti alanları, dinlenme ve bu Yönetmelikte tanımlanan rekreatif alanlar ve yaya yolları olarak düzenlenebilir.

Sun'u ve baraj göllerinde, Yönetmeliğin sahil şeridi ile ilgili hükümleri uygulanmaz.

Toplumun Yararlanmasına Açık Yapı: Mevzuata göre tespit ya da tasdik edilmiş kural ve ücret tarifelerine uygun biçimde, getirdiği kullanımdan belirli kişi ya da topluluklara ayrıcalıklı kullanım hakkı tanımaksızın yararlanmak isteyen herkese eşit ver serbest olarak açık bulundurulan ve konut dokunulmazlığı olmayan yapıdır.

Akarsu: Devamlı akış gösteren ve ekli listede belirlenen akarsulardır.

Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği: 2872 sayılı Çevre Kanunu gereğince hazırlanan, 4.9.1998 sayılı resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmeliktir.

(Değişik:RG-25/3/2011-27885) Teknik Yönetmelik: 15/7/2005 tarihli ve 25876 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Büyük Ölçekli Harita ve Harita Bilgileri Üretim Yönetmeliğidir.

(Değişik:RG-2/4/2013-28606) Su Ürünlerini Üretim ve Yetiştirme Tesisleri: Su ürünleri kaynaklarının ekonomik olarak kullanımı ve üretiminin artırılması amacıyla deniz ve iç sularda, deniz, göl yüzeyi ile karada, kuluçkahaneli ve kuluçkahanesiz oluşuna göre alan büyüklüğü değişen üretim ve yetiştirme faaliyeti gösteren ve soğuk hava deposu, paketleme ünitesi, yem ve malzeme deposu gibi karada ihtiyaç duydukları alt ve üst yapılara sahip kıyı yapılarıdır.

(Değişik:RG- 30/3/1994-21890) Günübürlük Turizm Tesisleri: Kamping ve konaklama ünitelerini içermeyen, duş, gölgelik, soyunma kabini, wc, kafe-bar, pastane, lokanta, çayhane, açık spor alanları, spor tesisleri, golf alanları, açık gösteri eğlence alanları, lunapark, fuar su oyunları parkı ve özellik taşıyan el sanatları ürünlerinin 20 m²'yi geçmeyen sergi ve satış ünitelerini içeren yapı ve tesislerdir.

(Değişik:RG-30/3/1994-21890) Kısmi Yapılaşma: a) Belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında; 11 Temmuz 1992 tarihinden önce belirli bir kullanım amacına dayalı olarak onaylanmış 1/1000 ölçekli mevzi imar planlarının kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 metrelik kesim içerisindeki imar adalarında; üzerinde yapıldığı tarihte yürürlükte bulunan plan ve mevzuata uygun olarak tamamlanmış yapılar ile ruhsat alınarak en az su basman seviyesinde inşaatı tamamlanmış yapıların bulunduğu parsellerin

sayısının veya kullanılan toplam taban alanının imar adasındaki toplam parsel sayısının veya toplam alanın yüzde ellisinden fazla olması durumudur.

Üzerinde birden fazla yapı yapılması mümkün olan parseller, en az su basman seviyesinde inşaatı tamamlanmış olmak kaydı ile taban alanı veya yapı sayısı itibariyle bu kapsamda değerlendirilir.

b) Kentsel ve kırsal yerleşmelerde; meskun ve gelişme alanlarını kapsamak yerleşmenin mevcut ve projeksiyon nüfusuna dayalı gerekli tüm kullanım ve fonksiyonları içermek üzere hazırlanmış ve 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarının kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 metrelik bandı içerisinde kalan kesiminde yer alan imar adalarının sayısının yüzde ellisinden fazlasında, (a) bendindeki tanıma uygun yapılaşma olması durumudur. Aksi halde (a) bendi hükümleri geçerlidir.

c) Turizm alan ve merkezlerinde; Turizm Bakanlığınca 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış turizm amaçlı uygulama imar planlarının, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde 100 metrelik bandı içerisinde kalan kesimindeki imar adalarının yüzde ellisinden fazlasında, (a) bendindeki tanıma uygun yapılaşma olması durumudur. Aksi halde (a) bendi hükümleri geçerlidir.

d) Turizm alan ve merkezlerinde, turizm dışı kullanımlara yönelik olarak hazırlanmış ve 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarının ilgi ve kapsamına göre (a) veya (b) bendlerindeki tanımlara uygun yapılaşmış olması durumudur.

(Ek: RG- 13/10/1992-21374) Taşıt Yolu: Motorlu taşıt trafiğine açık olan yollardır.

(Ek: RG- 13/10/1992-21374) (Değişik:RG-2/4/2013-28606) Rekreatif Alanlar: Halkın eğlence ve dinlenme gereksinimlerini karşılamaya dönük, açık olarak düzenlenen oturma ve yemek yerleri, yemek pişirme yerleri, çeşmeler, açık havuzlar, oyun ve açık spor alanları, açık gösteri alanları, yeşil bitki örtüsü ve kıyı yapısının elverdiği yerlerde denize iniş rampaları bulunan kamu ya da özel alanlardır.

Emsal, İnşaat Alanı Kat Sayısı: (Ek: RG 13/10/1992-21374) (Mülga:RG-25/3/2011-27885)

(Ek:RG 27/7/1996-22709) Liman: Gemilerin yolcu indirip-bindirme, yükleme-boşaltma, bağlama ve beklemelerine elverişli yeterli su derinliğine sahip, teknik ve sosyal altyapı tesisleri, yönetim, destek, bakım-onarım ve depolama birimleri bulunan tabii ve suni olarak rüzgar ve deniz tesirlerinden korunmuş kıyı yapılarıdır.

(Ek: RG- 30/3/2004-25418) Kruvaziyer Liman: Organize turlar ile seyahat eden kişilerin taşındığı yolcu gemilerinin (kruvaziyer gemilerin) bağlandığı, günün teknolojisine uygun yolcu gemisine hizmet vermek amacıyla liman hizmetlerinin (elektrik, jeneratör, su, telefon, internet ve benzeri teknik bağlantı noktaları ve hatlarının) sağlandığı, yolcularla ilgili gümrüklü alan hizmetlerinin görüldüğü, ülke tanıtımı ve imajını üst seviyeye çıkaracak turizm amaçlı (yeme-içme tesisleri, alışveriş merkezleri, haberleşme ve ulaştırmaya yönelik üniteler, danışma, enformasyon ve banka hizmetleri, konaklama üniteleri, ofis binalar) fonksiyonlara sahip olup, kruvaziyer gemilerin yanaşmasına ve yolcuları indirmeye müsait deniz yapıları ve yan tesislerinin yer aldığı limandır.

(Ek:RG- 27/7/1996-22709) (Değişik:RG-2/4/2013-28606) Tersane: Her cins ve boyutlarda gemi ve su araçlarının inşası, bakım-onarım ve tadilatlarından biri veya birkaçının yapılmasına imkân sağlayan en az elli metre deniz cephesine sahip ve gemi inşa kapasitesi belirlenmiş, teknik ve sosyal alt yapısı, yönetim, destek, bakım, onarım ve depolama birimleri de bulunan kıyı yapılarıdır.

(Ek:RG- 27/7/1996-22709) (Değişik:RG-2/4/2013-28606) Yat Limanı: Yatlara güvenli bir bağlama ve her yata doğrudan yürüyerek çıkılmasına imkân sağlayan, yeterli derinlikte su bulunan ve yatlara teknik ve sosyal altyapı, yönetim, destek, konaklama, bakım ve onarım hizmetlerini sunan, rüzgâr ve deniz tesirlerinden korunmuş, işletme izin belgesi almış, turizm işletmesi belgeli kıyı yapılarıdır. Yat limanlarında konaklama tesisi yapılması halinde, bu tesislerin yükseklikleri 6.50 metreyi (2 kat) ve emsali toplam emsalin %20'sini geçmeyecek şekilde yapılaşma koşulları imar planı kararı ile belirlenir. Yat limanlarında tüm üst yapılarda kot, her binanın köşe kotlarının aritmetik ortalaması alınarak bulunur. **(Mülga cümle:RG-26/7/2014-29072) (...)**

(Ek:RG- 27/7/1996-22709) (Değişik:RG-2/4/2013-28606) Balıkçı Barınağı: Balıkçı teknelerine hizmet vermek amacıyla dalgakıranla korunmuş, yöre balıkçılarının ihtiyacına yetecek kadar havuz ve geri sahaya sahip, bağlama rıhtımları ile suyu, elektriği, ağ kurutma sahası, çekek yeri, emsali kara alanının %2'sini, yüksekliği 6.50 metreyi (2 katı) aşmayan ve takılıp sökülebilir elemanlarla inşa edilen yönetim birimi, deniz ürünlerine geçici depolama ve satış üniteleri bulunan kıyı yapılarıdır.

Yat Çekek Yeri: (Ek:RG- 27/7/1996-22709) (Mülga:RG-2/4/2013-28606)

(Ek:RG- 27/7/1996-22709) (Değişik:RG-2/4/2013-28606) Çekek Yeri: Tam boyu altmış metreye kadar her türlü gemi veya su araçlarına bakım-onarım, kışlatma ile teknik altyapı ve yönetim hizmeti veren tesistir.

(Ek:RG- 27/7/1996-22709) Yönetim Birimleri: Kıyıda yapılması zorunlu olan ve üst yapı gerektiren yapıların ihtiyacı olan idare binası ile personele hizmet veren yemekhane, wc, duş birimleridir.

(Ek:RG- 27/7/1996-22709) Destek Birimleri: Telekomünikasyon merkezi, meteoroloji servisi, sağlık ünitesi, kiralama ve gümrük hizmeti sunan birimler, helikopter pisti, yeme-içme ve satış üniteleridir.

(Ek:RG- 27/7/1996-22709) Bakım-Onarım Birimleri: Hangar, atölyeler, çekek alanı ve drenajlı alt yıkama alanlarıdır.

(Değişik:RG-2/4/2013-28606) Sosyal ve Teknik Altyapı Tesisleri: Kıyıda yapılması zorunlu olan yapı ve tesislere hizmet veren ve kıyının kamu yararına kullanılmasını sağlayan, dalgakıran, kontrol kulesi, deniz feneri, trafo, su deposu, çekek rampası, biyolojik ve kimyevî arıtma sistemi, pis su ve sintine boşaltma istasyonu, elektrik, su, sağlık ünitesi, PTT, Fax, TV teçhizatı, yağ ve çöp toplama konteynerleri, yangın şebekesi veya itfaiye tesisi, lift sistemi, saniter üniteleri, otopark, yaya yolları, meydan, **(Ek ibare:RG-26/7/2014-29072) ibadet yeri**, yeşil alan, çocuk bahçesi ve park ve benzeri altyapı tesisleridir.

(Ek:RG-2/4/2013-28606) Denize İniş Rampaları: Halkın denizde sportif, eğlence ve gezi amacıyla, amatör ve özel teknelerini, römork kullanarak denize indirip, denizden çekebilecekleri, yol ile bağlantısı olan ve geri sahasında taşıt ve römork otopark yeri bulunan rampa düzeneğidir.

(Ek:RG-2/4/2013-28606) Tekne İmal ve Bakım Yeri: Boy sınırlaması olmaksızın ahşap yat imalatı ile tam boyu yetmiş beş metreye kadar veya Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığınca yapılan inceleme sonucuna göre kara ve denizdeki fiziksel şartların uygun bulunması halinde yüz yirmi beş metreye kadar her türlü gemi ve su araçlarının inşa, tadilat ve bakım-onarım hizmetlerinden biri veya birkaçının yapılmasına imkân sağlayan teknik ve sosyal altyapılara sahip tesistir.

Genel Esaslar

Madde 5- Kıyılar ve doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan araziler Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıyılar, herkesin eşit ve serbest olarak yararlanmasına açıktır.

Kıyı ve sahil şeritlerinden yararlanmada öncelikle kamu yararı gözetilir.

Kıyı, herkesin eşitlik ve serbestlikle yararlanmasına açık olup, buralarda hiçbir yapı yapılamaz; duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamaz.

(Değişik: RG- 13/10/1992-21374) Kıyılardan kum, çakıl, vesaire alınamaz veya çekilemez. Kıyılarda kıyıyı değiştirecek boyutta ve kıyının doğal yapısını bozacak nitelikte kazı yapılamaz. Valilikçe uygun görülmesi ve yazılı izin verilmesi halinde Valilik denetiminde kıyının doğal yapısını değiştirmeyecek boyut ve nitelikte yapılacak kazı işlemi izin şartlarına bağlıdır. İzin şartlarına aykırı işlem yapılması halinde verilen izin iptal edilir ve Yönetmeliğin 21 inci maddesine göre cezai işlem yapılır.

Kıyılara moloz, toprak, curuf, çöp gibi kirletici etkisi olan atık ve artıklar dökülemez. Ayrıca Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği hükümleri de geçerlidir.

1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu ve aynı Kanun gereğince çıkartılan yönetmelik hükümleri saklıdır. Kıyıda ve sahil şeridinde planlama ve uygulama yapılabilmesi için onaylı kıyı kenar çizgisinin bulunması zorunludur.

İKİNCİ BÖLÜM

Komisyonunun Teşekkülü, Çalışma Usul ve Esasları

Kıyı Kenar Çizgisinin Tespiti ve Onayı

Kıyı kenar Çizgisi Tespit Komisyonunun Teşekkülü

Madde 6- Kıyı kenar çizgisi tespit komisyonu valiliklerce, kamu görevlilerinden en az beş kişiden oluşturulur. Komisyonda aşağıda belirlenen meslek gruplarının her birinden en az bir kişinin bulunması zorunludur.

a) **(Değişik: RG- 13/10/1992-21374)** jeoloji mühendisi ve/veya jeolog, ve/veya jeomorfolog

b) Harita ve kadastro mühendisi

c) Ziraat mühendisi

d) Mimar ve/veya şehir plancısı

e) İnşaat mühendisi

Bu üyeler arasından valinin belirleyeceği bir üye komisyon başkanlığını yürütür.

Kıyı Kenar Çizgisinin Tespiti ve Onayı

Madde 7- (Değişik:RG- 30/3/1994-21890) Onaylı kıyı kenar çizgisi bulunmayan alanlardaki tespit işlemlerinin valiliklerce bir program dahilinde ve en kısa sürede gerçekleştirilmesi esastır. Valiliklerce yıllık tespit programları hazırlanır.

Tespit işlemlerinin kanun, yönetmelik ve bu programlara uygun olarak yürütülmesi ve tamamlanması için her türlü önlem alınır. Ancak ilgililerin tespit talebi halinde, yıllık programda olup olmadığına bakılmaksızın kıyı kenar çizgisi tespiti, bu Yönetmelik esaslarına göre öncelikle yapılır.

(Değişik fıkra:RG-25/3/2011-27885) Kıyı kenar çizgisi tespitleri, 1/1000 ölçekli hâlihazır haritalar üzerinde pafta bütününde geçirilir. **(Değişik cümle:RG-2/4/2013-28606)** Ancak il, ilçe, belediye ve mücavir alan sınırına rastlayan alanlarda pafta bütününde geçirilme şartı aranmaz.

a) Valiliklerce yıllık programlarına uygun olarak yapılacak kıyı kenar çizgisi tespitlerinin, öncelikle 1/1000 ölçekli onaylı halihazır harita üzerine yapılması esastır. 1/1000 ölçekli halihazır haritaların temini için Bakanlıkça ve Valiliklerce gerekli önlemler alınır. 1/1000 ölçekli halihazır haritaların temininin mümkün olmaması ve Bakanlıkça uygun görülmesi durumunda, 1/1000 ölçekli fotogrametrik, sayısal, kadastral veya ortofoto harita üzerine bunların da bulunmaması halinde, 1/2000 veya 1/5000 ölçekli halihazır, fotogrametrik, kadastral veya ortofoto haritalar üzerine yapılır.

b) Kıyı kenar çizgisi tespitinin ilgililerince talep edilmesi halinde, kıyı kenar çizgisinin 1/1000 ölçekli onaylı halihazır harita üzerine geçirilmesi zorunludur.

1) Daha evvel 1/1000 ölçekten daha küçük ölçekli halihazır, fotogrametrik, topografik, kadastral veya şeritvari harita üzerine geçirilerek onaylanmış kıyı kenar çizgisi varsa; ilgililerince, tespiti konu alanın 1/1000 ölçekli hâlihazır haritası yaptırılır, onaylatılır ve kıyı kenar çizgisi 1/1000 ölçekli onaylı halihazır harita üzerine aktarılarak bu Yönetmeliğin 9 uncu maddesi hükümlerine göre onaylanır.

2) Onaylı kıyı kenar çizgisi bulunmayan, 1/1000 ölçekli halihazır haritası bulunan yerlerde kıyı kenar çizgisi, muhtemel kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde alçak basık kıyılarda en az 200 metrelik, dar yüksek kıyılarda en az 50 metrelik alanı içeren kısmın 1/1000 ölçekli halihazır haritası ilgisince tamamlatılıp onaylatıldıktan sonra geçirilir.

3) Onaylı kıyı kenar çizgisi ve 1/1000 ölçekli onaylı halihazır haritası bulunmayan yerlerde, kıyı kenar çizgisi, muhtemel kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde, alçak

basık kıyılarda en az 200 metrelik, dar yüksek kıyılarda en az 50 metrelik alanı içeren 1/1000 ölçekli halihazır harita ilgisince yaptırılarak onaylandıktan sonra geçirilir.

4) Daha önce kıyı kenar çizgisinin 1/1000 ölçekli onaylı halihazır harita paftaları üzerinde pafta bütününde geçirilmemiş olması halinde, kıyı kenar çizgisi olmayan kısımların halihazır haritası yaptırılarak onaylatılır. Kıyı kenar çizgisi pafta bütününe tamamlanarak geçirilir.

5) Daha evvel 1/1000 veya daha büyük ölçekli halihazır, kadastral, topoğrafik veya şeritvari haritalar üzerine çizilerek onanmış kıyı kenar çizgileri, 1/1000 ölçekli halihazır harita üzerine aktarılması istenirse, muhtemel kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde, alçak basık kıyılarda en az 200 metrelik, dar yüksek kıyılarda en az 50 metrelik alanı içeren 1/1000 ölçekli halihazır harita ilgisince yaptırılarak onaylatıldıktan sonra bu harita üzerine aktarılır. **(Ek cümle:RG-2/4/2013-28606)** İl, ilçe, belediye ve mücavir alan sınırına rastlayan alanlarda pafta bütününde aktarma şartı aranmaz.

Aktarma işlemi Bakanlıkça da yapılabilir. İlgilisinin talebi üzerine yapılan aktarma işlemi, Teknik Yönetmelik esaslarına göre yapılır. Aktarma yapılan pafta üzerine, onaylı kıyı kenar çizgisine ilişkin bilgiler belirtilmek suretiyle, aktarma işlemi Valilik veya Bakanlıkça uygun görüldüğüne ilişkin pafta üzerine işlenir. Aktarma işleminde hata tespiti halinde, düzeltilmek üzere valiliğe iade edilir. Aktarma işlemi Bakanlıkça yapılmış ise, aktarımına ilişkin uygun görüş Bakanlıkça pafta üzerine işlenir. Aktarma işlemi bilgisayar ortamında sayısal olarak yapılır.

Tespit talepleri haritaya ilişkin koşulların tamamlanarak valiliğe tesliminden sonra valiliğince 3 ay içinde sonuçlandırılır.

Kıyı kenar çizgisi tespiti talep üzerine yapılmış ise bakanlığa gönderilen ozalit paftalar üzerine talep konusu taşınmaz veya taşınmazların mülkiyet sınırları da işlenir.

Kıyı Kenar Çizgisinin Arazide Tespiti ve Haritalara Geçirilmesi

Madde 8- Kanun ve bu yönetmeliğin 4 üncü maddesinde belirlenen esaslara göre kıyı kenar çizgisi arazide tespit arazide tespit edilir. Bu Yönetmeliğin 7 nci maddesinde belirtilen onaylı halihazır haritalar üzerine işlenir.

Arazide teknik yönetmelik esaslarına göre tespit edilen noktaların meydana getirdiği kıyı kenar çizgisi, usulüne uygun olarak harita üzerine geçirilir. Bu şekilde düzenlenen kıyı

kenar çizgisi geçirilmiş halihazır haritalar ve bunların dayanağı belgeleri komisyon tarafından imzalanır.

Arazide tespit edilen ve harita üzerine geçirilen kıyı kenar çizgisinin hangi esas ve verilere göre geçtiğini açıklayan bir tutanak düzenlenir ve komisyon tarafından imzalanır.

Kıyı Kenar Çizgisinin Onayı ve İlanı (Değişik başlık:RG-2/4/2013-28606)

Madde 9- Orijinal pafta, bu paftadan çoğaltılmış bir takım ozalit pafta, mahallindeki tutanak ve ölçü işlemleri ile ilgili belgeler valiliğe sunulur. Valilik uygun görüşü ile birlikte bu belgeleri ve konu ile ilgili diğer belgeleri Bakanlığa gönderir.

Uygun görülen kıyı kenar çizgileri bakanlıkça onaylanarak yürürlüğe girer. Onaylı orijinal pafta valiliğe gönderilir. bakanlıkça uygun görülmeyen kıyı kenar çizgisi paftaları, gerekli düzeltmeler veya yeniden tespit yapılmak üzere valiliğe iade edilir.

(Ek fıkra:RG-2/4/2013-28606) Yürürlüğe giren kıyı kenar çizgisi, belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediyelerce, bu sınırlar dışında valiliklerce tespit edilen ilan yerlerinde bir ay süreyle ilan edilir.

(Ek fıkra:RG-2/4/2013-28606) Kıyı kenar çizgisine, ilan süresi içinde kamu kurum ve kuruluşları ve ilgilileri itiraz edebilir. İtirazlar valiliğine yapılır. İtirazlar, Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Komisyonunca onbeş gün içinde incelenir. İnceleme sonuçlarını ve gerekçeli görüşlerini içeren komisyon raporu değerlendirilmek üzere Bakanlığa gönderilir. Bakanlık itirazı, komisyon raporunu da dikkate alarak inceleyip karara bağlar.

(Ek fıkra:RG-2/4/2013-28606) İtiraz ve yapılan inceleme neticesinde düzeltilmesine karar verilen kıyı kenar çizgisinin tespiti, onayı ve ilanı hakkında da yukarıdaki hükümler uygulanır.

(Ek fıkra:RG-2/4/2013-28606) Onaylı kıyı kenar çizgileri;

- a) Kıyı kenar çizgisinin suya düşmesi,
- b) Mükerrer kıyı kenar çizgisinin bulunması,
- c) Kıyı kenar çizgilerinin kenarlaşmaması,
- ç)Yargı organlarınca kıyı kenar çizgisinin iptali ya da ikinci bir kıyı kenar çizgisinin tespit edilmesi,
- d)Daha evvel kıyı özelliği göstermediği halde, malzeme alımı sonucunda oluşan su alanları nedeniyle, bu alanları kıyıda bırakacak şekilde tespit edilen kıyı kenar çizgileri, bu su

alanlarının deniz, göl veya akarsu ile doğrudan bağlantılı olmadığına Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Komisyonunca belirlenmesi,

halleri dışında değiştirilemez.

(Ek fıkra:RG-2/4/2013-28606)² Kıyı kenar çizgisinin mahkeme kararları ile parsel veya parseller bazında iptal edilmesi halinde, bu alanlardaki kıyı kenar çizgisi tespitlerinde kıyı kenar çizgisinin bütünlüğünü ve sürekliliğini sağlayacak şekilde bitişiğindeki onaylı kıyı kenar çizgisi ile birlikte değerlendirilerek, üçüncü kişilerin kazanılmış haklarına hâlel getirmeyerek yeni tespit yapılabilir.

(Ek fıkra:RG-2/4/2013-28606)² Mahkeme kararlarının uygulanması sonucunda tespit edilerek onaylanan kıyı kenar çizgisinin bitişiğindeki onaylı kıyı kenar çizgisi ile uyum sağlamaması halinde ise Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Komisyonunca bu alanda mahkeme kararlarının gerekçeleri dikkate alınarak ve üçüncü kişilerin kazanılmış haklarına hâlel getirmeyerek yeniden kıyı kenar çizgisi tespiti yapılabilir.

Paftaların Çoğaltılması ve Dağıtımı

Madde 10- (Değişik fıkra:RG-25/3/2011-27885) Bakanlıkça Valiliğe gönderilen onaylı orijinal kıyı kenar çizgisi paftaları ve bilgisayar ortamındaki sayısal veriler, Valilikçe çoğaltılarak yerel maliye teşkilatına, tespit belediye ve mücavir saha hudutları içinde ise, ilgili belediyesine ve kadastral paftalara işlenmek üzere ilgili kadastro müdürlüğüne gönderilir. Onaylı orijinal kıyı kenar çizgisi paftaları Valilikçe muhafaza edilir. Onaylı kıyı kenar çizgisine göre mülkiyete konu taşınmazların kıyıda kalan bölümleri ilgili kadastro müdürlüğünce belirlenerek gerekli şerhler konulmak üzere tapu sicil müdürlüğüne gönderilir.

Tespit sonucunda, kıyıda kalan özel mülkiyete konu arazilerle ilgili tapu iptal işlemleri ilgili defterdarlıkça yürütülür.

Kıyı Kenar Çizgilerinin Aleniyeti

Madde 11- Kıyı kenar çizgisi paftaları alenidir. Belediye veya valilikler kıyı kenar çizgisi paftalarının tamamını veya bir kısmının kopyalarının tespit edilecek ücret karşılığında isteyenlere verir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kıyıda ve Doldurma ve Kurutma Yoluyla Kazanılan Arazilerde Planlama ve Yapılanma

Kıyıda Planlama

Madde 12- Kıyılarda 1/1000 ölçekli uygulama imar planı yapılıp onaylanmadan uygulama ve yapılanmaya geçilemez. Kıyıda gerektiğinde ilgili kuruluşların görüşleri de alınarak sadece Kanunun 6 ncı maddesi ve bu yönetmeliğin 13 üncü maddesindeki yapı ve tesislerin inşaatı amacıyla, imar planı yapılabilir.

2634 sayılı Turizmi Teşvik kanununa göre belirlenen turizm bölge, alan ve merkezlerindeki turizme dönük kullanımlar ile aynı alanlarda yer alan sahil şeritlerindeki günübirlik turizm alanlarının veya sahil şeridi dışındaki konaklama tesislerinin tamamlayıcısı ve devamı niteliğinde olan ve bu Yönetmeliğin 13 üncü maddesinin (a) bendinde sayılan yapı ve tesislere ait uygulama imar planları, aynı kanunun 7 nci maddesi uyarınca Turizm Bakanlığı'nca onaylanarak yürürlüğe girer.

(Değişik: RG- 13/10/1992-12374) İkinci fıkra kapsamı dışında kalan uygulama imar planları 3194 sayılı İmar Kanunu uyarınca Bakanlık, valilik veya belediyesince onaylanarak yürürlüğe girer.

Kıyıda Yapı

Madde 13- Kıyıda onaylı uygulama imar planlarına göre ve çevre kirliliğinin önlenmesine ilişkin tüm önlemler alınmak koşulu ile aşağıdaki yapı ve tesislere yapılabilir:

a) Kıyının kamu yararına kullanımına ve kıyıyı korumak amacıyla yönelik altyapı ve tesisler: İskele, liman, barınak, yanaşma yeri, rıhtım, dalgakıran, köprü, menfez, istinat duvarı, fener, çekek yeri, kayıkane, tuzla, dalyan, tasfiye ve pompaj istasyonları.

b) **(Değişik:RG-2/4/2013-28606)** Faaliyetlerinin özelliği gereği kıyıdan başka yerde yapılması mümkün olmayan yapı ve tesisler: Tersane, gemi söküm yeri, tekne imal yeri, su ürünlerini üretim ve yetiştirme tesisleri, denize iniş rampaları, yat limanı, kruvaziyer liman, balıkçı barınağı ve çekek yeri.

c) **(Değişik: RG- 30/3/1994-21890)** Kıyılarda ayrıca uygulama imar planı yapılmadan sabit olmayan duş, gölgelik, soyunma kabini, aralarında en az 150 metre mesafe olmak kaydı

ile 6 m²'yi geçmeyen büfe ve kirletici etkisi olmayan fosseptik yapımını gerektirmeyen seyyar tuvalet ve ahşap iskeleler yapılabilir.

(Ek fıkra: RG- 13/10/1992-21374) (a) ve (b) bendlerinde sayılan yapı ve tesis alanlarında, bu kullanımların tamamlayıcısı niteliğinde ve yapılması zorunlu alt ve üst yapı ve tesisleri yapılabilir. Günübirlik turizm yapı ve tesisleri yapılamaz. **(Ek iki cümle:RG-2/4/2013-28606)** Hangar, atölye, kontrol kulesi ve deniz feneri gibi bakım-onarım ve teknik altyapı yapılarının yükseklikleri ve yapılaşma şartları, teknik gerekçeler ve uluslararası standartlar gözetilerek imar planı kararları ile belirlenir. Ancak taban alanı 6 metrekareyi geçmeyen kontrol kulesi ve deniz fenerleri için yapının fenni ve teknik sorumluluğu ilgili idaresinde olmak kaydıyla imar planı aranmaz.

(Ek fıkra: RG- 30/3/1994-21890) Sahil şeridinin ikinci bölümünde ve sahil şeridi gerisinde kalan özel kullanımlara ait arıtma tesisleri kıyıda yapılamaz. Bu alanlarda sadece kamuya yararlı arıtma tesisleri yer alabilir.

Kıyılarda yapılan yapı ve tesisler, yapım amaçları dışında kullanılamazlar.

(Ek fıkra: RG- 30/3/2004-25418) Kıyıda kalıp 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca tescil edilen yapılar korunur; bu yapıların kullanım kararları ve yapılaşma şartları, Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından belirlenir ve uygulama imar plânları hazırlanırken bu kararlar esas alınır.

Doldurma ve Kurutma Yoluyla Arazi Kazanma

Madde 14- (Değişik: RG- 30/3/1994-21890) Denizlerde, içme ve kullanma suyu kaynağı olmamak kaydı ile tabii ve suni göllerde ve akarsularda; sadece kamu yararının gerektirdiği hallerde daha uygun alternatifler bulunmaması veya kıyı alanının yetersizliği nedeniyle ve uygulama imar planı kararı ile bu Yönetmeliğin 13 üncü maddesinde belirtilen yapı ve tesislerle, Kanunun 7 nci maddesi gereği yapılabilecek kara, deniz, hava ulaşımına yönelik altyapı tesisleri, **(Ek ibare:RG-26/7/2014-29072)** ibadet yeri, yeşil alan düzenlemeleri kapsamında park, çocuk bahçesi, açık spor alanları ile açık alan ağırlıklı olmak üzere ve emsali aynı amaçla ayrılan alının % 3 unu yüksekliği 5.50 m. yi aşmayan takılıp sökülebilir elemanlarla inşa edilen; lokanta, gazino, çay bahçesi, sergi üniteleri ve idare binalarını içeren fuar, piknik, eğlence alanları düzenlemek amacıyla doldurma ve kurutma işlemi yapılarak arazi kazanılabilir.

Planların hazırlanması, incelenmesi ve doldurma ve kurutma işleminin gerçekleştirilmesi aşamalarında, ekolojik dengenin korunması, deniz, tabii ve suni göl ve akarsularla bunların çevrelerinin ve bu çevredeki canlı hayatın olumsuz etkilenmemesi esastır.

Doldurma ve kurutma işleminin yapılabilmesi için;

a) Doldurma ve kurutma işlemini yapacak olan ilgili idarece doldurma ve kurutma işlemine ilişkin talep valiliğe iletilir.

b) Valilik, doldurma ve kurutma yapılmasında sakınca olup olmadığına dair gerekçeli görüşünü, teklifle birlikte Bakanlığa iletir.

c) Bakanlık, konusuna ve bölgenin özelliğine göre ilgili kuruluşların görüşünü alarak teklifi inceler.

d) Teklifin Bakanlıkça uygun bulunması halinde, doldurma ve kurutma alanını ve bu alandaki uygulamayı içeren uygulama imar planı, talep sahibi idarece yapılır veya yaptırılır.

e) Doldurma ve kurutma suretiyle kazanılacak arazi, 2634 sayılı Turizmi teşvik Kanununa göre belirlenen turizm bölge, alan ve merkezlerinden ve bu Yönetmeliğin 12 nci maddesinin ikinci fıkrasında sayılan kullanımlara, yapı ve tesislere ait ise, uygulama imar planları aynı Kanunun 7 nci maddesi uyarınca Turizm Bakanlığı'nca onaylanır.

Turizm bölge, alan ve merkezlerinde turizm dışı kullanımları içeren uygulama imar planları ile doldurma ve kurutma yoluyla arazi kazanılan diğer alanlardaki uygulama imar planları 3194 sayılı, İmar Kanunu hükümleri uyarınca yapılır veya yaptırılır. Bakanlıkça onaylanarak yürürlüğe girer.

f) Doldurma ve kurutma işlemleri onaylı imar planlarına uygun olarak yapılır.

Kıyıda, Doldurma ve Kurutma Yoluyla Kazanılan Arazilerde İnşaat Ruhsatı

Madde 15- Kıyıda, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan araziler üzerinde yapılacak olan ve bu Yönetmeliğin 13 üncü maddesi ile 14 üncü maddesinin (e) bendinde sayılan yapı ve tesislere yapı ruhsatı verilebilmesi için Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nda gerekli iznin alınması zorunludur.

(Değişik: RG- 27/7/1996-22709) Maliye Bakanlığı'nca bu iznin verilebilmesi için yatırımcı kişi veya kuruluşça yatırıma ilişkin;

- Onaylı uygulama imar planının,

- Dolgu veya kurutmanın plan ve projesine uygun olarak gerçekleştirildiğine ilişkin plan ve projeyi onaylayan ilgili idare yazısının,

- Turizm alan ve merkezlerinde yer alan yapılar için Turizm Bakanlığından alınacak yatırım belgesinin,

bu Bakanlığa verilmesi şarttır.

İnşaat ruhsatı verilmesi için Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nca kiralama, irtifak hakkı tesisi veya tahsis işleminin yapılmış olması şarttır. Bu belgeler tapu yerine geçecek belgeler olarak kabul edilir. İnşaat ruhsatı işlemleri 3194 sayılı İmar Kanununun ilgili hükümlerine göre yürütülür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Sahil Şeridi, Sahil Şeridinde Planlama ve Yapılanma

Sahil Şeridinin Belirlenmesi

Madde 16- Sahil Şeridinin belirlenmesinde aşağıdaki esaslara uyulur.

a) (**Değişik: RG 30/3/1994-21890**) Uygulama imar planı ilk defa yapılacak alanlarda, köy yerleşik alanlarda ve iskan dışı alanlarda sahil şeridi, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğinde olmak üzere belirlenir. Bu alanlar kapsamında daha önce mevzii imar planı onaylanmış alanların kalması durumunda, mevzii imar planının kısmen veya tamamen yapılaşma bulunmayan imar adalarında da sahil şeridi en az 100 metre olarak belirlenir.

b) (**Değişik: RG- 30/3/1994-21890**) 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planı bulunan kentsel ve kırsal yerleşmelerde, turizm merkez ve alanlarındaki turizm amaçlı alanlar ile turizm merkez ve alanlarındaki kentsel ve kırsal yerleşmelerde kısmen veya tamamen yapılaşma varsa onaylı imar planındaki sahil şeridi geçerlidir. Aksi halde sahil şeridi (c) bendi uyarınca belirlenir.

c) (**Değişik: RG- 30/3/1994-21890**) Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış mevzi imar planı ve turizm merkez ve alanlarındaki turizm dışı kullanımları yönelik mevzu imar planı bulunan alanlarda; planda belirlenen sahil şeridinin başlangıcından itibaren ilk sırada yer alan imar adalarının kısmen veya tamamen yapılmış olması durumunda, gerisindeki imar adalarında kısmen veya tamamen yapılaşma olup olmadığına bakılmaksızın onaylı plandaki sahil şeridine uyulur. İlk sırada yer alan imar adalarında kısmen veya tamamen yapılaşma olmaması durumunda geriye doğru diğer imar adalarının durumu değerlendirilerek kısmen

veya tamamen yapılaşma bulunanların kıyı yönündeki cephe hattı esas alınarak sahil şeridi belirlenir.

11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarının kısmi yapılaşma bulunmayan alanları ile ilgili gerekli revizyonlar en çok 1 yıl içinde Kanun ve bu Yönetmelik hükümlerine göre yapılır. Boş ve kısmi yapılaşma bulunmayan alanlarda bu işlemler yapılmadan yapı ruhsatı verilmez.

Sahil şeridinde kıyıya geçişi engelleyecek şekilde; duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamaz. Moloz, toprak, curuf, çöp gibi çevreyi bozucu etkisi olan atık ve artıklar dökülmez, kazı yapılamaz.

Sahil şeridine 11 Temmuz 1992 tarihinden önce yürürlükteki plan ve/veya mevzuatta uygun olarak yapılmış veya inşaat ruhsatı alınarak en az su basman seviyesine kadar inşaatı tamamlanmış yapılardaki müktesep haklar saklıdır. Bu hüküm, üzerine birden fazla yapı yapılmak üzere ruhsat alınmış parsellerdeki en az su basman seviyesindeki yapılar içinde geçerlidir.

Sahil şeridinin birinci bölümünde yeni taşıt yolları açılmaz. Ancak 11 Temmuz 1992 tarihinden önce onaylanmış uygulama imar planlarının kısmi yapılaşma bulunmayan alanları ile ilgili gerekli revizyonlar en çok 1 yıl içinde Kanun ve bu Yönetmelik hükümlerine göre yapılır. Boş ve kısmi yapılaşma bulunmayan alanlarda bu işlemler yapılmadan yapı ruhsatı verilmez.

Sahil şeridinde kıyıya geçici engelleyecek şekilde; duvar, çit parmaklık tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamaz. moloz, toprak, curuf, çöp gibi çevreyi bozucu etkisi olan atık ve artıklar dökülemez, kazı yapılamaz.

Sahil şeridinde 11 Temmuz 1992 tarihinden önce yürürlükteki plan ve/veya mevzuata uygun olarak yapılmış veya inşaat ruhsatı alınarak en az su basman seviyesine kadar inşaatı tamamlanmış yapılardaki müktesep haklar saklıdır. bu hüküm, üzerine birden fazla yapı yapılmak üzere ruhsat alınmış parsellerdeki en az su basman seviyesindeki yapılar içinde geçerlidir.

Sahil şeridinin birinci bölümünde yeni taşıt yolları açılmaz. Ancak 11 Temmuz 1992 tarihinden önce mevzuat hükümlerine uygun olarak onaylanmış planlara göre yapımına başlanmış veya kullanılmakta olan Devlet Karayolları ile yapımı gerçekleştirilmiş imar yollarındaki müktesep hakla saklıdır. İnşaatına başlanmış imar yollarında ise mümkün olan en

kısa mesafede iç yollarla bağlantı sağlanmak üzere imar planı revizyonu yapılır. Sahil şeridi birinci bölümünde ancak iç yollarla dolgu alanlarındaki yapılmış veya yapılacak yolları bağlayan kısa geçişler için imar yolları planlanabilir.

Sahil şeridinde Planlama

Madde 17- (Değişik:RG-13/10/1992-21374) Sahil şeridinde uygulama imar planı yapılıp onaylanmadan uygulamaya geçilemez. Tamamen veya kısmen yapılaşmamış sahil şeritlerinde yapılacak plânlar: Kanunun 5 inci maddesindeki esaslar dikkate alınarak aşağıdaki şekilde düzenlenir.

Sahil şeritlerinin birinci bölümünü içeren uygulama imar planları, tümüyle açık alan olarak toplumun kullanımına tahsis edilecek şekilde düzenlenir. Bu alanlarda sadece yaya yolları, gezinti ve dinlenme alanları, seyir teras ve alanları ile bu Yönetmeliğin 4 üncü maddesinde tanımlanan rekreatif amaçlı kullanımlar ile bu Yönetmeliğin 13 üncü maddesinde belirlenen yapı ve tesisler yer alabilir. Bu alan içinde toplumun yararlanmasına açık yapılar da dahil olmak üzere başka hiç bir yapı ve tesis yapılamaz.

Sahil şeridinin ikinci bölümünde yapılacak planlar, bu Yönetmeliğin 13 ve 14 üncü maddesinde sayılan yapı ve tesisler ile toplumun yararlanmasına açık olmak şartı ile konaklama hariç bu Yönetmelikte tanımlanan günübirlik turizm yapı ve tesislerini kapsayacak şekilde düzenlenir.

Sahil şeridinin ikinci bölümünde yapılacak günübirlik turizm yapı ve tesisleri için emsal 0.20' yi, bir (1) katı, H=4.50 metreyi, asma katlı yapılması halinde H=5.50 metreyi geçmemek üzere plan kararları getirilebilir.

2634 sayılı Turizmi Teşvik kanununa göre belirlenen turizm bölge, alan ve merkezlerinden sahil şeridini kapsayanlarda uygulama imar planları, aynı Kanunun 7 inci maddesi uyarınca düzenlenip onaylanarak yürürlüğe girer.

Yukarıdaki fıkra kapsamı dışında kalan uygulama imar planları 3194 sayılı İmar Kanununun ilgili maddeleri uyarınca Bakanlık, Valilik veya belediyesince onaylanarak yürürlüğe girer.

(Ek: RG- 27/7/1996-22709) “Bu Yönetmeliğin 13. maddesinde sayılan ve üst yapı gerektiren yapı ve tesisler; gerek arazinin coğrafi durumu ve topografik yapısı, gerekse sahil şeridi gerisindeki yerleşme dokusunun elverişsizliği nedeniyle, **(Değişik ibare:RG-**

26/7/2014-29072) Bakanlık ile diğer ilgili bakanlık ve kuruluşların uygun görüşü alındıktan sonra uygulama imar planı kararı ile sahil şeridinde de yapılabilir.

(Mülga fıkra:RG-2/4/2013-28606)

(Mülga fıkra:2/4/2013-28606)

(Ek: RG- 30/3/2004-25418) Özelleştirme kapsamına ve programına alınan ve 16 ncı maddenin (a) ve (b) bentlerine göre sahil şeridi belirlenen veya belirlenecek olan alanlar ile kıyı ve dolgu alanlarında yapılacak yat ve kruvaziyer limanlarının ihtiyacı olan yönetim birimleri, destek birimleri, bakım ve onarım birimleri teknik ve sosyal altyapı ve konaklama birimleri ile ilgili kullanım kararları ve yapılanma şartları imar plânı ile belirlenir.

(İPTAL) 30/3/2004 tarihli ve 25418 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik değişikliği ile eklenen bu fıkra, Danıştay Altıncı Dairesinin 27/4/2007 tarihli ve 2006/5902 E, 2007/2291 K, sayılı kararı ile iptal edilmiştir.

Kara alanı ise; dalgakıranlar da dahil olmak üzere, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan araziler ile kıyıda ve sahil şeritlerinde yat limanlarının kullandığı toplam alanı ifade eder”.

Sahil şeridinde Yapılanma

Madde 18- (Değişik: RG- 13/10/1992-21374) Bu Yönetmeliğin 16 ncı maddesine göre belirlenen sahil şeritlerinde uygulama imar planı olmaksızın hiçbir yapı ve tesis yapılamaz.

(Ek: RG- 27/7/1996-22709) Bu Yönetmeliğin 17. maddesinde sayılan nedenlerle, sahil şeridinde 13. maddede sayılan ve üst yapı gerektiren yapı ve tesisler yapılabilir.

(Ek: RG- 30/3/1994-21890) Sahil şeridinin ikinci bölümünde veya sahil şeridi gerisinde kalan alanlarda yer alan özel yapı ve tesislere ait arıtma tesisleri sahil şeridinin birinci bölümünde yer alamaz. Bu tür arıtma tesisleri ait oldukları tesislerin mülkiyetinde ve kamuya terk edilmesi gerekli olmayan alanlarda inşa edilebilir.

(Değişik: RG- 30/3/1994-21890) Sahil şeridinin ikinci bölümünde sadece onaylı uygulama imar planında belirlenmiş toplumun yararlanmasına açık günübirlik turizm tesisleri, bu Yönetmeliğin 13 ve 14 üncü maddesinde belirtilen yapı ve tesisler ile ilgili kıyı ve deniz güvenliğini sağlamak amacıyla lojman, konaklama ve benzeri tesisler içermek üzere inşa edilecek karakol ve bu gibi güvenlik yapıları yer alabilir.

Onaylı uygulama imar planı bulunan sahil şeritlerinde; kıyıyı geçişi engelleyecek şekilde oluşturulmuş duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engellerin derhal kaldırılması, ilgili valilik ve belediyelerce sağlanır.

Sahil şeridinde inşaat ruhsatı verilebilmesi için onaylı uygulama imar planı hükümlerine uygun olarak 3194 sayılı İmar Kanunu ve Yönetmeliklerine göre işlem yapılarak imar parsellerinin oluşturulması ve kamuya açık alanların kamu eline geçmesi şarttır.

İnşaat ruhsatı ve yapı kullanma izni ile ilgili işlemler 3194 sayılı İmar Kanununun Hükümlerine göre yürütülür. Sahil şeridinde inşaata başlanabilmesi için yapılacak toplumun yararlanmasına ayrılmış yapı olduğunu tapu kütüğünün beyanlar hanesine işlenmesi zorunludur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Kontrol ve İmar Mevzuatına Aykırı Yapı⁽¹⁾

Kontrol

Madde 19- Kıyılarda, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan alanlarda ve sahil şeritlerindeki uygulamalar ve bunların kontrolü belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediyeler, bu alanlar dışında valiliklerce yürütülür.

İlgili bakanlıkların teftiş ve kontrol yetkileri saklıdır. Yapılan işlemlerden Bakanlığa bilgi verilir.

Kanun kapsamında kalan alanlar belediye veya valiliklerce imar mevzuatına aykırı yapılanmaların önlenmesi amacıyla sürekli denetim altında tutulur. Bu amaçla gerekli tüm önlemler valilik ve belediyelerce alınır.

İmar Mevzuatına Aykırı Yapı

Madde 20- Kıyılarda, doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan alanlarda ve sahil şeritlerinde kanun, plan ve yönetmelik hükümlerine uyulmadan ruhsatsız, ruhsat ve eklerine aykırı yapı yapılması halinde, 3194 sayılı İmar Kanununun 32 nci maddesi hükümleri uyarınca, aynı kanunda belirlenen yasal süreler içinde gerekli işlemler yapılır.

Ceza

Madde 21- (Mülga:RG-25/3/2011-27885)

Madde 22 — Valilikler bu Yönetmeliğin uygulanmasını (**Değişik ibare:RG-26/7/2014-29072**) çevre ve şehircilik il müdürlüklerikanalıyla yürütür.

EK MADDE 1 – (Ek:RG-2/4/2013-28606)³

Aynı alanda birbirinden farklı tarihlerde onaylanmış kıyı kenar çizgilerinin bulunması halinde, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce; onaylı 1/1000 ölçekli uygulama imar planı bulunan alanlarda, Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Komisyonunca planda esas alındığı belirlenen kıyı kenar çizgisi, 1/1000 ölçekli uygulama imar planı bulunmayan alanlarda ise Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Komisyonunca yapılan inceleme sonucunda uygun görülen ve Bakanlıkça onanan kıyı kenar çizgisi geçerlidir.

GEÇİCİ MADDE 1 – (Ek:RG-25/3/2011-27885)

Bu Yönetmeliğin eki listede yer almayan akarsularda tespit edilmiş kıyı kenar çizgileri geçersizdir.

Yürürlük

Madde 23- Bu yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer

Yürütme

Madde 24- (Değişik:RG-26/7/2014-29072)

Bu Yönetmelik hükümlerini Çevre ve Şehircilik Bakanı yürütür.

⁽¹⁾ 25/3/2011 tarihli ve 27855 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan değişiklik ile bu yönetmeliğin beşinci bölümünün başlığı metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

⁽²⁾ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun YD itiraz No: 2013/843 sayılı ve 27/3/2014 tarihli kararı ile bu fıkralar hakkında verilen yürütmenin durdurulması kararı kabul edilmiştir.

⁽³⁾ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun YD itiraz No: 2013/843 sayılı ve 27/3/2014 tarihli kararı ile bu madde hakkında verilen yürütmenin durdurulması kararı kabul edilmiştir.

EK LİSTE

AKARSULARIMIZIN "NEHİR" TANIMINA GİREN KESİMLERİNİ BELİRTEN LİSTE

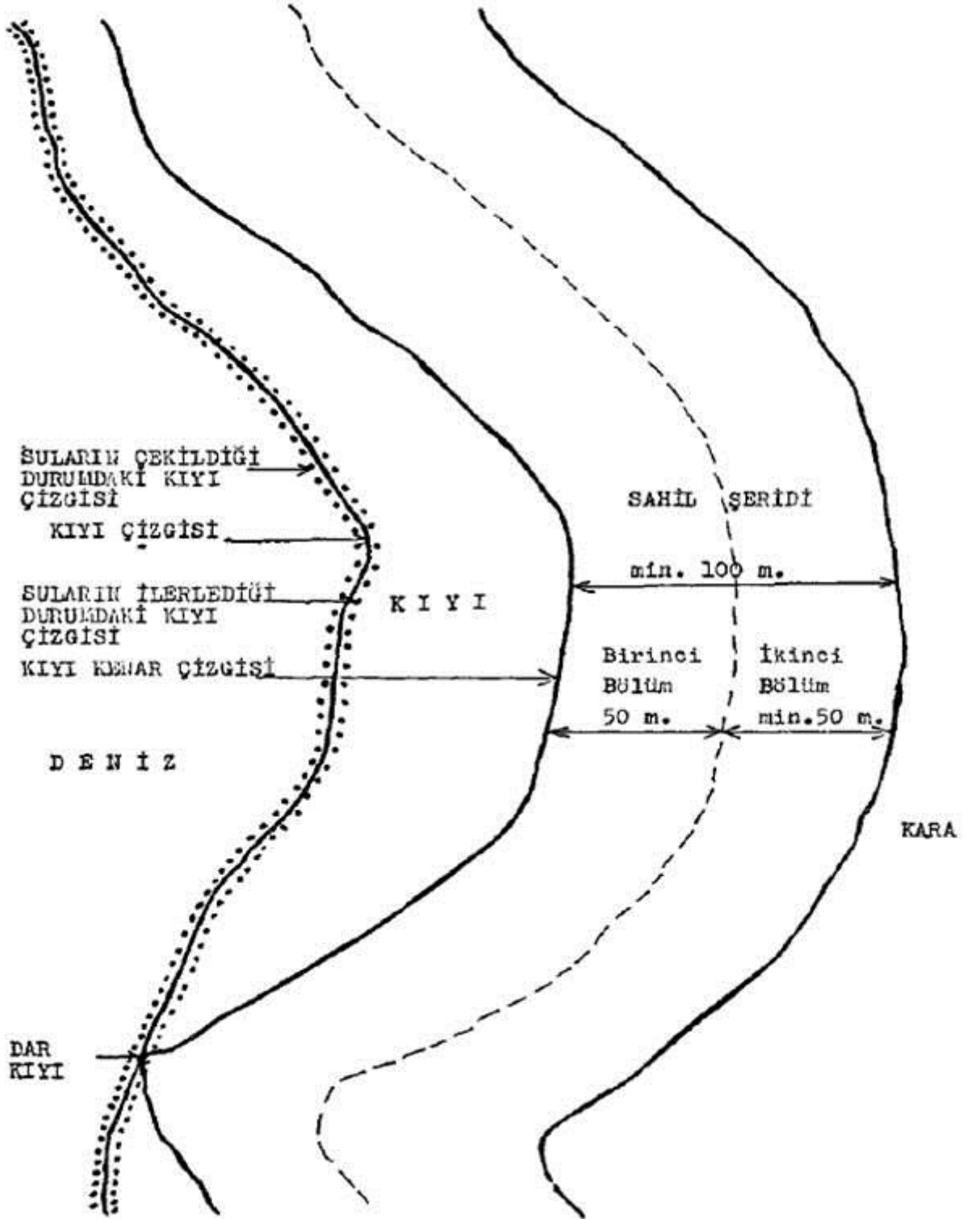
- 1- **Meriç Nehri:** Ana kolunun, topraklarımıza girdiği nokta ile Ege Denizi arasındaki kesimi.
- 2- **Sakarya Nehri:** Sakarya Nehri ana kolunun, Gökçekaya Barajı ile Karadeniz arasındaki kesimi.
- 3- **Filyos Çayı:** Devrek ve Yenice Çayları kavşağı ile Karadeniz arasındaki kesimi.
- 4- **Kızılırmak Nehri:** Kızılırmak Nehri ana kolunun, Delice Irmağı ile birleştiği nokta ile Karadeniz arasındaki kesimi.
- 5- **Yeşilirmak Nehri:** Yeşilirmak-Kelkik Çayı kavşağı ile Karadeniz arasındaki kesimi.
- 6- **Çoruh Nehri:** Çoruh Nehri ana kolunun Oltu Çayı ile birleştiği nokta ile Türkiye-Sovyetler Birliği sınırı arasındaki kesimi.
- 7- **(Değişik:RG-2/4/2013-28606) Dicle Nehri:** Dicle Nehri ana kolunun Bismil ilçesi ile Türkiye-Suriye Irak sınır arasındaki kesimi.
- 8- **(Değişik:RG-2/4/2013-28606) Fırat Nehri:** Ana kolunun Keban Barajı ile Türkiye-Suriye sınırı arasındaki kesimi.
- 9- **Asi Nehri:** Antakya Şehri ile Akdeniz arasındaki kesimi.
- 10- **Ceyhan Nehri:** Ceyhan Nehri ana kolunun Aksu Çayı ile birleştiği nokta ile Akdeniz arasındaki kesimi.
- 11- **Seyhan Nehri:** Zamantı (Yenice) ve Göksu Irmakları Kavşağı ile Akdeniz arasındaki kesimi.
- 12- **Göksu Nehri:** Mut civarında, aynı adı taşıyan iki kolun (Göksu Çayları) birleşim noktasıyla Akdeniz arasındaki kesimi.
- 13- **Manavgat Çayı:** Oymapınar Barajı ile Akdeniz arasındaki kesimi.
- 14- **Köprüçay:** DSİ Köprüçay regülatörü ile Akdeniz arasındaki kesimi.
- 15- **Büyükmenderes Nehri:** Büyükmenderes ana kolunun Çine Çayı ile birleştiği nokta ile Ege Denizi arasındaki kesimi.

16- Simav ayı: Simav ayı ana kolunun Apolyont Gölü ayağı ile birleŖtiđi nokta ile Marmara Denizi arasındaki kesimi.

17- (Ek:RG-2/4/2013-28606) Dalyan Kanalı: Köyceğiz Gölü ile Akdeniz arasındaki kesimi.

(Değişik: RG- 13/10/1992-21374)

KIYI ÇİZGİSİ, KIYI, KIYI KEMAR ÇİZGİSİ, DAR KIYI,
SAHİL ŞERİDİ TANIMLARINI GÜSTERİR KROKİ

EK-III

KIYI KANUNUNUN UYGULANMASINA DAİR YÖNETMELİKTE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR YÖNETMELİK

MADDE 1 – 3/8/1990 tarihli ve 20594 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 4’üncü maddesindeki “Sahil Şeridi” tanımının ikinci paragrafı aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, “Su Ürünlerini Üretim ve Yetiştirme Tesisi”, “Rekreatif Alanlar”, “Tersane”, “Yat Limanı”, “Balıkçı Barınağı”, “Çekek Yeri” ve “Sosyal ve Teknik Altyapı Tesisleri” tanımları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, aynı maddenin sonuna aşağıdaki “Denize İniş Rampaları”, “Tekne İmal ve Bakım Yeri” tanımları eklenmiş, aynı maddedeki “Yat çekek yeri” tanımı yürürlükten kaldırılmıştır.

“İki bölümden oluşan sahil şeridi kullanım amacı, topoğrafya ve doğal eşiklere göre uygulama imar planı kararı ile belirlenir. Sahil şeridinde yapılacak yapılar kıyı kenar çizgisine en fazla 50 metre yaklaşabilir. Yapı yaklaşma mesafesi içerisinde kalan alanlar uygulama imar planı ile gezinti alanları, dinlenme ve bu Yönetmelikte tanımlanan rekreatif alanlar ve yaya yolları olarak düzenlenebilir.”

“Su Ürünlerini Üretim ve Yetiştirme Tesisi: Su ürünleri kaynaklarının ekonomik olarak kullanımı ve üretiminin artırılması amacıyla deniz ve iç sularda, deniz, göl yüzeyi ile karada, kuluçkahaneli ve kuluçkahanesiz oluşuna göre alan büyüklüğü değişen üretim ve yetiştirme faaliyeti gösteren ve soğuk hava deposu, paketleme ünitesi, yem ve malzeme deposu gibi karada ihtiyaç duydukları alt ve üst yapılara sahip kıyı yapılarıdır.”

“Rekreatif Alanlar: Halkın eğlence ve dinlenme gereksinimlerini karşılamaya dönük, açık olarak düzenlenen oturma ve yemek yerleri, yemek pişirme yerleri, çeşmeler, açık havuzlar, oyun ve açık spor alanları, açık gösteri alanları, yeşil bitki örtüsü ve kıyı yapısının elverdiği yerlerde denize iniş rampaları bulunan kamu ya da özel alanlardır.”

“Tersane: Her cins ve boyutlarda gemi ve su araçlarının inşası, bakım-onarım ve tadilatlarından biri veya birkaçının yapılmasına imkân sağlayan en az elli metre deniz cephesine sahip ve gemi inşa kapasitesi belirlenmiş, teknik ve sosyal alt yapısı, yönetim, destek, bakım, onarım ve depolama birimleri de bulunan kıyı yapılarıdır.”

“Yat Limanı: Yatlara güvenli bir bağlama ve her yata doğrudan yürüyerek çıkılmasına imkân sağlayan, yeterli derinlikte su bulunan ve yatlara teknik ve sosyal altyapı, yönetim, destek, konaklama, bakım ve onarım hizmetlerini sunan, rüzgâr ve deniz tesirlerinden

korunmuş, işletme izin belgesi almış, turizm işletmesi belgeli kıyı yapılarıdır. Yat limanlarında konaklama tesisi yapılması halinde, bu tesislerin yükseklikleri 6.50 metreyi (2 kat) ve emsali toplam emsalin %20'sini geçmeyecek şekilde yapılaşma koşulları imar planı kararı ile belirlenir. Yat limanlarında tüm üst yapılarda kot, her binanın köşe kotlarının aritmetik ortalaması alınarak bulunur. Bodrum katlar yapı yüksekliğine ve emsale dâhildir.”

“Balıkçı Barınağı: Balıkçı teknelerine hizmet vermek amacıyla dalgakıranla korunmuş, yöre balıkçılarının ihtiyacına yetecek kadar havuz ve geri sahaya sahip, bağlama rıhtımları ile suyu, elektriği, ağ kurutma sahası, çekek yeri, emsali kara alanının %2'sini, yüksekliği 6.50 metreyi (2 katı) aşmayan ve takılıp sökülebilir elemanlarla inşa edilen yönetim birimi, deniz ürünlerine geçici depolama ve satış üniteleri bulunan kıyı yapılarıdır.”

“Çekek Yeri: Tam boyu altmış metreye kadar her türlü gemi veya su araçlarına bakım-onarım, kışlatma ile teknik altyapı ve yönetim hizmeti veren tesistir.”

“Sosyal ve Teknik Altyapı Tesisleri: Kıyıda yapılması zorunlu olan yapı ve tesislere hizmet veren ve kıyının kamu yararına kullanılmasını sağlayan, dalgakıran, kontrol kulesi, deniz feneri, trafo, su deposu, çekek rampası, biyolojik ve kimyevî arıtma sistemi, pis su ve sintine boşaltma istasyonu, elektrik, su, sağlık ünitesi, PTT, Fax, TV teçhizatı, yağ ve çöp toplama konteynerleri, yangın şebekesi veya itfaiye tesisi, lift sistemi, saniter üniteleri, otopark, yaya yolları, meydan, yeşil alan, çocuk bahçesi ve park ve benzeri altyapı tesisleridir.”

“Denize İniş Rampaları: Halkın denizde sportif, eğlence ve gezi amacıyla, amatör ve özel teknelerini, römork kullanarak denize indirip, denizden çekebilecekleri, yol ile bağlantısı olan ve geri sahasında taşıt ve römork otopark yeri bulunan rampa düzeneğidir.”

“Tekne İmal ve Bakım Yeri: Boy sınırlaması olmaksızın ahşap yat imalatı ile tam boyu yetmiş beş metreye kadar veya Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığınca yapılan inceleme sonucuna göre kara ve denizdeki fiziksel şartların uygun bulunması halinde yüz yirmi beş metreye kadar her türlü gemi ve su araçlarının inşa, tadilat ve bakım-onarım hizmetlerinden biri veya birkaçının yapılmasına imkân sağlayan teknik ve sosyal altyapılara sahip tesistir.”

MADDE 2 – Aynı Yönetmeliğin 7'nci maddesinin üçüncü fıkrasının ikinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, aynı maddenin üçüncü fıkrasından sonra gelen (b) bendinin (5) numaralı alt bendinin sonuna aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Ancak il, ilçe, belediye ve mücavir alan sınırına rastlayan alanlarda pafta bütününde geçirilme şartı aranmaz.”

“İl, ilçe, belediye ve mücavir alan sınırına rastlayan alanlarda pafta bütününde aktarma şartı aranmaz.”

MADDE 3 – Aynı Yönetmeliğin 9’uncu maddesinin başlığı “Kıyı Kenar Çizgisinin Onayı ve İlanı” şeklinde değiştirilmiş ve aynı maddenin sonuna aşağıdaki fıkralar eklenmiştir.

“Yürürlüğe giren kıyı kenar çizgisi, belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediyelerce, bu sınırlar dışında valiliklerce tespit edilen ilan yerlerinde bir ay süreyle ilan edilir.

Kıyı kenar çizgisine, ilan süresi içinde kamu kurum ve kuruluşları ve ilgilileri itiraz edebilir. İtirazlar valiliğine yapılır. İtirazlar, Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Komisyonunca onbeş gün içinde incelenir. İnceleme sonuçlarını ve gerekçeli görüşlerini içeren komisyon raporu değerlendirilmek üzere Bakanlığa gönderilir. Bakanlık itirazı, komisyon raporunu da dikkate alarak inceleyip karara bağlar.

İtiraz ve yapılan inceleme neticesinde düzeltilmesine karar verilen kıyı kenar çizgisinin tespiti, onayı ve ilanı hakkında da yukarıdaki hükümler uygulanır.

Onaylı kıyı kenar çizgileri;

a) Kıyı kenar çizgisinin suya düşmesi,

b) Mükerrer kıyı kenar çizgisinin bulunması,

c) Kıyı kenar çizgilerinin kenarlaşmaması,

ç) Yargı organlarınca kıyı kenar çizgisinin iptali ya da ikinci bir kıyı kenar çizgisinin tespit edilmesi,

d) Daha evvel kıyı özelliği göstermediği halde, malzeme alımı sonucunda oluşan su alanları nedeniyle, bu alanları kıyıda bırakacak şekilde tespit edilen kıyı kenar çizgileri, bu su alanlarının deniz, göl veya akarsu ile doğrudan bağlantılı olmadığının Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Komisyonunca belirlenmesi,

halleri dışında değiştirilemez.

Kıyı kenar çizgisinin mahkeme kararları ile parsel veya parseller bazında iptal edilmesi halinde, bu alanlardaki kıyı kenar çizgisi tespitlerinde kıyı kenar çizgisinin bütünlüğünü ve sürekliliğini sağlayacak şekilde bitişindeki onaylı kıyı kenar çizgisi ile birlikte

değerlendirilerek, üçüncü kişilerin kazanılmış haklarına hânel getirmeyerek yeni tespit yapılabilir.

Mahkeme kararlarının uygulanması sonucunda tespit edilerek onaylanan kıyı kenar çizgisinin bitişiğindeki onaylı kıyı kenar çizgisi ile uyum sağlamaması halinde ise Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Komisyonunca bu alanda mahkeme kararlarının gerekçeleri dikkate alınarak ve üçüncü kişilerin kazanılmış haklarına hânel getirmeyerek yeniden kıyı kenar çizgisi tespiti yapılabilir.”

MADDE 4 – Aynı Yönetmeliğin 13’üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin birinci paragrafı aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, aynı maddenin ikinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Faaliyetlerinin özelliği gereği kıyıda başka yerde yapılmaları mümkün olmayan yapı ve tesisler: Tersane, gemi söküm yeri, tekne imal yeri, su ürünlerini üretim ve yetiştirme tesisleri, denize iniş rampaları, yat limanı, kruvaziyerliman, balıkçı barınağı ve çekek yeri.”
“Hangar, atölye, kontrol kulesi ve deniz feneri gibi bakım-onarım ve teknik altyapı yapılarının yükseklikleri ve yapılaşma şartları, teknik gerekçeler ve uluslararası standartlar gözetilerek imar planı kararları ile belirlenir. Ancak taban alanı 6 metrekareyi geçmeyen kontrol kulesi ve deniz fenerleri için yapının fenni ve teknik sorumluluğu ilgili idaresinde olmak kaydıyla imar planı aranmaz.”

MADDE 5 – Aynı Yönetmeliğin 17’nci maddesinin sekizinci ve dokuzuncu fıkraları yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 6 – Aynı Yönetmeliğe aşağıdaki madde eklenmiştir.

“EK MADDE 1 – Aynı alanda birbirinden farklı tarihlerde onaylanmış kıyı kenar çizgilerinin bulunması halinde, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce; onaylı 1/1000 ölçekli uygulama imar planı bulunan alanlarda, Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Komisyonunca planda esas alındığı belirlenen kıyı kenar çizgisi, 1/1000 ölçekli uygulama imar planı bulunmayan alanlarda ise Kıyı Kenar Çizgisi Tespit Komisyonunca yapılan inceleme sonucunda uygun görülen ve Bakanlıkça onanan kıyı kenar çizgisi geçerlidir.”

MADDE 7 – Aynı Yönetmeliğin ekindeki “Dicle Nehri” ve “Fırat Nehri” tanımları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve “Dalyan Kanalı” tanımı eklenmiştir.

“7- Dicle Nehri: Dicle Nehri ana kolunun Bismil ilçesi ile Türkiye-Suriye Irak sınır arasındaki kesimi.

8- Fırat Nehri: Ana kolunun Keban Barajı ile Türkiye-Suriye sınırı arasındaki kesimi.”

“17- Dalyan Kanalı: Köyceğiz Gölü ile Akdeniz arasındaki kesimi.”

MADDE 8 – Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 9 – Bu Yönetmelik hükümlerini Çevre ve Şehircilik Bakanı yürütür.

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Tarihi : 25.02.1970
Doğum yeri : İstanbul
Lise : (1984-1987) İstanbul Bahçelievler Lisesi
Lisans : (1987-1991) Deniz Harp Okulu
Çalıştığı Kurum(lar) : (1991-2013) Deniz Kuvvetleri Komutanlığı
(2014-Devam) Pirireis Üniversitesi/İstanbul